

LISTOPAD 2024

AMO.CZ

Ekonomická diplomacie a podpora exportu vybraných zemí EU (ČR, Německo, Polsko, Maďarsko, Litva) vůči Číně a Tchaj-wanu: dopady na bilaterální vztahy a investice

Alice Rezková, Kryštof Kruliš

**SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY
ČESKÉ REPUBLIKY**

§ 320a písm. a) – činnosti podporující vzájemná jednání sociálních partnerů na celostátní nebo krajské úrovni, která se týkají důležitých zájmů zaměstnavatelů a zaměstnanců v roce 2024

1. Jaké jsou ekonomické vztahy České republiky s Čínou a Tchaj-wanem?	1
2. Mohou české firmy do Číny zvýšit svůj export?	6
3. Jak významný je čínský trh pro českou ekonomiku a české exporty?	7
4. Proč nejsou české reexporty do Číny z pohledu české ekonomické diplomacie důležité?	12
5. Je čínský trh pouze pro odvážné?	15
6. Jakou podporu mají podnikatelé na čínském a tchajwanském trhu?	17
7. Jak čínské a tchajwanské společnosti investují ve střední Evropě?	19
8. Jak ekonomická diplomacie vůči Číně a Tchaj-wanu může ovlivnit zaměstnanost?	21
9. Co znamená spolupráce s čínskými partnery v globálním kontextu?	24
10. Jak postupují země ve střední Evropě vůči Číně a Tchaj-wanu?	26
11. Jak vidí českou ekonomickou diplomacii vůči Číně a Tchaj-wanu české exportní firmy?	38
12. Potřebují podnikatelé politickou podporu?	46
13. Přehled právních nástrojů EU pro regulaci obchodu s třetími zeměmi a s analýzou dopadů na vztahy s Čínou/Tchaj-wanem	49
14. Doporučení	61

1. Jaké jsou ekonomické vztahy České republiky s Čínou a Tchaj-wanem?

Čína

Česko-čínské ekonomické vztahy prošly v posledních dekadách výrazným vývojem, který odráží proměny v mezinárodním obchodním prostředí, geopolitických vztazích a také měnících se prioritách obou zemí. Po roce 1989 se české podniky sice zaměřily převážně na evropský trh, avšak zájem o čínský trh přetrvával, stejně jako politická snaha usnadnit českým firmám přístup do Číny. Od roku 1989 do období po vstupu České republiky do Evropské unie se uskutečnilo několik významných cest na vysoké politické úrovni. Celkem čtyři návštěvy na úrovni předsedy vlády a jedna prezidentská návštěva měly za cíl posílit ekonomickou spolupráci a připravit půdu pro větší zapojení českých firem na čínském trhu.¹ Tyto návštěvy měly podpořit český export a otevřít českým podnikatelům dveře k novým příležitostem.

Zpočátku přistupovala Čína k ČR spíše rutinně a o region střední Evropy začala projevovat větší zájem až po jeho začlenění do EU. Po dlouhém období, kdy převažovaly spíše jen jednostranné návštěvy z české strany, přijel v roce 2005 do ČR čínský premiér Wen Jiabao. Tato historická návštěva vedla k podpisu nové Dohody o podpoře a ochraně investic, která nahradila nevyhovující smlouvu z roku 1991. Nová dohoda zavazovala Čínu k postupnému odstraňování diskriminačních opatření vůči českým investorům a garantovala volný převod plateb do zahraničí ve volně směnitelné měně.

Po roce 2005 následovalo zintenzivnění vzájemných vztahů v souladu se zvyšujícím se zájmem Číny o celý region. Česká strana nadále pokračovala v poměrně vysoké intenzitě návštěv na různých úrovních. V roce 2006 HN uveřejnili článek s názvem „Čeští politici jsou třikrát do měsíce v Číně“.² Tato aktivita vyvrcholila v další uzavřené smlouvy o vzájemné spolupráci. Mezi ty strategičtější lze například zařadit Smlouvu o zamezení dvojímu zdanění a zabránění daňovým únikům v oboru daní z příjmu v roce 2009 nebo Dohodu o spolupráci v zemědělství a potravinářském průmyslu z roku 2010. Bohužel ve velké většině společných sektorových dohod se jedná spíše jen o deklarace vzájemného porozumění a zájmu prohlubovat spolupráci. Zda například dohoda v oblasti zemědělství a potravinářství vedla k usnadnění vstupu českých firem na čínský trh je diskutabilní.

Až do pandemie COVID-19 se téměř každoročně uskutečnila minimálně jedna podnikatelská delegace do Číny pod záštitou buď Svazu průmyslu a dopravy a nebo Hospodářské komory. Zároveň Čína zahájila v roce 2012 iniciativu 16+1, platformu pro spolupráci mezi Čínou a 16 zeměmi střední a východní Evropy (později rozšířenou na 17+1 s připojením Řecka v roce 2019). Cílem této platformy je posilování investic, obchodu, kulturní výměny a infrastruktury mezi Čínou a zeměmi v tomto regionu. O rok později v Budapešti oznámil prezident Xi projekt Pás a stezka (Belt and Road Initiative) se zaměřením na budování infrastruktury a posilování ekonomických vztahů mezi Čínou a zeměmi Asie, Evropy a Afriky.

České a čínské firmy tak měly spolu s otvíráním Číny světu řadu příležitostí pro zahájení společných projektů. Graf níže poukazuje na rychlý skok exportů v roce 2016, který je velmi pravděpodobně výsledkem aktivit započatých právě v tomto období. V roce 2016 se také uskutečnila historická návštěva čínského prezidenta Xi v ČR, bylo podepsáno prohlášení o strategickém partnerství. Plánoval se start řady

¹ Marián Čalfa (1991), Václav Klaus (1994), Miloš Zeman (1999), Václav Klaus (2004), Jiří Paroubek (2005).

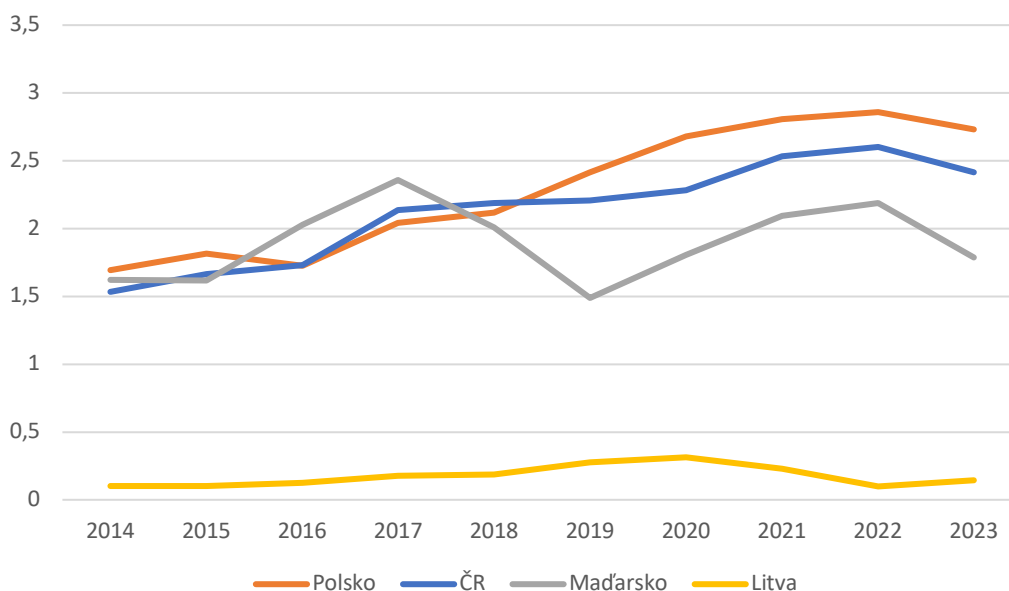
² Martin Erva, „Čeští politici jsou třikrát do měsíce v Číně | Hospodářské noviny (HN.cz)“, viděno 23. listopad 2024, <https://archiv.hn.cz/c1-17905840-cesti-politici-jsou-trikrat-do-mesice-v-cine>.

projektů až v hodnotě 230 miliard korun.³ Velká většina z plánovaných projektů se však neuskutečnila. Například skupina J&T a čínská Ping An Bank se v roce 2016 dohodly na založení společného investičního fondu o objemu 5 miliard EUR, který měl investovat do finančního sektoru, energetiky a průmyslu. Po podepsání memoranda však už Ping An Bank žádné další kroky neudělala.⁴ Nejvíce v ČR investovala společnost CEFC, která nakoupila nemovitosti a podíly v několika firmách. V roce 2018 však zkrachovala a majetek společnosti převzal státní čínský fond CITIC.

ČR vyvází do Číny obráběcí stroje, zařízení pro energetiku, dopravní technologie, součásti pro automobilový průmysl, elektroniku a optické přístroje. Naopak dováží z Číny elektroniku, strojírenské výrobky, textil, hračky a chemické produkty. Jak ukazuje graf níže, český export do Číny po roce 2016 již stagnoval a paradoxně začal znovu stoupat v době COVID-19. Sjednání obchodních transakcí může v Číně v některých sektorech trvat až několik let, takže spolupráce vzniklá z prvního kontaktu v roce 2016 se může promítnout do statistik skutečně až o několik let později. Graf níže prezentuje, jak se daří exportu jiných zemí v rámci střední Evropy. ČR a Polsko sdílí rámcově podobnou dynamiku exportů. Vzhledem k velikosti polské ekonomiky si české exporty vedou lépe. Zároveň je jasně patrné, že přestože maďarské vztahy s Čínou jsou nadstandardní, do zvýhodněných podmínek pro maďarské exporty na čínský trh se nepromítají. Velmi zajímavá je pozice Litvy, která na sebe v roce 2021 upozornila otevřením zastupitelské kanceláře Tchaj-wanu a poprvé v Evropě použila pro tuto kancelář název tchajwanská nikoliv tchajpejská. Čínská vláda reagovala mimo jiné ekonomickými sankcemi, které zahrnovaly vymazání Litvy z čínského celního sazebníku a cílily na omezení litevského exportu do Číny a narušení dodavatelských řetězců pro litevské firmy působící na mezinárodních trzích. Na grafu je patrný jasný pokles exportů srovnatelný s roky 2016 nebo 2017, celkový objem litevských vývozu do Číny je však historicky velmi malý.

Graf 1: Vývoj vývozu ze zemí střední Evropy do Číny, 2014 - 2023, mld EUR

Zdroj: ITC

³ Jana Klímová, „Ze slibovaných 230 miliard Česko získalo jen zlomek. Čínské investice nic moc nepřinesly, říká expert“, iROZHLAS, 7. březen 2023, https://www.irozhlas.cz/ekonomika/milos-zeman-cina-investice_2303070900_vik.

⁴ Pavel Novotný a Zuzana Kubátová, „Zemanovy obchody s Čínou vážnou, většina projektů zůstává na papíře“, iDNES.cz, 17. červen 2016, https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/cina-cefc-zeman-tvrdik-zdas-invia.A160616_221508_ekonomika_aha.

V Číně se pokusila uspět celá řada českých firem. Mezi výrazné příklady patří společnosti PPF a Škoda Auto. V roce 2010 získal Home Credit v Číně jako vůbec první zahraniční firma licenci na poskytování spotřebitelských půjček. Postupně však licence na spotřebitelské financování získávaly v Číně další firmy, poskytování úvěrů se přesunulo na internet a čínští regulátoři začali zpřísnovat podmínky, což modelu Home Credit nepřálo a firma tak postupně začala ztrácet. V září 2024 společnost Jingdong Technology Holding ze skupiny JD.com ohlásila svůj zájem o odkup společnosti Home Credit Consumer Finance ze skupiny PPF.⁵ S touto akvizicí by se ukončilo dvacetileté působení skupiny PPF v Číně. Stejně tak prodeje vozů Škoda se nepodařilo v Číně udržet. Roční prodeje v objemu 340 000 kusů v roce 2018 se propadly na 45 000 kusů v roce 2022.⁶ Společnost Volkswagen zvažuje uzavření některých svých provozů v Číně, protože se celé této skupině na čínském trhu přestává dařit.⁷ Zejména v kategorii kvalitních vozů za dobrou cenu umí místní čínské značky zákazníky lépe oslovit.

Přestože neúspěšné příklady spolupráce s Čínou bývají citovány často, mnohem méně se v médiích hovoří o společnostech, které v Číně úspěšně působí již mnoho let. Společnost TOS Varnsdorf založila dceřinou společnost v Číně již v roce 2005. Ve městě Kunming vyrábí obráběcí stroje značky TOS určené výhradě pro čínský trh.⁸ Do Číny exportuje také prémiové stroje vyrobené v ČR, které jsou určené pro zákazníky, kteří vyvážejí své výrobky na západní trhy a preferují vysokou kvalitu strojů.⁹ Při založení společného podniku na výrobu strojů podepsal TOS Varnsdorf s čínským partnerem také smlouvu o ochraně duševního vlastnictví.¹⁰ Česká rodinná společnost Ferrit, která v Číně úspěšně působí již 15 let, se specializuje na vývoj a výrobu důlních strojů a zařízení. Do Číny již tato firma dodala více než 70 závěsných lokomotiv.¹¹ Společnost TESCAN zahájila své aktivity v Číně v roce 2003 přes distributora. S růstem prodejů TESCAN svého distributora odkoupil a založil svou první zahraniční pobočku v Číně v roce 2009. Z původních 6 zaměstnanců vzrostl jejich počet na 60 a přístroje TESCAN se daří na čínském trhu úspěšně prodávat.¹²

V současné době pracuje Ministerstvo zahraničních věcí ČR na revizi vztahů k Číně, což si současná vláda předsevzala ve svém programovém prohlášení.¹³ V době přípravy této studie nebylo znění revize k dispozici.¹⁴ Zástupci MPO ČR a Svazu

⁵ Vladan Gallistl, „Čínský internetový kolos JD.com se chystá koupit tamní Home Credit, který vlastní skupina PPF. Čeká se na souhlas úřadů“, Hospodářské noviny (HN.cz), 18. září 2024, <https://hn.cz/c1-67379130-cinsky-internetovy-kolos-jd-com-se-chysta-koupit-home-credit-ktery-vlastni-skupina-ppf-ceka-se-na-souhlas-uradu>.

⁶ „Škodovka vstoupila na nový trh. A plánuje další. Potřebuje nahradit kdysi největší trh v Číně a také Rusko - Garáž.cz“, 25. září 2023, <https://www.garaz.cz/clanek/novinky-skodovka-vstoupila-na-novy-trh-a-planuje-dalsi-potrebuje-nahradit-kdysi-nejvetsi-trh-v-cine-a-take-rusko-21011091>.

⁷ „Volkswagen plans stop to production at jointly-owned China plant | Reuters“, 18. září 2024, <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/volkswagen-jv-partner-saic-plan-close-china-plant-bloomberg-reports-2024-09-18/>.

⁸ „TOS VARNSDORF a.s.“, www.prumysldnes.cz, viděno 23. listopad 2024, <https://www.prumysldnes.cz/exkluzivni-rozhovory/tos-varnsdorf-as-210208>.

⁹ Andrea Angermannová, „O nedostatku lidí jsme věděli, učíme si mladé, říká ředitel TOS Varnsdorf - iDNES.cz“, 21. září 2024, https://www.idnes.cz/usti/zpravy/rozhovor-jan-rydl-tos-varnsdorf-strojirny-obrabeni-kovu-ustecky-kraj.A190914_501893_usti-zpravy_pakr.

¹⁰ Ibid.

¹¹ „Ferrit: Pro úspěch jsou klíčové nové produkty | Reportáže z průmyslu“, 27. prosinec 2024, <https://www.reportazezprumyslu.cz/ferrit-pro-uspech-jsou-klicove-nove-produkty>.

¹² Martin Cepicka, „TESCAN China, the First Subsidiary of TESCAN ORSAY Group, Expanding the Chinese Electron Microscopy Market“, TESCAN, 16. duben 2023, <https://jobs.tescan.com/en/tescan-china-the-first-subsidiary-of-tescan-orsay-group-expanding-the-chinese-electron-microscopy-market/>.

¹³ „Programové prohlášení vlády“, 1. březen 2023, <https://vlada.gov.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-193547/>.

¹⁴ Ondřej Stratilík, „Česko má po Zemanovi změnit vztah s Čínou. Jenže na Lipavského dokument se stále čeká | Aktuálně.cz“, Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje, 12. listopad 2024,

průmyslu a dopravy ČR jednali se svými čínskými protějšky poprvé po pandemii COVID-19 v květnu 2024 v rámci menší podnikatelské delegace do Pekingu. České firmy se při této příležitosti v Šanghaji zúčastnily největší výstavy obráběcích strojů v Číně (CCMT). V září 2024 navštívila Čínu delegace zástupců předních e-commerce společností.¹⁵ Na podzim 2024 také po pětileté pauze proběhlo zasedání Ekonomického smíšeného výboru mezi MPO ČR a jeho čínským protějškem. Jednání za českou stranu vedl vrchní ředitel Sekce fondů EU Marian Piecha.¹⁶ Čínu nadále navštěvují čeští politici a státní úředníci, od roku 2019 však neproběhla žádná návštěva vysoce postaveného vládního představitele.

ČR hledá novou cestu, jak vést s Čínou efektivní dialog v ekonomických otázkách a přenést se přes dosavadní uvažování, „Čína je velká, ČR je malá,” a vývozy českých firem do Číny podpoří/zachrání intenzivnější politický dialog. České firmy na čínském trhu potřebují především prakticky zaměřenou podporu, prostor pro sdílení zkušeností s úspěšnými podniky a realističtější pohled na čínský trh, který dnes nabízí jen tvrdou konkurenci a příležitosti pro pár konkrétních firem s globálně úspěšným produktem.

Tchaj-wan

Česko-tchajwanské vztahy historicky stojí na pevném ekonomickém základu. Již v roce 1995 přivítala ČR první tchajwanskou obchodní delegaci vedenou ministrem hospodářství Chiang Pin-kungem.¹⁷ V evropském kontextu se tehdy jednalo o do té doby největší tchajwanskou obchodní delegaci a na konci devadesátých let ji následovala vlna investic od tchajwanských společností jako Foxconn, FIC a ASUS, přičemž do roku 2006 dosáhly tchajwanské investice téměř 100 milionů EUR. Právě tyto investice vytvořili platformu pro vzájemnou ekonomickou spolupráci, zejména v oblasti ICT. Tchajwanské společnosti na této bázi dále rozvíjejí své aktivity a pokračují v rozšiřování stávajících investic.

Tchajwanské investice zprostředkované agenturou CzechInvest v letech 1995 až 2020 dosáhly více než 1 miliardy eur. Tchajwanští investoři vytvořili v České republice 24 000 pracovních míst, nejvíce ve srovnání se zeměmi z východní Asie. Tchajwanská komunita v ČR však čítá pouze kolem 700 lidí, což je ve srovnání s komunitami jiných východoasijských národností výrazně nižší číslo, které naznačuje preferenci tchajwanských společností pro lokální správu svých aktiv.¹⁸

Vývozy na Tchaj-wan se již nepočítají v miliardách EUR jako v případě Číny, ale v milionech EUR. Český export na Tchaj-wan však v průběhu let stabilně roste a jak ukazuje graf níže, ČR se řadí mezi regionálně nejsilnější exportéry na Tchaj-wan, i ve srovnání s větší ekonomikou Polska nebo s Maďarskem, silným investičním partnerem jak Číny, tak Tchaj-wanu. Český vývoz na Tchaj-wan je převážně poháněn produkty společnosti Škoda, která se v roce 2023 podílela 62 % na celkovém českém exportu na Tchaj-wan. Meziroční nárůst v kategorii automobilů a jejich součástí dokonce činil 40 %. Škoda je na Tchaj-wanu dobře zavedená značka, také díky

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-cina-vzajemne-vztahy/r~8e14235c9dc211efa065ac1f6b220ee8/>.

¹⁵ Jan Kubačka, „Úspěšná podnikatelská e-commerce mise zavítala do Šanghaje”, viděno 23. listopad 2024,

https://mzv.gov.cz/shanghai/cz/obchod_a_ekonomika/cesti_experti_elektronickeho_obchodu_za.html.

¹⁶ „V Pekingu proběhlo 12. zasedání Ekonomického smíšeného výboru”, 4. listopad 2024,

https://mzv.gov.cz/beijing/cz/obchod_a_ekonomika/aktuality/v_pekingu_proběhlo_12_zasedani.html.

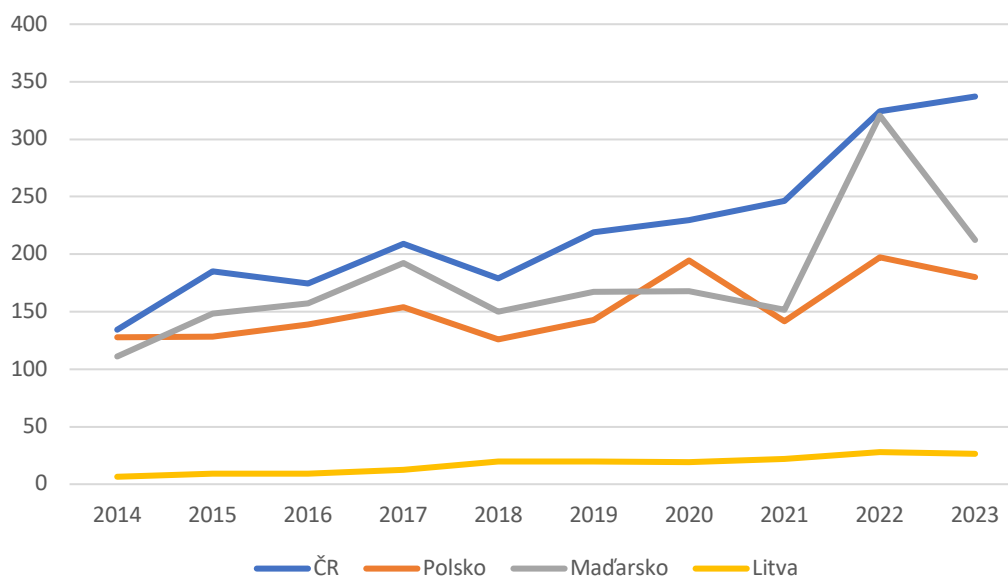
¹⁷ Rudolf Fürst, Česko-čínské vztahy po roce 1989, Vyd. 1 (Praha: Univ. Karlova, Nakl. Karolinum, 2010).

¹⁸ Alice Rezková, „Czechia: From Havel to Pavel, Taiwan’s long-term friend in CEE”, in *Beyond the Dumpling Alliance: Tracking Taiwan’s relationship with Central and Eastern Europe* (Central European Institute of Asian Studies, 2023).

úspěšné marketingové strategii a mezinárodně oceňované kampani z roku 2018.¹⁹ Škoda se také významným způsobem angažuje v elektromobilitě na ostrově, a podílí se tak na určování budoucích trendů v místní automobilové dopravě. Po automobilovém průmyslu tvoří druhou největší exportní skupinu strojírenské výroby (9 %), produkty optického průmyslu (9 %) a elektronika (7 %). Tchajwanské společnosti dováží zejména technologie, ať už se jedná o stroje, elektroniku nebo ICT komponenty (70 % celkového dovozu). Největší tchajwanský investor Foxconn se zároveň dlouhodobě řadí mezi největší české exportéry na globální úrovni.²⁰

Graf 2: Vývoj vývozu ze zemí střední Evropy na Tchaj-wan, 2014 - 2023, mil EUR

Zdroj: ITC

V návaznosti na návštěvu předsedy Senátu PS ČR, Miloše Vystrčila, na Tchaj-wanu, otevřely dvě tchajwanské banky své pobočky v Praze, konkrétně tchajwanská Export-Import banka (EXIM Bank) a Taiwan Cooperative Bank. EXIM Bank představila svůj Úvěrový fond pro střední a východní Evropu v hodnotě 1 miliardy dolarů, jehož cílem je podpora obchodní spolupráce mezi Tchaj-wanem a zeměmi střední a východní Evropy.²¹ Současně do regionu vstoupil tchajwanský státní investiční fond Taiwania Capital, který spustil svůj program pro střední a východní Evropu v hodnotě 200 milionů dolarů.²²

V roce 2023 navštívila Tchaj-wan předsedkyně Poslanecké sněmovny ČR, Markéta Pekarová Adamová, a byla zahájena jednání o řadě společných česko-tchajwanských iniciativ, zejména v polovodičovém průmyslu. V říjnu 2024 bylo slavnostně otevřeno Centrum pro pokročilý návrh a výzkum čipových technologií

¹⁹ „PHD Taiwan Takes Home Gold for Škoda’s “CoinciDance” at Brain Magazine Awards”, PHD Media Taiwan, 18. leden 2019, <https://www.phdmedia.com/taiwan/phd-taiwan-brought-a-gold-for-skodas-coincidence-at-brain-magazine-awards/>.

„PHD Taiwan Wins a Bronze Cannes Lion for Škoda’s “CoinciDance””, adobe Magazine Online, 25. červen 2018, <https://www.adobomagazine.com/global-news/phd-taiwan-wins-a-bronze-cannes-lion-for-skodas-coincidence/>.

²⁰ „Foxconn je opět druhým největším českým vývozcem”, 19. prosinec 2023,

<https://www.foxconn.cz/tiskove-zpravy/foxconn-je-opet-druhym-nejvetsim-ceskym-vyvozcem>.

²¹ Martin Ehl, „Tchajwanské banky už hledají kanceláře v Praze. Výrobce čipů i další ostrovní firmy sondují terén”, Hospodářské noviny (HN.cz), 26. říjen 2021, <https://hn.cz/c1-66991170-tchajwanske-banky-uz-hledaji-kancelare-v-praze-vyrobce-cipu-i-dalsi-ostrovni-firmy-sonduji-teren>.

²² Jan Sedlák, „Tchaj-wan v Česku investuje do technologických firem. V Kutné Hoře rozjede výrobu superpočítačů”, e15.cz, 20. červen 2022, <https://www.e15.cz/byznys/technologie-a-media/tchaj-wan-privazi-investice-do-technologickych-firem-v-kutne-hore-spusti-vyrodu-superpocitacu-1390962>.

(Advanced Chip Design and Research Center – ACDRC).²³ Tento projekt je na české straně realizován odborníky ze tří předních univerzit – VUT, ČVUT a Masarykovy univerzity. Jeho cílem je vzdělávat nové odborníky a podporovat inovace a výzkum v polovodičovém průmyslu, zejména v oblastech kyberbezpečnosti, automobilového průmyslu, energetiky, biomedicíny a telekomunikací.

V roce 2024 byla také ve spolupráci s ČVUT a tchajwanským výzkumným ústavem Taiwan Semiconductor Research Institute založena akademie pro výzkum a vývoj v oblasti polovodičového průmyslu pod názvem Chip Based Industrial Innovation Academy (CBI).²⁴ Cílem CBI je integrace umělé inteligence s čipy, vzdělávání studentů, přilákání světových odborníků na výzkum a vývoj a urychlení zavádění pokročilých inovativních technologií do praxe. Akademie plánuje vyškolit až 300 studentů ročně. Na programu se budou podílet fakulty elektrotechnická, jaderná a fyzikálně inženýrská a fakulta informačních technologií ČVUT.

Očekává se, že do ČR se díky intenzivnějšímu politickému dialogu podaří přivést další velké tchajwanské investory, zejména v souvislosti s plánovanou výstavbou továrny výrobce čipů TSMC v Drážďanech. Zůstává však otázkou, do jaké míry se tato očekávání naplní. Potenciál pro spolupráci ve výzkumu a vývoji v mnoha oblastech je však v případě Tchaj-wanu pro ČR stále velmi vysoký.

2. Mohou české firmy do Číny zvýšit svůj export?

Historicky se český politický zájem o spolupráci s Čínou soustředil na podporu českých podniků a jejich exportu s cílem zajistit jim výhodnější podmínky na čínském trhu. Předpokládalo se, že případné problémy a překážky lze překonat politickými jednáními a že existuje přímý vztah mezi aktivním politickým dialogem a obchodními úspěchy českých firem v Číně. Tato představa je však mylná, jak je podrobněji rozebráno v kapitole věnované specifikům čínského trhu a schopnostem českých firem na něm uspět. Kromě toho existují i objektivní ekonomické důvody, proč by další intenzivní politický tlak na rozšíření politického dialogu s Čínou pravděpodobně nepřinesl očekávané výsledky.

Vzhledem k aktuálním trendům nelze očekávat výrazný růst českého exportu na čínský trh. Kromě zpomalování růstu čínské ekonomiky data naznačují i rostoucí tendenci k uzavírání Číny vůči zahraničnímu obchodu. Tento proces je patrný jak z dat o přímém obchodu, tak i z dat o obchodu v přidané hodnotě, přičemž lze identifikovat tři hlavní příčiny této situace.

Prvním faktorem je růst domácího trhu a rozvoj infrastruktury, který Číně umožňuje lépe využívat kapacitu svých méně rozvinutých provincií a zaměřit se na posílení vnitřního trhu. Další příčinou je aktivní průmyslová politika podporující strategická odvětví domácí ekonomiky na úkor zahraniční konkurence. Tento zásah do hospodářství se výrazně projevuje i v čínské politice tzv. „dual circulation“, tedy dvojího oběhu.

Politika dvojího oběhu je jedním ze stěžejních směrů současné čínské ekonomické strategie. Jejím cílem je vytvořit vyvážený model ekonomiky, ve kterém bude Čína méně závislá na zahraničních trzích, a zároveň posílí svůj domácí trh. Tento koncept rozděluje ekonomiku na dva hlavní oběhy: *interní oběh* a *externí oběh*. Interní oběh klade důraz na posilování vnitřní poptávky a soběstačnost v klíčových sektorech, jako je technologie, energetika nebo zemědělství. Čína se snaží podporovat

²³ Kamila Šmídková, „ACDRC: Čipové centrum posílí spolupráci Česka a Tchaj-wanu - Aktuality – VUT“, 18. říjen 2024, <https://www.vut.cz/vut/aktuality-f19528/acdrc-cipove-centrum-posili-spolupraci-ceska-a-tchaj-wanu-d267218>.

²⁴ Marie Leflerová, „Univerzity navazují spolupráci s Tchaj-wanem ve výzkumu polovodičových čipů“, VĚDAVÝZKUM.cz, 23. srpna 2024, <https://vedavyzkum.cz/veda/ze-zahranici/univerzity-navazuji-spolupraci-s-tchaj-wanem-ve-vyzkumu-polovodicovych-cipu>.

domácí spotřebu a produkci, aby se zmírnila její zranitelnost vůči vnějším ekonomickým tlakům, například obchodním sankcím nebo geopolitickým konfliktům.

Externí oběh představuje oblast mezinárodního obchodu, ve které si Čína nadále udržuje silnou přítomnost na zahraničních trzích, zejména ve formě vývozu, a zároveň zůstává atraktivním trhem pro zahraniční investice. Nicméně v tomto modelu už není hlavním cílem růst importu, ale spíše získávání know-how a technologií, které mohou pomoci posílit domácí průmysl. Čínská vláda tak preferuje zahraniční investice, které podpoří rozvoj domácí ekonomiky a technologické schopnosti.

Výzkumy ukazují, že i mezi evropskými firmami, působícími v Číně, roste pesimismus. Mnohé společnosti projevují zájem o přesun výroby mimo Čínu, což reflektují průzkumy jako „European Business in China – Position Paper 2024/25“.²⁵ Tyto zprávy upozorňují na vliv politiky dual circulation a na preferování domácích podniků před zahraniční konkurencí, což snižuje atraktivitu Číny jako exportního trhu.

Nejisté vyhlídky pro exporty do Číny ovlivňuje mimo jiné i nedostatečné využití výrobních kapacit v čínském průmyslu a rostoucí domácí produkční přebytek. Čínské firmy napříč mnoha odvětvími nyní produkují více, než dokáže domácí trh spotřebovat, což snižuje míru využití kapacit a vede k tomu, že nadbytečná produkce směřuje na zahraniční trhy, což může narušit ekonomiky dalších zemí. Tento druh nerovnováhy není nový, ale od pandemie dosáhl bezprecedentní úrovně. Stimulační balíček zavedený Pekingem na podporu ekonomiky zahrnoval daňové úlevy, výrobní dotace a snížení úrokových sazeb, čímž podpořil růst výrobních kapacit. Nadbytečná kapacita je patrná zejména v nově vznikajících odvětvích, jako jsou zelené technologie, čipy a high-tech elektronika, ale i v tradičních sektorech, jako jsou ocelové produkty, hnojiva, počítače a obráběcí stroje. Míra využití kapacit pro výrobu křemíkových waferů například klesla ze 78 % v roce 2019 na 57 % v roce 2022, a produkce lithium-iontových baterií dosáhla 1,9násobku domácí poptávky. Nadbytečná kapacita nyní zasahuje celý čínský průmysl – začátkem roku 2023 klesla agregovaná míra využití kapacit poprvé od poslední krize nadbytečné výrobní kapacity v roce 2016 pod 75 %, ačkoli od té doby zaznamenala mírný nárůst.²⁶

3. Jak významný je čínský trh pro českou ekonomiku a české exporty?

Při zkoumání významu čínského trhu pro českou ekonomiku a exporty je klíčové zaměřit se nejen na objem exportu, ale také na podíl přidané hodnoty, která finálně končí v Číně. Přidaná hodnota představuje částku, kterou jednotlivé sektory ekonomiky přidávají ke vstupním materiálům a komponentům během výroby – tedy skutečný příspěvek domácí ekonomiky k finálnímu produktu. Tento ukazatel je vhodný pro analýzu ekonomické závislosti, protože zahrnuje nejen přímý export finálních produktů, ale také účast ČR na globálních hodnotových řetězcích, jejichž produkty jsou nakonec spotřebovány v Číně. Díky tomu poskytuje komplexnější pohled na to, jak česká ekonomika a její klíčová odvětví závisejí na poptávce z Číny, a pomáhá lépe porozumět tomu, jak by případné změny na čínském trhu mohly ovlivnit českou ekonomickou aktivitu.

Graf níže zobrazuje podíl (v %) celkové přidané hodnoty, která finálně končí v Číně, na celkové přidané hodnotě vytvořené v jednotlivých odvětvích v ČR. Některé sektory vykazují relativně vysoké podíly přidané hodnoty směřující do Číny.

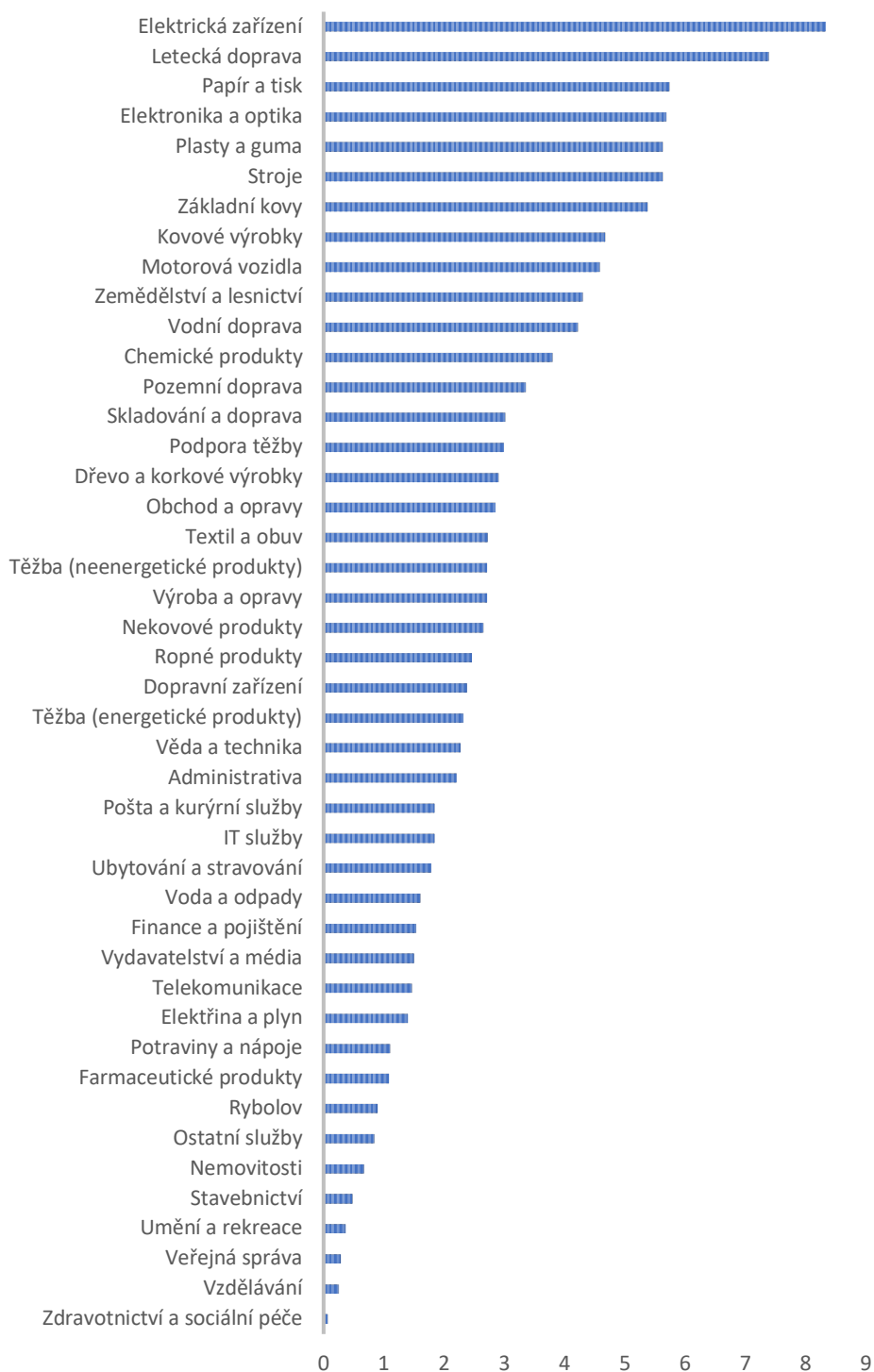
²⁵ „European Business in China Position Paper 2024/2025“, European Union Chamber of Commerce in China, <https://www.europeanchamber.com.cn/en/publications-position-paper>.

²⁶ Camille Boullenois, Agatha Kratz, a Daniel H. Rosen, „Overcapacity at the Gate“, Rhodium Group, 26. březen 2024, <https://rhg.com/research/overcapacity-at-the-gate/>.

To naznačuje, že česká ekonomika je v těchto odvětvích relativně závislá na čínské poptávce, která představuje významný cíl pro finální spotřebu výrobků z těchto sektorů. Nejvyšší podíl přidané hodnoty směřující do Číny vykazuje sektor elektrického vybavení s hodnotou 8,32 %, což svědčí o jeho relativně silnější orientaci na čínský trh. Významným sektorem je také strojírenství, kde 5,62 % přidané hodnoty končí v Číně, což odráží zaměření českého průmyslu na technicky náročnou výrobu a export strojů, které nacházejí uplatnění na čínském trhu. Vysoký podíl přidané hodnoty směřující do Číny má i sektor letecké dopravy (7,38 %), což je způsobeno jak leteckými spojeními s Čínou, tak poptávkou po nákladní letecké dopravě. Zajímavý strategický význam má i papírenský průmysl s podílem 5,73 %.

Graf 3: Podíl celkové přidané hodnoty, která finálně končí v Číně na celkové přidané hodnotě v zemi původu

Graf 4: Podíl celkové přidané hodnoty, která finálně končí v Číně, na přidané hodnotě, která je užita v zahraničí

Zdroj: OECD

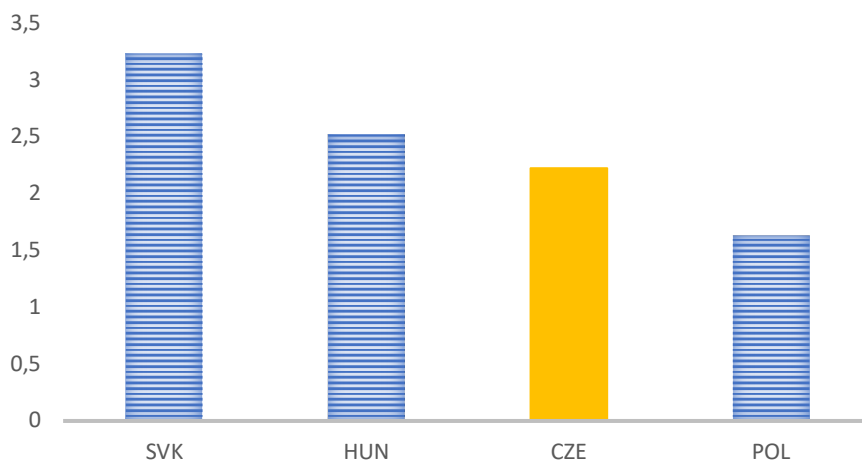
Graf výše ukazuje, jak významná je Čína jako cílový trh pro přidanou hodnotu, kterou jednotlivé sektory české ekonomiky vytvářejí pro zahraniční spotřebu. Konkrétně znázorňuje, jaký podíl z přidané hodnoty, kterou dané odvětví vyprodukuje pro export (tj. mimo domácí trh), finálně končí v Číně. Pomáhá tak identifikovat, do jaké míry jsou jednotlivé sektory českého exportu závislé na poptávce z Číny. Na rozdíl od předchozího grafu, který sledoval podíl přidané hodnoty směřující do Číny v kontextu celkové ekonomické produkce každého sektoru, se tento graf zaměřuje pouze na podíl přidané hodnoty, která je určena pro zahraniční trhy. Významnější orientaci na čínský trh vykazuje opět sektor elektroniky. K překvapivým odvětvím s relativně vysokou expozicí čínskému trhu

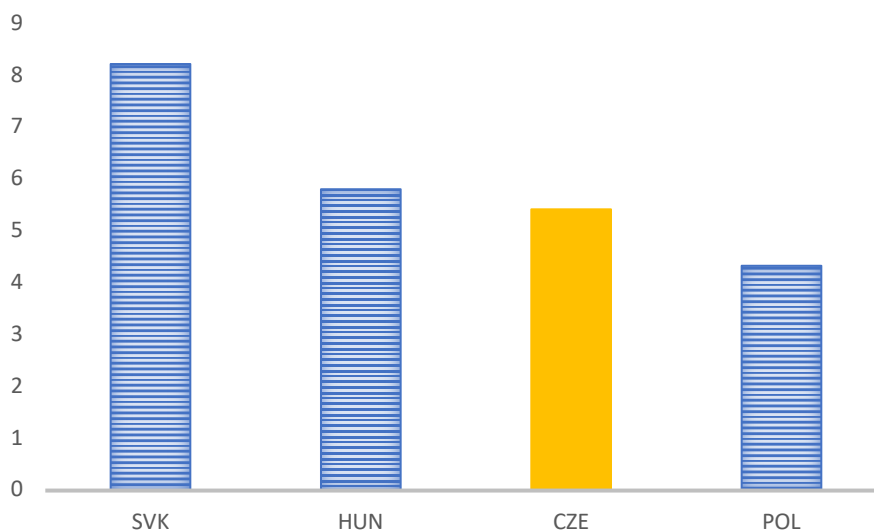
patří také zemědělství a potravinářství. Mezi sektory s určitou závislostí na čínském poptávce se pak objevují také služby, jako je ubytování a stravování, velkoobchod a maloobchod či skladování a podpůrné služby pro dopravu. Tyto sektory těží z turismu, rozšiřujících se obchodních vazeb a logistických spojení mezi Českou republikou a Čínou, která usnadňuje tok zboží a podporují potřebu doplňkových služeb.

Následující dva grafy poskytují srovnání mezi čtyřmi zeměmi střední a východní Evropy – Slovenskem, Maďarskem, ČR a Polskem – z hlediska jejich ekonomické expozice vůči Číně měřené dvěma různými způsoby, stejně jako dva grafy výše. První graf znázorňuje, jak velkou část celkové ekonomické hodnoty vytvořené v každé zemi tvoří přidaná hodnota, která finálně končí v Číně. Výsledky naznačují, že Slovensko vykazuje v rámci regionu nejvyšší podíl (přes 3 %), což svědčí o relativně vyšší celkové expozici slovenské ekonomiky čínskému trhu ve srovnání s ostatními zeměmi. Maďarsko a ČR se pohybují v podobném rozmezí, přičemž podíl ČR je mírně nižší. Polsko má nejnižší podíl, což ukazuje, že jeho ekonomika je nejméně závislá na čínském poptávce v tomto celkovém pohledu.

Graf 5: Podíl celkové přidané hodnoty, která finálně končí v Číně, na celkové přidané hodnotě v zemi původu

Graf 6: Podíl celkové přidané hodnoty, která finálně končí v Číně, na přidané hodnotě, kterou země původu „exportuje“

Zdroj: OECD

Druhý graf se zaměřuje na přidanou hodnotu vytvořenou specificky pro export a ukazuje, jak velkou část této hodnoty finálně spotřebuje Čína. V tomto měřítku opět vede Slovensko, tentokrát s podílem přes 8 %, což naznačuje relativně vyšší expozici slovenského exportu čínské poptávce. Maďarsko a Česká republika následují s nižšími podíly. Polsko má i zde nejnižší podíl, což potvrzuje, že čínský trh tvoří menší část jeho celkového exportu ve srovnání s ostatními třemi zeměmi.

Podíl české ekonomiky směřující do Číny není zanedbatelný, a to ani v celkovém kontextu, tedy ve vztahu k celé ekonomice, ani v rámci exportu. Vzhledem k velikosti čínské ekonomiky je však velikost tohoto podílu adekvátní. Tato statistika poskytuje české ekonomické diplomacii jasné ukazatele, ve kterých sektorech je třeba směřovat úsilí na udržení přístupu na tento trh pro české výrobce, zejména v sektorech, které jsou na čínskou poptávku citlivější – strojírenství a elektrotechnika. Data naznačují, že česká ekonomika, i když není na čínském trhu natolik závislá jako například Slovensko nebo Maďarsko, je přesto vystavena čínské poptávce zejména u exportně orientovaných sektorů. Tato expozice může být podnětem k diverzifikaci exportních trhů s ohledem na minimalizování rizik spojených s případnými změnami v čínské ekonomické nebo politické situaci, včetně rostoucího čínského protekcionismu.

České strojírenské výrobky v Číně

Z dat prezentovaných v předchozí kapitole vyplývá, že české strojírenské výrobky mají na čínském trhu silnou poptávku a jsou úspěšné. V tomto oboru je dnes přítomnost na čínském trhu téměř nutností – minimálně sledování trendů, aby firmy neztratily krok s vývojem. Čínské výrobní závody vstupují do éry průmyslu 4.0, aby zlepšily efektivitu, zvýšily kvalitu a zůstaly konkurenceschopné na globálním trhu. S tímto posunem logicky roste poptávka po pokročilých obráběcích strojích (CNC – Computer Numerical Control), které umožňují tento technologický pokrok. CNC stroje mohou zpracovat různé materiály a umožňují přesné a opakovatelné výrobní procesy, čímž zajišťují vysokou kvalitu a přesnost ve výrobě. Podle průzkumů China Commercial Industry Research Institute dosáhla v roce 2023 velikost čínského trhu s CNC obráběcími stroji 3,9 miliard dolarů.²⁷ V roce 2022 dominovaly trhu s CNC systémy firmy jako Siemens, Heidenhain, Fanuc a Mitsubishi s celkovým podílem 67 %.²⁸ Spojení CNC strojů s 3D tiskem přináší přelom v přístupu k výrobě, protože 3D tisk umožňuje rychlou prototypizaci a vytváření složitých tvarů, které by jinak byly obtížně realizovatelné tradičními metodami.

České firmy, známé pro své vysoce kvalitní výrobky za příznivější ceny než například německé nebo švýcarské společnosti, mají na čínském trhu jedinečné příležitosti k expanzi. Tento přechod od tradičních výrobních postupů k moderním technologiím je zásadní součástí čínských strategií, jako je „Made in China 2025“. Cílem těchto iniciativ je transformovat Čínu z „továrny světa“, která spoléhá na levnou pracovní sílu a masovou výrobu, na globálního lídra v oblasti špičkových technologií. Plán Made in China 2025 počítá také s reengineeringem moderních CNC strojů. Čínské obráběcí stroje jsou považovány za produkty s nízkou technickou úrovní. Podle studie Chinese Academy of Engineering zaostává čínský průmysl obráběcích strojů za ostatními zeměmi o 15 let.²⁹ Například méně než 20 čínských výrobců obráběcích strojů modernizovalo své výrobní linky tak, aby splňovaly standardy Průmyslu 4.0, jako jsou technologie IoT a umělá

²⁷ Giulia Interesse, „China's Machine Tool Industry: Market Trends and Opportunities“, China Briefing News, 7. březen 2024, <https://www.china-briefing.com/news/chinas-machine-tool-industry-market-trends-and-opportunities/>.

²⁸ Lin Qingqing, „Can First Automation Step up to Break China's CNC Bottleneck?“, KrASIA, 18. září 2024, <https://kr-asia.com/can-first-automation-step-up-to-break-chinas-cnc-bottleneck>.

²⁹ Lei Wang a Bingheng Lu, „Research on the Development of Machine Tool Industry in China“, Chinese Journal of Engineering Science 22, č. 2 (2020): 29, <https://doi.org/10.15302/J-SSCAE-2020.02.005>.

intelligence, v oblasti vysoce kvalitních CNC strojů.³⁰ Navíc Čína dosud ve velkém měřítku nezavedla 3D tisk do obráběcích procesů kvůli nedostatečnému rozvoji této technologie.

4. Proč nejsou české reexporty do Číny z pohledu české ekonomické diplomacie důležité?

Předchozí kapitola se zaměřila na přidanou hodnotu vytvořenou v ČR, která finálně končí v Číně. Tento přístup umožňuje měřit čistý ekonomický přínos ČR v rámci celého dodavatelského řetězce, aniž by bylo nutné detailně sledovat každý krok, kterým produkt prochází. Atraktivita obchodní spolupráce s Čínou se však často staví na významu českých reexportů přes jiné země, zejména Německo, vzhledem k silné provázanosti české a německé ekonomiky. Objem obchodní spolupráce s Čínou je při započtení toků přes Německo výrazně vyšší, což často vede k argumentům, že je nutné rozvíjet intenzivnější politické vztahy s Čínou či podporovat postoje, které Německo v EU zastává vůči Číně. Sběr dat a přesné vymezení nepřímých vývozů pro tento argument je však problematické.

Pro přesnou analýzu reexportů jsou zapotřebí Input-Output (IO) tabulky ve formě multi-regionálních matic (MRIO), které umožňují sledovat toky přidané hodnoty mezi jednotlivými zeměmi. Tato data však bývají publikována se značným zpožděním – například OECD poskytuje aktuální data pouze do roku 2020 a databáze EU Figaro do roku 2022. IO data se také mohou lišit od běžných národních statistik přeshraničního obchodu kvůli rozdílným metodikám výpočtu, což komplikuje analýzu.

Navíc přesné vymezení reexportů zahrnuje sledování vícestupňových toků. I když lze proporcionalně rozdělit polotovary poptávané německými firmami podle toho, kolik jejich produkce finálně končí v Číně, podobný přístup je nutné aplikovat i na další země, což vyžaduje komplexní sledování všech relevantních toků v IO tabulkách. Existují také případy, kdy zboží prochází několika zeměmi (například z ČR do Německa, poté do Francie a teprve poté do Číny). Tento vícestupňový proces znamená, že hodnoty přidané v jednotlivých zemích se kombinují, a zahrnutí všech těchto kroků výrazně zvyšuje konečné odhady reexportů. Komplikujícím faktorem jsou i případy, kdy se zboží po zahraniční fázi vrací zpět do ČR a teprve poté směřuje do Číny – tyto návratné toky by měly být rovněž zahrnuty do celkového odhadu, což dále zvyšuje celkové hodnoty.

Následující graf ukazuje podíl reexportů do Číny jako procento z celkové produkce jednotlivých sektorů v ČR. Jinými slovy, data zobrazují, jak velká část produkce každého sektoru je nakonec využita na čínském trhu, ačkoli tam nemusí přímo směřovat z ČR, ale přes další země, jak bylo popsáno výše v jednotlivých scénářích. Nejvyšší podíl 1,47 % vykazuje automobilový průmysl, což odráží možné české dodávky německým automobilkám, které do Číny ve velké míře vyvážejí. Stejně tak výroba základních kovů, plastů a gumárenských produktů vykazuje relativně vysoké podíly nepřímých exportů do Číny, což může vysvětlit zapojení českých firem do globálních hodnotových řetězců, kde tyto výrobky a materiály hrají svou roli jako základní vstupy. Stejně tak se výroba počítačů, elektroniky, optiky a dalšího elektrického vybavení využívá v zařízeních a komponentech exportovaných do Číny přes jiné země.

Nepřímé exporty představují zajímavý ukazatel pro hlubší pochopení českého obchodu s Čínou, avšak z hlediska české ekonomické diplomacie mají omezený význam. Reexporty jsou primárně řízeny nadnárodními korporacemi, jejichž obchodní rozhodnutí probíhají často nezávisle na české vládní politice. Vláda ani české firmy nemají přímou kontrolu nad tím, které produkty jsou přes jiné země,

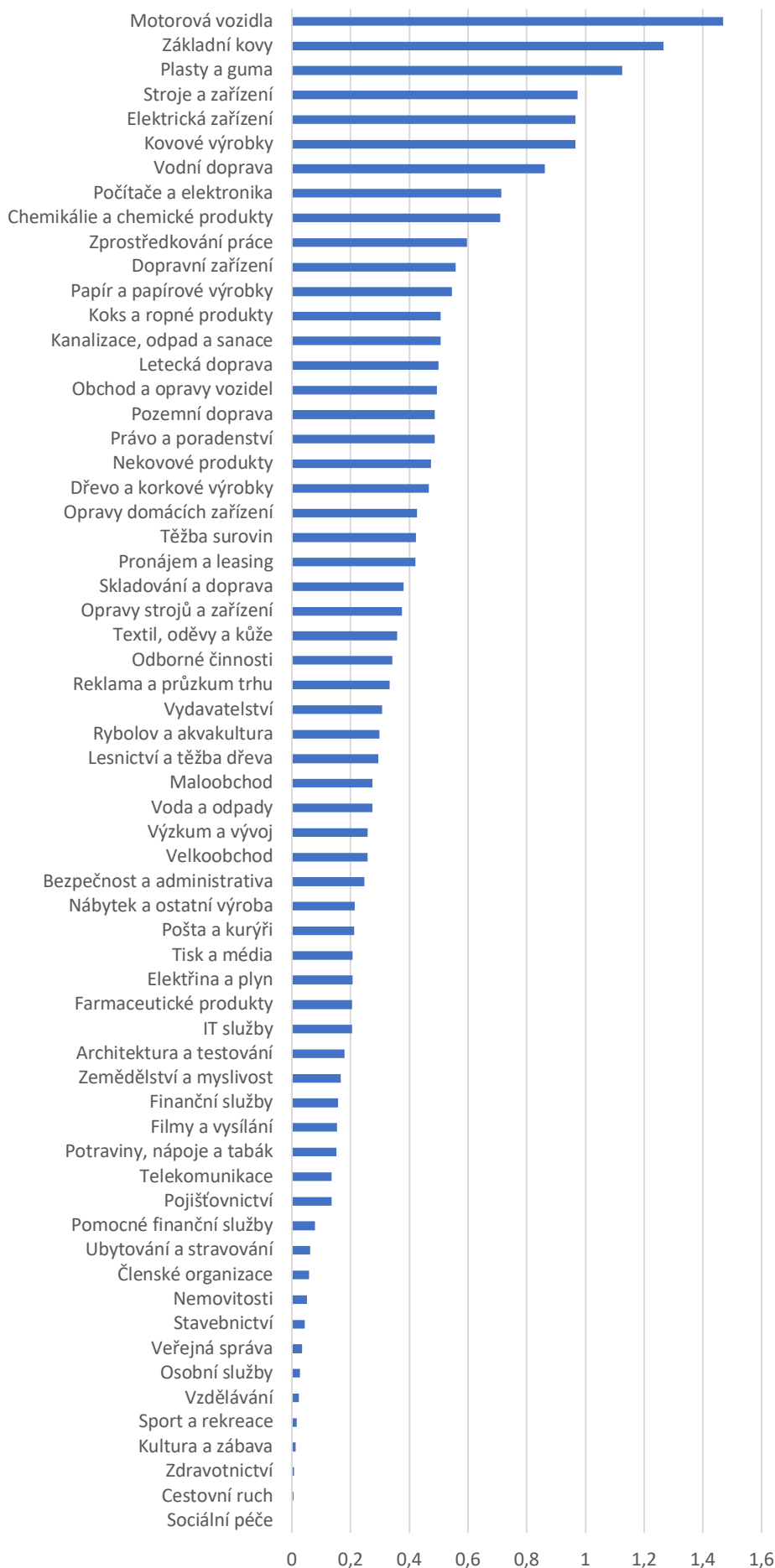
³⁰ Wolfgang Babel, *Industry 4.0, China 2025, IoT: The Hype Around the World of Automation* (Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2022), 4, <https://doi.org/10.1007/978-3-658-37852-3>.

například Německo, reexportovány do Číny. Z tohoto pohledu jsou reexporty spíše vedlejším tématem a jejich objem není možné jednoduše ovlivnit intenzivnějším politickým dialogem s Čínou. Zároveň však je na místě k reexportům z ČR přihlížet při zvažování podpory postojů jednotlivých členských států při vytváření politiky na úrovni EU vůči Číně. Platí to zejména v případě postojů Německa, potažmo zástupců německého průmyslu, protože případné negativní hospodářské dopady na německou ekonomiku do značné míry ovlivní i ČR. Je však nutné brát zřetel také na to, že postoje Německa nemusí vždy reflektovat jen zájmy německého průmyslu v Německu, ale mohou být ovlivněné také zájmy německých firem investujících v Číně, pro jejichž tamní produkci mohou být subdodávky z ČR nahrazeny subdodávkami z tamní výroby.

Graf 7: Nepřímé exporty do ČLR jako % celkové produkce sektoru, 2022

Zdroj: OECD

Obavy, že příliš vstřícná politika vůči Tchaj-wanu by mohla ohrozit dodavatelské řetězce, jsou pochopitelné. Avšak příklad Litvy ukazuje, že i přes politické sankce a tlak ze strany Číny nejsou dodavatelské řetězce jednoduše manipulovatelné. V roce 2021 Litva navázala užší vztahy s Tchaj-wanem a otevřela v hlavním městě Vilniusu tchajwanské zastoupení. Tento krok vyvolal odvetné kroky Číny, které zahrnovaly omezení obchodních vazeb a doslovné vymazání Litvy z celního sazebníku a narušení existujících dodavatelských řetězců, což krátkodobě způsobilo pokles exportů do Číny. Statistiky ukazují, že dopad na litevský export do Číny byl výrazný, ale vzhledem k velmi malému objemu celkových vývozu do Číny měl malý dopad na celou ekonomiku.

Proto Čína také tlačila na evropské a nadnárodní společnosti, které měly litevské dodavatele, aby s Litvou přestaly spolupracovat, pokud chtěly nadále obchodovat s Čínou. Například některé německé, francouzské a švédské firmy pravděpodobně musely s čínskými úřady řešit produkty, které obsahovaly litevské komponenty. Cílem takových kroků se stala mimo jiné společnost Continental, jeden z největších výrobců auto částí na světě, která má výrobní závody v Litvě.³¹ Přestože společnost Continental musela čelit čínskému tlaku, který se pravděpodobně promítl do zvýšených nákladů, opožděných dodávek do Číny apod., společnost nadále pokračuje ve svých plánovaných investicích v Litvě ve výši 185 milionů EUR, které by měly pomoci vytvořit 1 500 pracovních míst.³²

Přestože čínské zásahy mohou vytvořit krátkodobé problémy, dodavatelské řetězce jsou natolik komplexní, že jejich úplná destabilizace není v zájmu žádné strany. Tyto kroky mohou být pro firmy v Číně stejně škodlivé jako pro evropské společnosti, což omezuje dlouhodobý dopad těchto kroků. Zároveň v návaznosti na události v Litvě Evropská komise iniciovala nástroj proti ekonomickému nátlaku (Anti-Coercion Instrument, ACI), který vstoupil v platnost v prosinci 2023. Jeho cílem je chránit členské státy před ekonomickým nátlakem ze strany třetích zemí. ACI poskytuje rámec pro případnou reakci EU například zavedením cel, omezením investic nebo odnětím přístupu na unijní trhy. Více informací o tomto a dalších nástrojích EU viz níže.

5. Je čínský trh pouze pro odvážné?

Jak ukázal příklad Litvy, podmínky pro podnikatele se mohou v Číně velmi rychle měnit. Existuje bezpočet zkušeností podnikatelů, kterým se vstup na tento velmi komplexní trh bohužel z různých důvodů nepodařil. Ať už se jednalo o příliš intenzivní konkurenci, výběr nevhodného lokálního partnera nebo rychle se měnící podmínky na čínském trhu. V posledních letech se pravidla pro zahraniční firmy působící na čínském trhu zpřísňují. Tento trend je částečně způsoben snahou Číny chránit své strategické sektory a získat přístup k moderním technologiím.

Pokud se společnosti rozhodnou uzavřít joint-venture se svým distribučním nebo výrobním partnerem, musí se přizpůsobit aktuálním podmínkám. V Číně se požadavky na joint ventures liší podle odvětví. Dříve platila nařízení, která limitovala podíl zahraničních společností v některých sektorech, například v automobilovém průmyslu, kde mohly vlastnit maximálně 50 % podílu ve společných podnicích. Situace se však změnila – v roce 2020 Čína tato omezení v automobilovém sektoru zrušila, což zahraničním firmám umožňuje vlastnit až 100% podíl. Naopak v citlivějších oblastech, jako jsou telekomunikace, internetové služby a média, zůstávají určitá opatření v platnosti. Například v telekomunikacích mohou zahraniční

³¹ Stuart Lau a Barbara Moens, „China's Trade Attack on Lithuania Exposes EU's Powerlessness“, POLITICO, 16. prosinec 2021, <https://www.politico.eu/article/china-trade-attack-on-lithuania-exposes-eu-powerlessness/>.

³² „Continental to keep investing in Lithuania despite China pressure | Reuters“, Reuters, 18. únor 2022, <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/continental-keep-investing-lithuania-despite-china-pressure-2022-02-18/>.

společnosti vlastnit maximálně 49 % podílu. Tato regulace má za cíl chránit strategické sektory a zajistit kontrolu nad klíčovými oblastmi, jako jsou data a informační technologie.

Zahraníční firmy musí počítat s tím, že v některých odvětvích nebudou mít plnou kontrolu nad podnikáním a budou muset sdílet rozhodovací pravomoci s čínskými partnery. Zkušenosti z minulosti však ukazují, že ani většinový podíl v nově vznikajícím projektu nezaručuje jeho úspěch nebo možnost plně ovlivňovat jeho chod v Číně. To platí zejména v případech, kdy pro produkty nebo služby nové společnosti neexistuje dostatečná poptávka na čínském trhu, nebo když český partner nedokáže přesně pochopit motivace, se kterými čínská strana do projektu vstupuje.

Dalším faktorem, který zahraniční firmy musí zvážit při vstupu na čínský trh, je přístup k veřejným zakázkám. Tento přístup bývá často omezen pro zahraniční subjekty, a to jak formálně, tak neformálně. Ačkoli v některých případech mohou zahraniční firmy participovat na veřejných zakázkách, čínská administrativa obvykle upřednostňuje, aby byly zakázky realizovány prostřednictvím čínských společností nebo společných podniků, kde má čínská strana kontrolu. Intenzivnější politická podpora může českým subjektům potenciálně zvýšit šance na získání zakázky, buď prostřednictvím čínského partnera, nebo formou joint-venture.

Čínské společnosti však nechťejí výrobky od západních firem kupovat dlouhodobě, mají zájem postupně přejít k vlastnímu vývoji a výrobě, aniž by byly dlouhodobě závislé na západních dodavatelích. Tento přístup vede k tomu, že se evropské firmy mohou ocitnout pod tlakem na odprodej podílu či licencí. Některé zahraniční firmy působící v Číně navíc upozorňují na postupné zpříšňování podmínek, například v podobě nepsaných povinností vytvářet společné podniky s čínským partnerem, zvyšování požadavků na podíl čínské strany či omezení přístupu k veřejným zakázkám. Tento tlak často vede k tomu, že čínští partneři postupně získávají větší kontrolu nad společnými podniky, což v krajním případě může znamenat převzetí řízení celého projektu.

Existují případy, kdy velké nadnárodní společnosti musely přenechat nebo nuceně odprodat své podíly v čínských joint ventures. V roce 2017 prodala americká společnost McDonald's 80 % svého podílu čínské a hongkongské divizi čínským investorům, včetně CITIC Group a Carlyle Group.³³ I když McDonald's zůstal menšinovým vlastníkem, čínská strana převzala kontrolu nad řízením společnosti. Postupem času se joint venture přeměnilo na čínsky vedený subjekt, který nyní rozšiřuje značku McDonald's v regionu. Francouzská společnost Danone byla součástí jednoho z nejznámějších případů, kdy zahraniční firma ztratila kontrolu nad svým joint venture partnerem. V 90. letech Danone vstoupilo do joint venture s čínskou firmou Wahaha, ale v roce 2007 došlo ke konfliktu, kdy čínský partner Zong Qinghou obvinil Danone z pokusu převzít plnou kontrolu nad společností. Nakonec se Danone stáhla z podílu ve Wahaha po dlouhém právním sporu, což umožnilo čínské straně plně převzít podnikání.³⁴

Zahraníční výrobci zároveň v mnoha odvětvích čelí rostoucímu tlaku na prohloubení svých závazků vůči čínskému trhu nebo na užší spolupráci s místním ekosystémem, aby dokázali čelit dominanci domácích hráčů. Mnoho nadnárodních společností nyní zvažuje buď navýšení svých investic nebo jejich postupné omezování. K investicím dochází zejména v oborech jako AI nebo elektrická a autonomní vozidla. Dříve se řada technologických firem obávala úniku svého know-how v Číně, dnes je jejich hlavní prioritou udržení kroku s čínskou konkurencí.

³³ Elzjo Barreto, „McDonald's Sells Most of China, HK Business to CITIC, Carlyle for \$2.1 Billion”, Yahoo Finance, 9. leden 2017, <https://finance.yahoo.com/news/citic-carlyle-buy-stake-mcdonalds-055816524.html>.

³⁴ Stewart Hamilton a Ann Zhang, „Danone & Wahaha: A Bitter-Sweet Partnership - IMD Business School for Management and Leadership Courses”, 4. říjen 2023, <https://www.imd.org/case-study/danone-wahaha-a-bitter-sweet-partnership/>.

Podnikatelské prostředí v Číně je skutečně neúprosný boj o přežití. Jakmile některá čínská nebo zahraniční firma představí zajímavý produkt, čínské společnosti rychle reagují výrobou obdobného řešení. Tento fenomén se už netýká jen výrobků s nízkou přidanou hodnotou, ale zasahuje i do strojírenského průmyslu, letectví a odvětví zaměřených na špičkové technologie. Do této dynamiky často zasahuje i stát, který podporuje nové hráče prostřednictvím dotací. Tím se zvyšuje konkurence, což může oslabit pozici původních inovátorů i velkých firem přímo na čínském trhu. Za typický příklad této situace lze označit telekomunikační zařízení nebo drony.

Každá firma by měla zvážit, jak efektivně chránit své duševní vlastnictví nejen ve východní Asii, ale i globálně. Firmy by měly zároveň posoudit svou pozici na trhu, sílu svého globálního postavení a důkladně sledovat čínskou konkurenci, která může představovat hrozbu nejen v Číně, ale i na třetích trzích či na domácím trhu. V některých odvětvích jsou čínské společnosti skutečně na špičce, a pro české firmy je proto zásadní tyto trendy monitorovat. Čínské firmy rychle pochopily, že je nutné si inovace agresivně patentovat, chránit se před potenciálními „trolley“ a budovat vlastní rozsáhlé patentové portfolio.

Ačkoli o čínském trhu koluje mnoho klišé, při vstupu je nutné být si vědom rizik, která s ním souvisejí – od specifických obchodních pravidel až po často se měnící regulace. Místní marketingové prostředí na sociálních sítích a e-commerce ekosystém jsou zcela odlišné a bez dobrého pochopení jejich specifik nelze v segmentu spotřebitelského zboží uspět. Vstup na čínský trh proto vyžaduje časové a finanční investice, které se nemusí dlouhou dobu, nebo vůbec, vrátit. České společnosti mohou využít podpory agentur jako CzechTrade nebo místní české komunity, avšak jakákoli konzultační či politická podpora není zárukou úspěchu, pokud pro jejich produkty či služby není na čínském trhu poptávka nebo pokud se setkají se silným čínským konkurentem, který má lepší znalost místního prostředí.

6. Jakou podporu mají podnikatelé na čínském a tchajwanském trhu?

Čína

Čeští exportéři mohou využít pro svou expanzi do Číny poboček agentury CzechTrade, která své služby nabízí v Pekingu a Šanghaji. Lokální zástupci CzechTrade mohou pomoci s vyhledáváním příležitostí na čínském trhu nebo s propojením na potenciální obchodní partnery. Ředitel CzechTrade Aleš Červinka se na čínském trhu pohybuje ve službách CzechTrade již od roku 2006, což pro čínské partnery zajišťuje tolik potřebnou konzistenci a stabilitu, se kterou dokážou velmi dobře pracovat. Tento druh dlouhodobých kontaktů a zkušeností je pro spolupráci s Čínou klíčový.

Velmi důležitou úlohu pomoci podnikatelům na tomto trhu sehrává Svaz průmyslu a dopravy ČR a Hospodářská komora při organizaci podnikatelských misí. V rámci těchto iniciativ mohou podnikatelé využít programů, jako je například PROPED, v rámci kterých získávají zdarma možnost prezentovat se v českém pavilonu na oborových veletrzích, případně další výhody v rámci účasti v podnikatelské delegaci. Zároveň Ministerstvo zahraničí ČR každý rok nabízí firmám v rámci programu PROPEA možnost získat dotované konzultace a odborné služby na čínském trhu, které většinou zajišťuje český lokální subjekt se zkušenostmi s místním trhem.

Velmi dobrým pomocníkem pro české firmy je český národní pavilon na čínském e-commerce platformě JD.com, který realizuje Velvyslanectví ČR v Pekingu ve spolupráci s agenturou CzechTrade. Pavilon umožňuje českým firmám prezentovat

s minimálními náklady své produkty čínským zákazníkům na jedné z nejvýznamnějších čínských e-commerce platform. Zboží lze díky lokálnímu partnerovi zajištěnému pro tento projekt přímo z Číny nabídnout čínským zákazníkům bez nutnosti zřízení právního subjektu nebo skladů v zemi. Mezi nejoblíbenější kategorie patří kosmetika, výrobky pro děti a zdraví.³⁵

V Šanghaji také působí česko-čínská komora CzechCham, která zajišťuje networking, obchodní poradenství a propojení mezi českými a čínskými podnikatelskými subjekty. Komora také organizuje pravidelné akce, konference a semináře, kde české společnosti mohou sdílet zkušenosti, navazovat nové kontakty a lépe se tak orientovat v čínském obchodním prostředí.

Ve srovnání s ostatními zeměmi ČR samozřejmě nedosahuje na možnosti, které svým firmám nabízí v Číně například Německo, ale úroveň podpory je srovnatelná, případně lepší ve srovnání s Polskem a Maďarskem. Velmi důležitým spojovacím článkem mezi německými podniky a čínským/tchajwanským trhem je Německá obchodní komora (Auslandshandelskammern – AHK), která není státní institucí, ale funguje na základě partnerství veřejného a soukromého sektoru. Získává financování jak z členských příspěvků a služeb poskytovaných firmám, tak z podpory od německého Ministerstva hospodářství a energetiky. Působí v následujících městech: Peking, Tianjin, Shenyang, Šanghaj, Taicang, Qingdao, Hangzhou, Guangzhou, Shenzhen, Chengdu, Hongkong a Taipei. AHK pomáhá firmám s orientací v čínském právním, daňovém a regulačním prostředí, zprostředkovává obchodní kontakty, pořádá networkingové akce a nabízí poradenství v oblasti compliance a udržitelnosti. Kromě analýz trhu a průzkumů nabízí také služby krizového řízení a mediace, čímž firmám pomáhá řešit případné problémy na místním trhu.

Tchaj-wan

České firmy by pro svou podporu na tchajwanském trhu měly mít možnost využít poboček CzechTrade v Číně, pravděpodobně však využívají této podpory v minimální míře. Od roku 2024 vznikla nově v Tchaj-peji pobočka agentury CzechInvest, která se sice primárně soustředí na podporu vstupu tchajwanských investorů do ČR, ale zároveň pomáhá také startupům při propojení s potenciálním tchajwanským investorem a disponuje vlastní sítí lokálních kontaktů.

Roli CzechTrade na Tchaj-wanu primárně naplňuje ekonomická sekce českého zastoupení na Tchaj-wanu ve formě České ekonomické a kulturní kanceláře. Zastoupení v rámci programu na podporu ekonomické diplomacie (PROPED) organizuje české pavilony v rámci oborových veletrhů na Tchaj-wanu, investiční semináře a řadu odborných akcí, v rámci kterých si podnikatelé mohou vytvořit první kontakty na Tchaj-wanu.

Česká republika má v současné době ve světě pouze čtyři diplomaty pro vědu a výzkum, z nichž jeden působí také na Tchaj-wanu. Tento diplomat hraje klíčovou roli v propojování českých společností, které mají zájem o vědecké a výzkumné projekty, s tchajwanskými odbornými institucemi a potenciálními partnery. Díky své znalosti místního prostředí a sítí kontaktů může českým subjektům pomoci najít vhodné výzkumné partnery, usnadnit spolupráci v oblasti inovací nebo podpořit realizaci společných projektů. V rámci projektu Delta 2 podporuje Technologická agentura ČR mezinárodní spolupráci zaměřenou na aplikovaný výzkum mezi českými podniky a tchajwanskými organizacemi. Cílem programu Delta 2 je umožnit českým podnikům a výzkumným organizacím vytvořit partnerství s tchajwanskými partnery, a podpořit tak aplikovaný výzkum na globální úrovni.

V roce 2023 byl v Tchaj-peji založen Český hub, který vznikl díky iniciativě think tanku Evropské hodnoty a Česko-taiwanské obchodní komory. Hub slouží

³⁵ Ladislav Horák, „Český národní pavilon na čínské e-commerce platformě“, 11. říjen 2021, https://mzv.gov.cz/beijing/cz/obchod_a_ekonomika/obchodni_prilezitosti/cesky_narodni_pavilon_na_cinske_e.html.

mimo jiné jako softlandingové centrum pro české firmy usilující o vstup na místní trh. Softlandingové služby zajišťuje Česko-taiwanská obchodní komora, která se věnuje organizaci networkingových akcí a poskytování poradenských služeb.

7. Jak čínské a tchajwanské společnosti investují ve střední Evropě?

Investice čínských a tchajwanských firem v ČR představují důležitý ukazatel vzájemných vztahů a do jisté míry i měřítko jejich úspěšnosti. Pokud investice přibývají a otevírají se nové továrny, je česká ekonomická diplomacie vnímána pozitivně. V opačném případě bývá její relevance a efektivita zpochybňována. Ekonomické vztahy s tchajwanskými partnery se také často posuzují optikou zkušeností s Čínou – očekává se, že Tchaj-wan, podobně jako Čína, přinese rozsáhlé investiční projekty a jako protiváhu vloženého českého politického kapitálu investuje v ČR velké částky, jak tomu bylo u čínských partnerů v minulosti.

Ačkoli tchajwanská vláda může disponovat širším portfoliem státních finančních nástrojů než jiní partneři, její angažovanost má své limity. Například přímá letecká linka mezi Prahou a Tchaj-pej nemůže fungovat se ztrátou. Tchajwanský stát může poskytnout společnosti China Airlines určité záruky a ukázat, že zájem o spolupráci s ČR je opravdový, což by mělo vést k častějším interakcím a tím pádem k dostatečnému počtu pasažérů v přímé lince mezi Prahou a Tchaj-pej. Pokud však projekt přímé linky nebude stát na reálném ekonomickém základu, China Airlines nebudou se zrušením této linky váhat.

Velmi zajímavým příkladem těchto představ byla očekávání, že tchajwanská společnost TSMC postaví svou novou továrnu na čipy v ČR.³⁶ Možná některý ze zástupců CzechInvestu mohl neveřejně připustit, že se o investici TSMC v regionu ČR zajímá, ale od samého počátku bylo všem z odborných kruhů jasné, že ČR nemá pro takovou investici zázemí, pracovní sílu a ani není ochotná podpořit vstup podobného giganta finanční injekcí, stejně jako to udělalo Německo. Přestože se česká politika vůči Tchaj-wanu na výstavbě TSMC v Drážďanech nijak nepodílela, může mít vliv na to, jak se subdodavatelé TSMC postaví k ČR jako možné destinaci pro jejich projekty. K tomu je ale klíčem lepší úroveň podnikatelského prostředí a dostupnost nezbytné infrastruktury na odpovídající úrovni, než samotné politické vztahy vůči Tchaj-wanu.

Tchajwanské a čínské společnosti při vstupu na evropský trh pečlivě zvažují řadu faktorů, které mohou ovlivnit jejich úspěch. Zaměřují se především na stabilitu a otevřenost ekonomického prostředí, dostupnost kvalifikované pracovní síly, kvalitu infrastruktury, legislativní rámec a také na ochotu místních samospráv ke spolupráci. Tchajwanské firmy, které se často orientují na high-tech sektory, preferují technologická partnerství s místními výzkumnými institucemi. Čínské společnosti, zejména ty se stání podporou nebo vstupem, jsou ve srovnání s tchajwanskými protějšky ochotné přijmout větší riziko a vstoupit do projektů, které jsou více politicky motivované. Obecně platí, že investoři z východní Asie jsou také zvyklí na komplexní servis, označovaný jako „one-stop-shop“, který jim usnadňuje realizaci investice. V souladu se svou praxí se proto obracejí na instituce jako CzechInvest a očekávají široký rozsah služeb, který však CzechInvest s omezenými kapacitami nemůže vždy plně poskytnout. V ČR je běžné, že podobné služby jsou poskytovány komerčně, nikoliv státními agenturami.

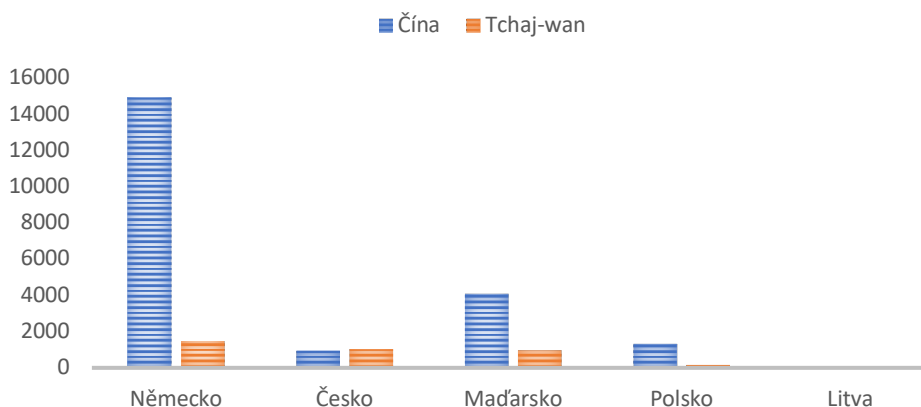
Čínské i tchajwanské společnosti logicky nejvíce investují v Německu, které pro ně představuje největší a z hlediska potenciálu nejzajímavější trh. Na druhém místě

³⁶ „TSMC Breaks Ground, Secures Subsidy for German Plant | Press Release | Germany | Electronics & Microtechnology”, 20. srpna 2024, <https://www.gtai.de/en/meta/press/tsmc-breaks-ground-secures-subsidy-for-german-plant-1813224>.

v rámci střední Evropy se nachází Maďarsko, jež udržuje nadstandardní politické vztahy s Čínou a spolupracuje s čínskými společnostmi na rozvoji klastru pro elektromobilitu. ČR má jako jediná země ze střední Evropy vyšší investice z Tchaj-wanu než z Číny, a tento trend pravděpodobně bude dále pokračovat. Navzdory dlouhodobé proaktivní politice vůči Číně má však ČR nejnižší podíl čínských investic v regionu střední Evropy. Polsko, navzdory velikosti své ekonomiky, přitahuje relativně malé objemy investic jak z Číny, tak z Tchaj-wanu. V Litvě, kde tchajwanské společnosti výrazně investovaly v posledních letech, je nyní objem tchajwanských investic vyšší než čínských.

Graf 8: Čínské a tchajwanské investice v regionu, 2022/2021, mil. USD

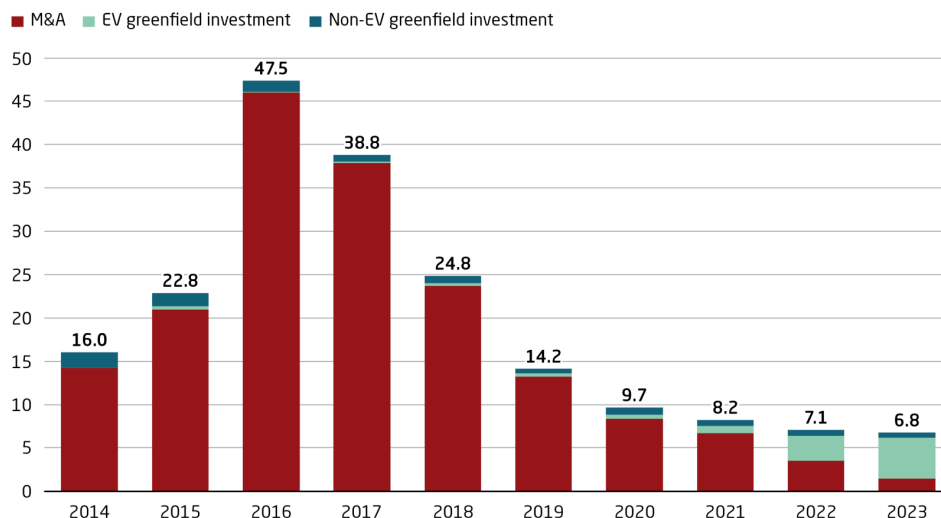

Zdroj: OECD

Samotná analýza přímých zahraničních investic z Číny a Tchaj-wanu vždy vyvolává otázky ohledně její správnosti kvůli rozdílům v dostupnosti a přesnosti dat mezi jednotlivými institucemi. Při analýze investic bývá obtížné přesně určit jejich rozsah, protože statistiky se mohou výrazně lišit, což je obzvláště patrné při regionálním srovnání. V České republice jsou například k dispozici statistiky od agentury CzechInvest, která sleduje investice, na nichž se přímo podílí, zatímco Česká národní banka poskytuje vlastní souhrnná data. Na Tchaj-wanu nabízí Ministerstvo pro ekonomické záležitosti (MOEA) podrobné údaje o tchajwanských investicích do různých zemí, což umožňuje detailnější analýzu. Naproti tomu čínský statistický úřad zveřejňuje pouze agregovaná data, která neumožňují podrobnější rozklad. Pro účely analýzy v této kapitole byla zvolena data o stavech přímých zahraničních investic (OECD FDI Stocks), protože poskytují srovnatelný přehled pro všechny země v regionu, což usnadňuje přesnější regionální porovnání.

Graf 9: Čínské investice v Evropě, mld EUR, 2023

Zdroj: Rhodium Group

Charakter čínských investic v Evropě prochází zásadní změnou. V minulosti čínské společnosti v Evropě investovaly primárně formou fúzí a akvizic. V současné době se však greenfield projekty – investice do nových výrobních kapacit – stávají dominantní formou investic. Podíl těchto projektů vzrostl z pouhých 2 % v roce 2017 a průměrných 9 % mezi lety 2012 a 2021 na 51 % v roce 2022, a až na 78 % v roce 2023. Téměř polovinu všech čínských investic v roce 2023 získalo Maďarsko a stalo se tak hlavním příjemcem všech čínských investic, a to zejména do sektoru elektromobilů. Zároveň je třeba zdůraznit, že někdy může být těžké určit původ investice. Řada tchajwanských společností vlastní výrobní kapacity v Číně a je s místním prostředím úzce propojená. Pokud má tchajwanská společnost existující provoz v Číně, může se stát, že na evropský trh vstoupí přes svou čínskou společnost, přestože koncový vlastník je tchajwanský.

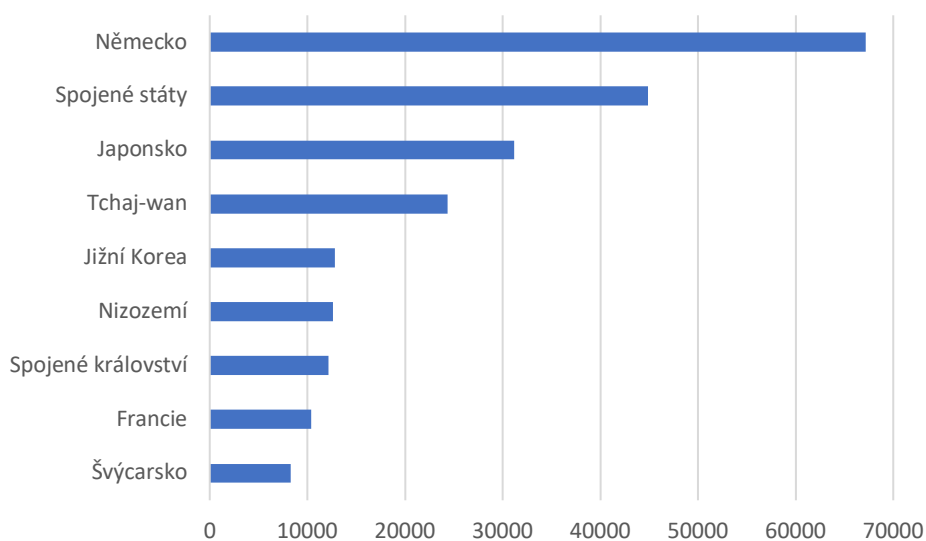
8. Jak ekonomická diplomacie vůči Číně a Tchaj-wanu může ovlivnit zaměstnanost?

Ekonomická diplomacie může výrazně ovlivnit zaměstnanost tím, že podporuje zahraniční investice, rozšiřuje obchodní příležitosti a usnadňuje vstup domácích podniků na zahraniční trhy. Díky strategickým jednáním na vládní úrovni mohou státy přilákat velké investiční projekty, které vytvářejí nová pracovní místa v klíčových odvětvích. Ekonomická diplomacie také podporuje expanzi národních firem na mezinárodní trhy, což nejen přináší pracovní příležitosti v domovské zemi, ale může také zajistit kvalifikované pozice v zahraničí.

V oblasti ekonomické diplomacie vůči Číně a Tchaj-wanu se Tchaj-wan profiluje jako klíčový partner a významný tvůrce pracovních míst v České republice. Následující graf ilustruje, že objem pracovních míst vytvořených díky tchajwanským investičním projektům přesahuje 24 000, což je například dvakrát více než u jihokorejských firem a téměř šestkrát více než u čínských společností, které se nedostaly mezi top 10 nejvýznamnějších tvůrců pracovních míst. Čínské investice totiž od roku 1993 vytvořily pouze 4 199 pracovních míst.

Graf 10: Pracovní místa vytvořená v ČR díky investičním projektům, top 10 zemí, 1993 - 2023

Zdroj: CzechInvest

Tchajwanští investoři se zaměřují především na získávání kvalifikovaných pracovníků z high-tech odvětví, jejichž nedostatek je dnes problémem ve všech evropských regionech. Proto při vstupu na evropský trh aktivně vyhledávají příležitosti ke spolupráci s místními univerzitami a nabízejí programy dalšího vzdělávání a odborného tréninku. Tyto programy jsou určeny pro studenty i profesionály a soustředí se na rozvoj dovedností potřebných v pokročilých technologických oblastech, což přispívá k obsazování kvalifikovaných pozic v jejich společnostech a k obecnému zvyšování kvalifikace pracovní síly. Ve většině případů je navíc součástí vstupu tchajwanských investorů do evropských zemí transfer know-how, který obohacuje místní technologickou základnu a podporuje růst inovací v regionu.

V ČR bohužel také chybí dostatek kvalifikovaných pracovníků v high-tech odvětvích, což je problém, který získává na naléhavosti zejména s přílivem tchajwanských investic do polovodičového průmyslu, který vyžaduje vysoce specializované znalosti a dovednosti. Nedostatek odborníků je natolik výrazný, že se stává často opakovaným vtípem, že studenti prvního ročníku fyziky na univerzitě už mají zajištěnou budoucí práci v příslušné firmě. Ekonomická diplomacie sice nabízí zajímavé investiční příležitosti, avšak bez dostatečného lidského kapitálu, který by je mohl dále rozvíjet, je jejich využití omezené.

Z pohledu zaměstnanosti mohou být investice čínských společností často diskutabilní povahy, protože jen zřídka se jedná o projekty, které vytváří pracovní místa. Pokud se již jedná o výstavbu nových provozů, jako například v Maďarsku, je třeba počítat s dalšími efekty, které tyto investice mohou v regionu způsobovat. Čínské investice v Maďarsku nejsou veřejností přijímány zcela bez výhrad, a to především kvůli dopadům na pracovní trh a demografii. Pro realizaci velkých čínských projektů, zejména v oblasti infrastruktury a výroby, není na maďarském trhu dostatek pracovní síly, která by takové projekty zajistila. Zejména jihokorejští investoři v Maďarsku způsobili kontroverze dovážením pracovníků ze zahraničí, často z asijských zemí, což způsobuje změny ve složení místního obyvatelstva. Tato negativní zkušenost vede k problematické popularitě nových investic z asijských zemí, včetně Číny. Lze jen diskutovat, zda byl pracovní zákon (maďarskou veřejností

přezdívaný jako „otrocký zákon“) umožňující zaměstnavatelům vyžadovat 250–400 hodin přesčasů upraven na míru čínským investorům.³⁷

Čínské investice do elektromobility v Polsku a Maďarsku mohou čínským společnostem umožnit obejít celní opatření EU na ochranu evropského trhu před čínskou konkurencí v tomto sektoru. Díky lokalizaci výroby v EU mohou získat přístup k evropským zákazníkům bez celních a ochranných opatření, která by se jinak vztahovala na importované produkty. Čínský stát však tyto společnosti významně podporuje, což jejich expanzi v Evropě usnadňuje a zlepšuje jejich konkurenceschopnost. Navíc i maďarská vláda nadstandardně dotuje investice čínských firem, jak je popsáno v kapitole o Maďarsku. Tento přístup umožňuje čínským firmám zahájit v Evropě cenovou válku, které se evropské automobilky budou obtížně bránit. Nový model vozu BYD Seagull EV začíná na ceně 9 700 USD, kterou evropsští výrobci těžko překonají. Dopady na evropský automobilový průmysl a pracovní místa v tomto sektoru mohou být skutečně závažné. Do budoucna tak bude důležité sledovat, zda a v jakém rozsahu Evropská komise využije postupu na základě nařízení FSR i vůči těmto firmám (viz též část věnovaná nástrojům na úrovni EU níže).

EU postupně rozšířila hodnocení Číny výlučně z partnera na partnera a zároveň systémového rivala. Německá vláda si nyní sice velmi dobře uvědomuje svou závislost na čínské ekonomice a rizika, která z této závislosti plynou, ale německé podniky vnímají situaci odlišně. Doporučení německé vlády k regionální diverzifikaci sice mohou vzít v budoucnu v potaz, ale v současné době je mnohem více trápí sílící konkurence na čínském trhu a hledání cest, „jak si nenechat ujet vlak“. Řada klíčových německých zaměstnavatelů plánuje rušit pracovní místa v Německu a vytvářet je v Číně. Společnost BASF v roce 2023 oznámila, že plánuje zrušit 2 600 pracovních míst, z nichž většina je v Německu.³⁸ Současně od roku 2019 realizuje výstavbu nového Verbund závodu ve městě Zhanjiang v provincii Guangdong, do kterého plánuje investovat 10 miliard eur.³⁹ Bude se jednat o třetí největší závod BASF na světě po Německu a Belgii. Odbory na to reagovaly prohlášením, že není přijatelné, aby společnost expandovala v Číně, aniž by měla jasnou strategii pro budoucnost svých provozů v Německu.⁴⁰ Společnost Bosch v letech 2023 a 2024 oznámila rušení tisíců pracovních míst v oblastech pohonných jednotek (ICE), automatizovaného řízení a mobilní elektroniky.⁴¹ Zároveň Bosch oznámil několikamiliardové investice v Číně, včetně 1 miliardy eur do výzkumu, vývoje a výroby elektromobility a automatizovaného řízení v Suzhou, a dalších 209 milionů eur jako součást své existující joint venture UAES.⁴² Podobný trend již lze registrovat také v ČR, když například výrobce výtahů firma Otis v nedávné době oznámila ukončení svého výrobního závodu v ČR a přesun výrobní kapacity do Číny.⁴³ Výroba společnosti

³⁷ „Hungary president signs controversial ‚slave law‘”, BBC, 20. prosinec 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-46637216>.

³⁸ Jasper Jolly, „BASF to Cut 2,600 Jobs as Energy Crisis Puts Germany on Track for Recession”, *The Guardian*, 24. únor 2023, sek. Business, <https://www.theguardian.com/business/2023/feb/24/basf-cut-jobs-energy-crisis-germany-recession>.

³⁹ „About BASF Zhanjiang Verbund Site (under Construction)”, viděno 25. listopad 2024, <https://www.basf.com/basf/www/cn/en/who-we-are/organization/key-production-sites/guangdong>.

⁴⁰ „En Allemagne, l’ambivalence de la chimie vis-à-vis de la Chine brouille la politique de Berlin”, 28. srpen 2024, https://www.lemonde.fr/economie/article/2024/08/28/en-allemande-l-ambivalence-de-la-chimie-vis-a-vis-de-la-chine-brouille-la-politique-de-berlin_6297647_3234.html.

⁴¹ „Germany: Bosch to Cut 5,000 Jobs with Car Industry in Crisis – DW – 11/22/2024”, Deutsche Welle, 22. listopad 2024, <https://www.dw.com/en/germany-bosch-to-cut-5000-jobs-with-car-industry-in-crisis/a-70862628>.

⁴² „Bosch Pours \$1bn into Automotive R&D in China”, fDi Intelligence, 8. březen 2023, <https://www.fdiintelligence.com/content/feature/bosch-pours-1bn-into-automotive-rd-in-china-81990>.

⁴³ RegionálníPortály.cz, „Břeclavský Otis končí s eskalátory, výroba se stěhuje do Číny. Propustí 200 lidí”, Portál regionu Břeclavsko, 20. září 2024,

United Technologies Corporation se nejdříve v roce 2004 přesunula z Německa do Česka.⁴⁴ Nyní Česko potkal stejný osud jako před 20 lety Německo. Střední Evropa tak již přestává být atraktivní lokalitou pro určitý typ výrobních provozů. Další příklady obsahuje kapitola o Německu.

9. Co znamená spolupráce s čínskými partnery v globálním kontextu?

Bezpečnost dodavatelského řetězce získává globálně na významu. Stále více zemí požaduje, aby jejich technologie a výrobky ve strategických odvětvích neobsahovaly součásti z geopoliticky rizikových zemí, mezi které se nyní řadí i Čína. Toto platí zejména pro dodávky kritických součástí strategické infrastruktury, jako je výstavba 5G sítí, výroba komponentů pro obranný průmysl (například drony) nebo spolupráce, jež by mohla znamenat riziko ztráty kontroly nad klíčovými technologickými inovacemi.

Obavy o technologii 5G od společnosti Huawei vedly země jako USA, Austrálie a některé části Evropy ke koordinaci svých politik, aby vyloučily Huawei nebo ZTE z klíčových částí své 5G infrastruktury. Tato spolupráce často přesahuje rámec jednoduchého sladění politik a zahrnuje sdílení bezpečnostních informací, sjednocování technologických standardů a někdy i společné financování vývoje alternativ k čínským technologickým řešením. Spojené státy, Británie, Austrálie, Kanada a Japonsko vytvořily pro-Open RAN (Open Radio Access Network) globální koalici pro telekomunikace, která podporuje rozdělení hardwarových a softwarových komponent v rádiových sítích.⁴⁵ To umožňuje nasazení více dodavatelů a může potenciálně snížit náklady a zvýšit flexibilitu pro operátory sítí. Globální reakce na O-RAN roste a očekává se, že jeho adopce výrazně vzroste po roce 2025. Aliance O-RAN zahrnuje významné hráče v průmyslu, jako je Ericsson, a někteří operátoři, jako Vodafone, přecházejí se svými sítěmi z technologie Huawei na systémy O-RAN.⁴⁶ Přestože se průmysl posouvá směrem k O-RAN, Huawei váhá s plným přijetím této technologie, protože na čínském trhu stále převažují tradiční RAN systémy. Prezident Biden aktivně apeluje na vůdce Indie, Brazílie, Indonésie, Nigérie, Turecka, Malajsie, Thajska, Vietnamu, Filipín, Saúdské Arábie a dalších zemí a zdůrazňuje tuto iniciativu jako prioritu na agendě Washingtonu. Kongres vyčlenil půl miliardy dolarů pro ministerstvo zahraničí na podporu vývoje a přijetí technologií O-RAN a bezpečných polovodičů během pěti let.⁴⁷ Národní správa telekomunikací a informací (NTIA) má také fond ve výši 1,5 miliardy dolarů na investice do výzkumu, testování a propagace technologií O-RAN po dobu více než deseti let.

Obdobná je situace kolem strojů pro hlubokou ultrafialovou a extrémní ultrafialovou litografii, zejména těch, které vyrábí ASML – nizozemská společnost a jediný výrobce pokročilého EUV litografického vybavení potřebného pro výrobu nejmenších a nejpokročilejších čipů – je dalším příkladem strategického sladění ohledně vývozu technologií do Číny. Spojené státy spolu se svými západními

<https://www.regionbreclavsko.cz/zpravy/aktualne/27702--Breclavsky-Otis-konci-s-eskalatory-vyroba-se-stehuje-do-Ciny-Propusti-200-lidi.html>

⁴⁴ Erika MANN, „Parliamentary Question | Closure of the Otis Plant in Stadthagen (Germany); Community Funds for Otis in Breclav (Czech Republic) | P-1521/2004 | European Parliament”, 20. červenec 2004, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-6-2004-1521_EN.html.

⁴⁵ „Global Coalition on Telecommunications: Joint Statement of Intent between UK, Australia, Canada, Japan and US”, GOV.UK, 5. říjen 2023, <https://www.gov.uk/government/publications/global-coalition-on-telecommunications-joint-statement-of-intent-between-uk-australia-canada-japan-and-us>.

⁴⁶ „Open RAN”, Vodafone.com, viděno 26. listopad 2024, <https://www.vodafone.com/about-vodafone/what-we-do/mobile-and-fixed-networks/open-ran>.

⁴⁷ Eva Dou, „Trump Dreamt of a ‘Huawei Killer.’ Biden Is Trying to Unleash It.”, *Washington Post*, 12. únor 2024, <https://www.washingtonpost.com/technology/2024/02/12/oran-biden-china-huawei-technology/>.

spojenci přijaly koordinovaný přístup k omezení vývozu nejmodernějších technologií na výrobu polovodičů do Číny. V roce 2019 nizozemská vláda odmítla udělit exportní licenci pro pokročilé EUV litografické stroje společnosti ASML do Číny.⁴⁸ Toto rozhodnutí bylo založeno na obavách, že by takto pokročilá technologie mohla být odkloněna k vojenskému využití nebo výrazně posílit čínské schopnosti ve výrobě polovodičů.

Okruh odvětví, ve kterých Čína může získat dominantní postavení a kontrolu nad dodavatelskými řetězci ve strategických oborech, se rozšiřuje na další oblasti. Mezi jedno z takových odvětví patří například drony, jejichž výrobu naopak nyní komplikuje zákaz vývozu součástí z Číny. Nalézt nové dodavatele a vytvořit nové řetězce nějakou dobu trvá a tento druh závislosti nyní ohrožuje například vývoj konfliktu na Ukrajině. Podle zprávy Asociace pro systémy bezpilotních vozidel (Association for Uncrewed Vehicle Systems Internation) čínské drony ovládají více než 90 % amerického trhu s drony pro hobby účely, 70 % průmyslového trhu s drony a přes 80 % trhu s drony pro záchranáře.⁴⁹ Americké policejní složky pro svou práci také používají DJI drony.⁵⁰

Spojené státy v posledních letech zpřísnily svůj postoj vůči čínským firmám a společnostem, které s Čínou spolupracují, zejména v oblastech, které se týkají obrany a bezpečnosti. Jakákoli obchodní nebo technologická spolupráce s čínskými subjekty může vyvolat obavy z národní bezpečnosti, což může vést k omezením či úplnému zákazu přístupu na americký trh. Největší česká zbrojní firma Czechoslovak Group již více než rok usiluje o odkup muniční divize Kinetic Group americké společnosti Vista Outdoor. Tato transakce by učinila z CSG jednoho z největších výrobců zbraní a munice na světě. Po ohlášení plánu na tuto transakci se senátor J. D. Vance, zvolený viceprezident Donalda Trumpa, obrátil na ministerstvo financí (U.S. Treasury Department) s dopisem zdůrazňujícím vazby CSG na státy nepřátelské vůči Spojeným státům.⁵¹ Akvizice do doby ukončení této studie nebyla potvrzená a akcionáři Vista Group hlasování odložili sedmkrát.⁵²

Ve Spojených státech nyní také stoupá nervozita z propojení vědeckých pracovišť a korporátních výzkumných center s čínskými vědci a čínskými pracovišti. Existuje nespočet kontroverzních případů z Číny, ve kterých došlo k přímému zneužití nebo dalšímu nepovolenému použití vědeckých výstupů z amerických vědeckých pracovišť. Například Liu Ruopeng, přezdívaný „čínský Musk“, využil své výzkumné zkušenosti z Duke University – kde se měl možnost podílet na programu financovaném Pentagonem – k založení úspěšné společnosti zaměřené na design optických a elektromagnetických materiálů, čímž komercializoval výzkum této univerzity v Číně.⁵³ Navzdory odhalení takových kontroverzních aktivit americké společnosti a výzkumné instituce často pokračují ve své spolupráci s Čínou, čímž podporují cyklus, v němž čínské společnosti využívají přední zahraniční talenty pro

⁴⁸ „China says ‚dissatisfied‘ with new Dutch export controls on ASML chipmaking tools | Reuters”, Reuters, 9. srpen 2024, <https://www.reuters.com/technology/china-says-dissatisfied-with-new-dutch-export-controls-asml-chipmaking-tools-2024-09-08/>.

⁴⁹ Eric Sayers a Klone Kitchen, „DJI isn't the only Chinese drone threat to US security. Meet Autel.”, Defense News, 15. září 2023, <https://www.defensenews.com/opinion/2023/09/15/dji-isnt-the-only-chinese-drone-threat-to-us-security-meet-autel/>.

⁵⁰ Zacc Dukowitz, „Despite Bans, Police Still Buying Lots of DJI Drones”, 30. srpen 2023, <https://uavcoach.com/police-dji-2023/>.

⁵¹ Charlotte Waldron, „SENATOR VANCE URGES BIDEN ADMIN TO INVESTIGATE SALE OF US FIREARM MANUFACTURER TO KREMLIN-LINKED FOREIGN COMPANY”, J.D. Vance (blog), 25. leden 2024, <https://www.vance.senate.gov/press-releases/senator-vance-urges-biden-admin-to-investigate-sale-of-us-firearm-manufacturer-to-kremlin-linked-foreign-company/>.

⁵² Patrick Kennedy, „Vista Outdoor again postpones shareholders meeting to vote on ammunition group deal”, The Minnesota Star Tribune, 24. září 2024, <https://www.startribune.com/vista-outdoor-federal-remington-ammunition-csg-mnc-capital-revelyst-bell-bushnell/601150729>.

⁵³ Cynthia McFadden, Aliza Nadi, a Courtney McGee, „Education or espionage? A Chinese student takes his homework home to China”, NBC News, 24. červenec 2018, <https://www.nbcnews.com/news/china/education-or-espionage-chinese-student-takes-his-homework-home-china-n893881>.

své strategické cíle. Často je také běžné, že čínští výzkumníci mají kromě svých hlavních rolí v amerických společnostech a výzkumných institucích také pracovní pozice v Číně. Navzdory tlaku americké vlády na zveřejnění finančních příspěvků ze zahraničních zdrojů univerzitám a zahraničních angažmá výzkumníků je však tyto vztahy obtížné rozvázat, zvláště když jsou oboustranně výhodné.

Z výše uvedeného lze závěrem shrnout, že si firmy při své spolupráci s čínskými protějšky musí uvědomit konsekvence na dalších trzích, a to zejména ve Spojených státech, ale stále více i v dalších zemích. Pokud například daná firma vyváží ve strategických odvětvích do Číny, může mít v budoucnosti problémy se vstupem na americký trh. Stejná situace se týká i výzkumných institucí, které vstupují do výzkumných projektů s čínskými protějšky. Do budoucna nebude možné účastnit se výzkumných grantů dotovaných americkými vládními institucemi a zároveň pracovat na jiných projektech s čínskými protějšky. Současně je třeba zdůraznit, že v Číně dnes mají svá výzkumná centra všechny velké globální nadnárodní společnosti. Budoucí trend je těžké odhadnout, protože některé společnosti svou R&D působnost v Číně rozšiřují, jiné se z Číny stahují. Například Apple plánuje v Číně otevřít dvě další výzkumná centra, stejně jako Intel, který otevřel Greater Bay Innovation Centre v Shenzhenu pro výzkum v polovodičovém průmyslu.⁵⁴ Naopak Microsoft žádá 700 až 800 svých výzkumných pracovníků v AI o relokaci mimo Čínu a IBM svůj R&D provoz v Číně také omezuje.⁵⁵

10. Jak postupují země ve střední Evropě vůči Číně a Tchaj-wanu?

Německo

V roce 2022 byla Čína pro Německo čtvrtým největším exportním trhem s exportem v hodnotě 107 miliard EUR. Mezi hlavní exportní odvětví patří automobilový průmysl, strojírenství, elektronika a chemikálie. Firmy jako Bosh, Schaeffler, Durr či Festo realizují v Číně více než 15 % svých příjmů.⁵⁶ V Číně působí přibližně 5000 německých společností a více než dvě třetiny německých zahraničních investic směřovaly v roce 2022 do výroby, což představuje více než 65 miliard EUR. Čína je také největším dovozcem do Německa v hodnotě 192 miliard EUR, což představuje 12% celkového německého importu za rok 2022.⁵⁷

Čína má jako důležitý obchodní partner německou politickou pozornost. Bývalý sociálnědemokratický kancléř Gerhard Schröder navštívil Čínu šestkrát během svého funkčního období v letech 1998–2005. Jeho nástupkyně, křesťanská demokratka Angela Merkelová, zemi navštívila dvanáctkrát během svých šestnácti

⁵⁴ „Apple Says to Add Two More R&D Centres in China”, Reuters, 17. březen 2017, sek. Technology, <https://www.reuters.com/article/technology/apple-says-to-add-two-more-rd-centres-in-china-idUSKBN16OoMQ/>.

Ben Jiang, „Intel’s new Chinese chip innovation centre is a collaboration with a Shenzhen district, deepening ties amid US scrutiny | South China Morning Post”, South China Morning Post, 31. červenec 2023, <https://www.scmp.com/tech/big-tech/article/3229471/intels-new-chinese-chip-innovation-centre-collaboration-shenzhen-district-deepening-ties-amid-us>.

⁵⁵ „Microsoft Asks Some China Staff to Relocate amid Sino-US Tensions”, Reuters, 16. květen 2024, sek. Technology, <https://www.reuters.com/technology/microsoft-asks-hundreds-china-based-staff-relocate-amid-us-china-tensions-wsj-2024-05-16/>.

Milton Ezrati, „IBM Decides To Move R&D Out Of China”, Forbes, 9. červenec 2024, <https://www.forbes.com/sites/miltonezrati/2024/09/07/ibm-decides-to-move-rd-out-of-china/>.

⁵⁶ Bernhard Langefeld, „The New China-Story: How Should German Companies Re-Assess Their China Production and Supply-Chain Strategy”, Roland Berger, 13. říjen 2023, <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/How-German-companies-should-reassess-their-China-strategy.html>.

⁵⁷ „China Remains Germany’s Biggest Trade Partner in 2022 - eNCA”, ENCA, 0202-1616 2023, <https://www.enca.com/business/china-remains-germanys-biggest-trade-partner-2022>.

let ve funkci. Současný kancléř Olaf Scholz, také sociální demokrat, navštívil Čínu v dubnu 2024 podruhé. Tyto návštěvy vždy doprovází velké podnikatelské delegace. Němečtí kancléři Čínu navštěvují pravidelně, bez ohledu na politickou příslušnost nebo aktuální vývoj geopolitických vztahů.

Přestože německá politika vůči Číně dlouhodobě klade důraz na využívání ekonomických příležitostí, německá vláda nyní reaguje na změny v Číně a poprvé představila vlastní Strategii vůči Číně, ve které Čínu označuje za systémového rivala. „Čína se změnila – to a čínská politická rozhodnutí činí změnu německého přístupu k Číně nezbytnou,“ zní hned úvodní věta této strategie, která potvrzuje nový směr německé politiky.⁵⁸ Národní strategie o Číně ideově směřuje k redukci závislosti na Číně v kritických oblastech, posílení mezinárodní diverzifikace a zvýšení odolnosti pro případ negativního geopolitického vývoje. Identifikuje vyšší stupeň expozice německých firem vůči situaci na čínském trhu v klíčových německých průmyslových sektorech, jako je strojírenství a automobilový a chemický průmysl. Nabádá soukromý sektor k identifikaci rizik a zohledňování geopolitických hledisek při přijímání rozhodnutí o podnikatelských aktivitách spojených s Čínou. Mezi hlavní nástroje tlaku veřejné sféry pak lze zařadit varování, dle kterého se firmy nemají spoléhat na svou záchranu s pomocí peněz daňových poplatníků, pokud se dostanou do problémů v důsledku materializace geopolitických rizik.

Průzkum Německé obchodní komory v Číně z ledna 2024 však ukázal, že pouze 44 % německých firem angažovaných v Číně přijalo alespoň nějaké kroky v rámci politiky konceptu snižování rizik a většina z těch aktivních tak učinila z důvodů vnímání rizika z hlediska geopolitického (tedy ne z důvodů, že by identifikovaly rizika pro své podnikání ze strany čínských partnerů). Naopak většina firem (54 %) indikovala záměr rozšířit v Číně své investice. Autoři z kolektivu ETNC to však vysvětlují tím, že pobočky německých firem v Číně se zdráhají komunikovat cokoli, co by mohlo negativně ovlivnit jejich vztahy s čínskými úřady. Naopak v mateřských centrálech v Německu by výsledky průzkumu podle autorů naznačovaly větší důraz na rizika spojená s působením v Číně.⁵⁹ Konkrétní kroky německých společností v Německu však naznačují pravdivost tohoto průzkumu, protože mnoho z nich, jak je uvedeno v kapitole o vlivu ekonomické diplomacie na zaměstnanost, přesouvá kvalifikovaná pracovní místa z Německa do Číny. Německý podnikatelský sektor proto přivítal nový přístup k debatě o vztazích s Čínou, který v březnu 2023 představila předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová. Tento přístup posouvá diskusi od politiky „oddělování“ (decoupling) směrem k politice „snižování rizik“ (de-risking), což lépe odpovídá německému pohledu.

Jak již bylo uvedeno v kapitole o zaměstnanosti, řada německých společností plánuje rušit pracovní místa v Německu a současně expandovat v Číně nebo rozvíjet nové strategické projekty s čínskými partnery. Společnost Mercedes-Benz zvažuje vývoj elektrické verze modelu Smart v Číně ve spolupráci s automobilkou Geely.⁶⁰ Volkswagen od roku 2022 ohlásil několik významných investic v Číně, včetně 700 milionů eur do výrobce elektromobilů Xpeng a 1 miliardy eur do výzkumného centra v Hefei. Softwarová dceřiná společnost Volkswagenu také investovala 2,4 miliardy eur do společného podniku s Horizon Robotics, čínskou společností zaměřenou na vývoj technologií pro umělou inteligenci a autonomní řízení.⁶¹ ZF Friedrichshafen

⁵⁸ Auswärtiges Amt, „Germany Adopts Its First Comprehensive Strategy on China“, German Federal Foreign Office, 13. červenec 2023, <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/asien/strategy-on-china/2608618>.

⁵⁹ John Seaman, Patrik Andersson, a Frida Lindberg, „National Perspectives on Europe’s De-risking from China | Ifri“, IFRI, 28. červen 2024, <https://www.ifri.org/en/external-book-chapters/national-perspectives-europes-de-risking-china>, str. 64 a 65.

⁶⁰ Mark Kane, „Smart Announces Date Of Smart #1 Electric Compact SUV Premiere“, InsideEVs, 2. duben 2022, <https://insideevs.com/news/577279/smart-1-electric-compact-suv-date/>.

⁶¹ Robin Aschhoff, Fabian Lebersorger, a Christoph Oemisch, „Volkswagen to Strengthen Regional Development Competence for Autonomous Driving in China through Joint Venture between CARIAD and Horizon Robotics“, Volkswagen Group, 13. říjen 2022, <https://www.volkswagen->

oznámila sérii investic v Číně, včetně 150 milionů eur do výrobce airbagů a vývojového centra ve Wuhanu, 130 milionů eur do závodu na výrobu komponentů pro elektromobilitu v Shenyangu a 46,5 milionů eur na rozšíření své továrny v Šanghaji. Kromě toho otevřela čtvrté výzkumné centrum v Guangzhou.⁶²

Silné vazby Německa na obchodní a investiční vztahy s Čínou a tomu odpovídající postoje německé zahraniční politiky dokládá i hlasování proti uvalení dodatečných cel na čínské elektromobily, které je v případě Německa dáváno do souvislosti s obavou o zasažení německých obchodních zájmů v Číně.⁶³ Původní obava z toho, že Čína v reakci na dodatečná cla EU přijme protiopatření postihující exporty automobilů se spalovacími motory, které by zasáhlo zejména tradiční německý automobilový průmysl, se na počátku října 2024 nepotvrdila, když se Čína ve své bezprostřední reakci omezila na exporty brandy z EU, která postihuje dominantně výrobce koňaku z Francie. Francie přitom na rozdíl od Německa hlasovala pro uvalení dodatečných cel na čínské elektromobily. Postih automobilů se spalovacími motory však Čína do budoucna nevyloučila a nadále pokračují i její šetření ve vztahu k subvencování exportů vepřového z EU.

Na druhou stranu se Německo v kontaktu s čínskými protějšky nevzdává ani citlivých témat jako dodržování občanských a politických svobod a práv etnických menšin.⁶⁴ Zároveň jsou velké německé společnosti často pod drobnohledem lidskoprávních organizací, které zajímá, jaký způsobem a s kým tyto společnosti obchodují v Číně. Například společnost BASF v roce 2024 oznámila, že prodá své podíly ve dvou společných podnicích v čínském regionu Xinjiang, kde byly zdokumentovány případy nucené práce v detenčních táborech. Společnost uvedla, že hlavními důvody prodeje jsou vysoké emise oxidu uhličitého a konkurenční tlak na trhu. Zároveň však zdůraznila, že zveřejněné zprávy týkající se partnera ve společném podniku obsahují vážná obvinění, která naznačují aktivity neslučitelné s hodnotami BASF.⁶⁵

Současně udržuje Německo historicky aktivní vztahy s Tchaj-wanem, se kterým je jedním z největších obchodních partnerů v Evropě. V roce 2022 vzrostl obchod mezi oběma zeměmi na historické maximum, což odráží rostoucí vzájemnou závislost, zejména v oblasti technologií a elektroniky. V rámci posilování spolupráce v polovodičovém průmyslu navštívila Tchaj-wan v březnu 2023 německá ministryně školství a výzkumu Bettina Stark-Watzinger – vůbec první ministerská návštěva za posledních 26 let, která byla vnímána jako bezprecedentní krok.⁶⁶ Pro tchajwanskou ekonomickou diplomacii jsou vztahy s Německem taktéž klíčové, a proto k situaci v Německu a k aktivitám německých firem v Číně přistupuje pragmaticky.

V srpnu 2024 tchajwanská společnost TSMC schválila investici ve výši 3,5 miliardy eur do výstavby své třetí továrny na čipy mimo Tchaj-wan, jejíž celková hodnota dosáhne 10 miliard eur. Německá vláda se zavázala podpořit tento projekt

group.com/en/press-releases/volkswagen-to-strengthen-regional-development-competence-for-autonomous-driving-in-china-through-joint-venture-between-cariad-and-horizon-robotics-16562.

⁶² Richard Gardham, „ZF Friedrichshafen creates 900 jobs in China- Investment Monitor”, Investment Monitor, 26. červen 2023, <https://www.investmentmonitor.ai/news/zf-friedrichshafen-to-create-900-jobs-with-opening-of-china-axle-plant/>.

https://press.zf.com/press/en/releases/release_48576.html

⁶³ Philip Blenkinsop, „EU presses ahead with Chinese EV tariffs after divided vote | Reuters”, Reuters, 4. říjen 2024, <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/eu-governments-face-pivotal-vote-chinese-ev-tariffs-2024-10-04/>.

⁶⁴ Roseanne Gerin, „German leader broaches human rights in China, but activists wish he went further – Radio Free Asia”, Radio Free Asia, 11. duben 2022, <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/olaf-scholz-11042022173141.html>.

⁶⁵ Amy Hawkins a Amy Hawkins Senior China correspondent, „German Firm BASF Urged to Quit Xinjiang over ‘Gross Abuses’ of Uyghurs”, The Guardian, 6. únor 2024, sek. World news, <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/06/german-firm-basf-urged-to-quit-xinjiang-over-gross-abuses-of-uyghurs>.

⁶⁶ „German Minister Makes Landmark Visit to Taiwan – DW – 03/21/2023”, dw.com, 21. březen 2023, <https://www.dw.com/en/german-minister-makes-landmark-visit-to-taiwan/a-65056645>.

dotací přibližně 5 miliard eur.⁶⁷ Očekává se, že TSMC zahájí výrobu v novém závodě koncem roku 2027 s cílem měsíčně produkovat čtyřicet tisíc 12palcových waferů. V evropské pobočce TSMC drží klíčoví zákazníci – výrobce automobilových součástek Bosch, německá společnost Infineon, specializující se na polovodiče, a nizozemská společnost NXP, zaměřená na bezpečnostní a komunikační technologie – každý po 10% podílu.⁶⁸ Více informací o postupu německé vlády v otázce této investice a srovnání tohoto přístupu s českým a polským prezentuje případová studie v této kapitole.

Maďarsko

Maďarsko udržuje s Čínou nadstandardně blízké vztahy již od roku 2010, kdy vláda Viktora Orbána přijala politiku „otevření se na východ“ s cílem posílit spolupráci s Čínou.⁶⁹ Maďarsko se stalo první evropskou zemí, která se oficiálně připojila k čínské iniciativě Pás a stezka, a iniciativa 16+1 byla představena právě v Budapešti čínským premiérem. Obě země jsou ve velmi intenzivním kontaktu, zejména díky častým politickým delegacím z Maďarska na prezidentské a vládní úrovni, které probíhají téměř každoročně, s výjimkou pandemie COVID-19. Přesto prezident Xi navštívil Maďarsko poprvé až v roce 2024, což nápadně připomíná přístup České republiky před rokem 2010, kdy byla aktivita vůči Číně spíše jednostranná.⁷⁰

Maďarsko vyvází do Číny především automobily a automobilové součástky, elektroniku, farmaceutické výrobky a strojírenské produkty. Významnou část exportu tvoří produkty související s automobilovým průmyslem, což odráží přítomnost mnoha mezinárodních automobilových výrobců a dodavatelů součástek v Maďarsku. Z Číny naopak Maďarsko dováží zejména elektronická zařízení a spotřební elektroniku, strojírenské výrobky, textilie a chemické produkty. Dovoz elektroniky zahrnuje jak spotřební elektroniku, tak součástky, které jsou často dále zpracovávány nebo montovány v maďarských výrobních závodech. Z exportních statistik je však patrné, že vřelé vztahy s Čínou export dramaticky nezvyšují ani v případě Maďarska.

Mezi úspěšné investiční projekty lze zařadit převzetí čínské zadlužené chemičky BorsodChem v roce 2011, založení evropského logistického centra společnosti Huawei v roce 2013 nebo továrnu na elektrické autobusy společnosti BYD v Komárnu z roku 2016. Čínské investice směřují zejména do automobilového průmyslu a výroby baterií, kde Maďarsko těží z přílivu čínského kapitálu a technologií. Podle nové zprávy MERICS a Rhodium Group Maďarsko získalo v roce 2023 44 % všech čínských přímých zahraničních investic v Evropě, čímž předběhlo „velkou trojku“ - Německo, Francii a Spojené království – a stalo se hlavním příjemcem čínským investic. Maďarsko bylo klíčovým příjemcem investic do sektoru elektromobilů, který přilákal přes dvě třetiny čínských FDI v Evropě. Celkově jsou však čínské investice v Evropě na historicky nejnižší úrovni od roku 2010.⁷¹

⁶⁷ „TSMC Breaks Ground, Secures Subsidy for German Plant | Press Release | Germany | Electronics & Microtechnology”.

⁶⁸ „TSMC, Bosch, Infineon und NXP planen Joint Venture und bringen moderne Halbleiterfertigung nach Europa”, Bosch Media Service, 8. srpen 2023, <https://www.bosch-presse.de/pressportal/de/de/tsmc-bosch-infineon-und-nxp-planen-joint-venture-und-bringen-moderne-halbleiterfertigung-nach-europa-257088.html>.

⁶⁹ Adam Bence Balazs, „The Missing Scale: “Eastern Europe” in Hungary’s Geostrategic Representations”, *Alternatives: Global, Local, Political* 49, č. 2 (květen 2024): 84–99, <https://doi.org/10.1177/03043754231185205>.

⁷⁰ Bela Szandelszky, „Hungary and China sign strategic cooperation agreement during visit by Chinese President Xi”, AP News, 5. říjen 2024, <https://apnews.com/article/chinas-xi-welcomed-hungary-talks-orban-0719880a351a5ef0763ae6a623a7798b>.

⁷¹ „New MERICS & Rhodium Group report: Hungary emerges as main destination of Chinese investment in Europe”, MERICS, 6. června 2024, <https://merics.org/en/press-release/new-merics-rhodium-group-report-hungary-emerges-main-destination-chinese-investment>;

Stejně jako v ČR se řada maďarsko-čínských plánovaných investic nikdy neuskutečnila nebo se dostala do realizačních problémů. Mezi ty relativně úspěšné projekty patří například výstavba 160kilometrového úseku železnice mezi Budapeští a Bělehradem zahájená v roce 2014. Hodnota projektu činí přibližně 2,5 miliardy dolarů, přičemž asi 85 % této částky pochází z úvěru, který poskytla čínská EXIM Bank maďarské vládě. Srbská část železnice již byla uvedena do provozu v březnu 2022, ale maďarská část je stále nedokončená a její spuštění se očekává v roce 2025.⁷² Podle vládních prognóz z roku 2017 by se investice do projektu měla vrátit do 10 let díky očekávanému nárůstu kontejnerové dopravy z Číny přes řecký přístav Pireus.⁷³ Nezávislá média však na počátku projektu zveřejnila alternativní odhady návratnosti: web Index odhadl toto období na 130 let, zatímco Telex na 979 let.⁷⁴

Maďarská vláda intenzivně podporuje rozvoj domácího hodnotového řetězce v elektromobilitě a výrobě baterií. To je také pravděpodobně jediná oblast, ve které může maďarsko-čínská spolupráce dosáhnout skutečných výsledků. Výrobce baterií CATL začal stavět svou továrnu v Debrecénu v roce 2023 a společnost BYD staví továrnu na výrobu elektromobilů ve městě Szeged. Maďarsko je v současnosti čtvrtým největším výrobcem lithium-iontových baterií na světě, ale do roku 2031 by se mohlo posunout na druhé místo s celkovou roční kapacitou baterií ve výši 217,3 GWh (oproti 27,5 GWh v roce 2021), pokud budou dokončeny všechny probíhající projekty.⁷⁵

Velcí výrobci bateriových článků, kteří představují vlajkové projekty, získali státní podporu v rozmezí 100 až 200 milionů eur. Maďarská vláda nabízí různé formy dotací ve formě přímých finančních grantů, daňových úlev nebo veřejných investic. Celková hodnota přímých finančních grantů, daňových úlev a měkkých úvěrů poskytnutých hráčům v bateriovém průmyslu již přesáhla 200 miliard HUF. Celkem vláda od roku 2018 poskytla téměř 190 miliard HUF státní podpory pro investice přesahující 1 500 miliard HUF, což znamená, že maďarská vláda přímo pokryla jednu osminu investic do hodnotového řetězce baterií.⁷⁶

Rozvoj infrastruktury financovaný centrální vládou a obcemi významně snižuje investorům náklady. To může zahrnovat přípravu průmyslových areálů i výstavbu nebo rozšíření síťové infrastruktury (elektrina, plyn, voda, kanalizace). Například pro závod společnosti SK v Iváncse se vláda v roce 2021 rozhodla vybudovat vodovody, místní elektrickou síť, silnice a železnice, což představovalo náklady přibližně 90 miliard HUF.⁷⁷ V porovnání s investicí společnosti ve výši 681

„Dwindling investments become more concentrated - Chinese FDI in Europe: 2023 Update“, MERICS, 6. června 2024, <https://merics.org/en/report/dwindling-investments-become-more-concentrated-chinese-fdi-europe-2023-update>;

„Chinese FDI in Europe: 2022 Update“, Rhodium Group, 9. května 2023, <https://rhg.com/research/chinese-fdi-in-europe-2022-update/>.

⁷² „Hungary seals Chinese loan for Budapest-Belgrade railway“, Politico, 24. dubna 2024, <https://www.politico.eu/article/hungary-seals-chinese-loan-for-budapest-belgrade-railway/>.

⁷³ „China and the Budapest-Belgrade Railway Saga“, The Diplomat, 28. dubna 2024, <https://thediplomat.com/2020/04/china-and-the-budapest-belgrade-railway-saga/>.

⁷⁴ „Budapest-Belgrád: A 979 év alatt megtérülő vasútvonal“, Telex, 26. listopadu 2021, <https://telex.hu/komplex/2021/11/26/budapest-belgrad-a-979-ev-alatt-megterulo-vasutvonal> Ilona Gizinska a Paulina Uznanska, „China's European Bridgehead: Hungary's Dangerous Relationship“, OSW, 12. dubna 2024, https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2024-04-12/chinas-european-bridgehead-hungarys-dangerous-relationship#_ftn7.

⁷⁵ „Orban Wants to Make Hungary Europe's EV Battery Hub“, Bloomberg, 19. září 2023, <https://www.bloombergeurope.com/news/features/2023-09-19/orban-wants-to-make-hungary-europe-s-ev-battery-hub?srnd=green-politics>.

⁷⁶ Márton Czirfusz, „Labour and Social Justice: The Battery Boom in Hungary“, FES, únor 2023, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20101.pdf> <https://link.springer.com.ezproxy.is.cuni.cz/article/10.1007/s10663-022-09554-9>.

Evropský účetní dvůr, „Průmyslová politika EU v oblasti baterií: Zvláštní zpráva 15/2023“, 2023, https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-15/SR-2023-15_CS.pdf.

⁷⁷ „Magyarország eddigi legnagyobb zöldmezős beruházása érkezik Fejér megyébe“, Magyar Építőök, 29. ledna 2021, <https://magyarepitok.hu/mi-epul/2021/01/magyarorszag-eddigi-legnagyobb-zoldmezoss-beruhazasa-erkezik-fejer-megyebe>.

miliard HUF je tato podpora významná a dokonce přesahuje 76,4 miliardy HUF, které firma obdržela ve formě VIP hotovostního grantu. Pro firmy v bateriovém průmyslu jsou také k dispozici tréninkové granty z Národního fondu zaměstnanosti, které pomáhají snižovat investiční náklady podporou školení pracovníků. Například společnost SK Battery v Komárnu získala v roce 2020 na tento účel 188,6 milionů HUF.⁷⁸

Pokud jde o Tchaj-wan, oficiální politické vztahy s Maďarskem jsou prakticky nulové. Při pohledu na statistiky tchajwanských investic v Maďarsku, jejichž objem je jen o něco nižší než investice směřující do Česka, vyvstává otázka, jak je možné, že i přes netečný postoj Maďarska vůči Tchaj-wanu dosahují tchajwanské investice takové výše. Částečné vysvětlení leží opět v datech. Tchajwanské statistiky ukazují nejen objem investic, ale také jejich počet. Do Maďarska tak sice směřoval relativně vysoký objem investic, ale jednalo se pouze o dva konkrétní projekty v roce 2020 – novou továrnu výrobce kol Giant a rozšíření existujícího provozu společnosti Foxconn. Před rokem 2020 byly objemy investic minimální a po roce 2020 už tchajwanské statistiky další investice v Maďarsku nevidují.

Nelze tedy říci, že pro tchajwanské společnosti aktuálně představuje Maďarsko atraktivní destinaci. V Maďarsku získávají stejné dotace jako čínské firmy, což může v budoucnu učinit vstup na maďarský trh pro některé tchajwanské projekty atraktivnějším, a to zejména v oblasti elektromobility. Jde však o typ projektů, které se Česká republika rozhodla z veřejných financí v takovém rozsahu nadále nepodporovat. Místo toho se zaměřuje na projekty s vyšší přidanou hodnotou, kde se spíše dostává do konkurence s Německem, Polskem a dalšími západními zeměmi EU. Z omezené aktivity tchajwanských firem v Maďarsku také nelze jednoznačně vyvodit, jakou roli pro ně hraje maďarský politický postoj vůči Číně a Tchaj-wanu.

Polsko

Polsko-čínské vztahy byly v poslední dekádě méně dynamické než například vztahy mezi Čínou a ČR, přestože se Polsko, podobně jako ostatní státy v regionu, zapojilo do iniciativy Pás a stezka a platformy 16+1. Vzájemné návštěvy byly méně časté než u ostatních zemí ve střední Evropě a objem čínských investic je, s ohledem na velikost polské ekonomiky, spíše zanedbatelný. Polsko vyváží do Číny především stroje a strojírenské produkty, měď a výrobky z mědi, chemické produkty a automobilové součástky. Z Číny naopak Polsko dováží hlavně elektronická zařízení a spotřební elektroniku, textilie, stroje a chemické produkty. Dovoz elektroniky zahrnuje jak hotové spotřební produkty, jako jsou mobilní telefony a počítače, tak komponenty, které se často dále zpracovávají v polských továrnách.

Polský přístup k Číně lze do určité míry označit za dvoukolejný, což je často typické i pro některá období českého přístupu k Číně. Polský prezident Andrzej Duda je spíše nakloněný partnerství s Čínou a rád se prezentuje jako přítel Číny.⁷⁹ Například jako jediný lídr zemí EU se zúčastnil zahajovacího ceremoniálu zimních olympijských her v Pekingu. Tato návštěva se uskutečnila navzdory tomu, že mnozí západní partneři Polska událost diplomatically bojkotovali kvůli porušování lidských práv v Číně. V rámci jeho návštěvy v roce 2024 podepsalo Polsko s Čínou řadu dohod včetně zavedení 15denní bezvízové politiky pro polské občany – krok v souladu s podobnými dohodami, které Čína dříve uzavřela s dalšími evropskými zeměmi. Naopak premiér Morawiecki klade důraz na nutnost chránit Polsko před hrozbou, kterou Čína představuje. Kritika Číny však obvykle zaznívá jen v médiích nebo odborných fórech než prostřednictvím oficiálních kanálů. Na oficiální úrovni je

⁷⁸ Márton Czirfusz, „Labour and Social Justice: The Battery Boom in Hungary“, FES, únor 2023, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/20101.pdf>; <https://link.springer-com.ezproxy.is.cuni.cz/article/10.1007/s10663-022-09554-9>.

⁷⁹ Alicja Bachulska, „Sino-Polish Relations Revisited: Andrzej Duda's Trip to China“, *Choice* (blog), 2. červenec 2024, <https://chinaobservers.eu/sino-polish-relations-revisited-andrzej-dudas-trip-to-china/>.

rostoucí nespokojenost, například s čínským postojem k Ukrajině komunikována převážně prostřednictvím nižších byrokratických kanálů.

Postoje polské společnosti významně ovlivnil případ, kdy v roce 2019 zatkla polská kontrarozvědka zaměstnance společnosti Huawei na základě obvinění ze špionáže pro Čínu. Zadržený čínský občan Wang Weijing, který pracoval jako obchodní zástupce pro Huawei, byl obviněn z toho, že se pokoušel získat citlivé informace o polské vládní infrastruktuře a komunikacích. Spolu s ním byl zatčen také bývalý polský agent, který údajně spolupracoval na poskytování informací.⁸⁰ Polské úřady prohlásily, že tento případ představuje vážnou hrozbu pro národní bezpečnost, a zdůraznily potřebu přísnějšího dohledu nad technologickými firmami spojenými s Čínou. Huawei reagovala prohlášením, že s aktivitami svého zaměstnance nemá nic společného, a propustila jej. Tento incident posílil podezření vůči Huawei a vedl k intenzivnější debatě o zapojení čínských technologických firem nejen v Polsku.

Přestože existují pochybnosti o spolupráci s Čínou, Polsko čínským firmám poskytuje stabilní a otevřené podnikatelské prostředí. Dokladem toho je řada kontraktů na výstavbu silniční a železniční infrastruktury, které byly zadány velkým čínským státním společností. Patří mezi ně například konsorcium polské společnosti Intercor a čínské společnosti Stecol, které v srpnu 2023 získalo významnou zakázku na rozšíření hlavní železniční trati přes Katowice.⁸¹ Plány na rozsáhlou spolupráci s čínským partnerem naznačil také Piotr Zaremba, generální ředitel společnosti ElectroMobility Poland – společnosti, která byla založena za účelem vytvoření prvního polského elektromobilu Izera, v níž má většinový podíl polský stát. Brzy však vyšlo najevo, že Izera bude čínským vozem pod polskou značkou (na platformě vozidla vyráběného čínskou automobilkou Geely). Zaremba naznačil, že továrna Izera by mohla sloužit i jako montážní závod pro čínské prototypy vozidel. Současně odmítl kritiku spolupráce s Geely, která je na ukrajinském seznamu sponzorů ruské války, a upozornil, že „dnes všichni významní hráči spolupracují s Čínou“.⁸² Stejně jako v případě čínských výrobců elektromobilů v Maďarsku by výroba vozů Geely v továrně Izera mohla v praxi otevřít evropský trh pro tuto čínskou společnost. Evropská komise sice zahájila vyšetřování subvencí pro čínské a další výrobce elektromobilů, aby omezila příliv levných elektrických vozů na evropský trh, ale tento druh investic do budoucna omezuje jejich reálný dopad.

Možná právě určité zklamání ze spolupráce s Čínou vedlo Polsko k prozkoumávání tchajwanského potenciálu dříve než ostatní země jako ČR. Prohloubení spolupráce bylo potvrzeno zavedením režimu zamezení dvojího zdanění již v roce 2016 po více než dvaceti letech jednání.⁸³ V roce 2018 bylo Varšavské obchodní zastoupení přejmenováno na Polské zastoupení v Tchaj-peji a byla otevřena pobočka Polish Investment and Trade Agency.⁸⁴

V případě Tchaj-wanu jsou pro Polsko nejdůležitější ekonomickou platformou pro vzájemný dialog pravidelné ekonomické konzultace na úrovni náměstků, které se uskutečňují jednou za rok. Tento systém je shodný i v případě ČR. Za polskou stranu se těchto jednání účastní státní tajemník pro hospodářský rozvoj a technologie,

⁸⁰ Alicja Ptak a Justyna Pawlak, „Polish Trial Begins in Huawei-Linked China Espionage Case“, Reuters, 1. červen 2021, sek. China, <https://www.reuters.com/world/china/polish-trial-begins-huawei-linked-china-espionage-case-2021-05-31/>.

⁸¹ „Intercor and Stecol Win Major Contract in Katowice“, 7. září 2023, <https://www.trackopedia.com/en/news/all-countries/intercor-and-stecol-win-major-contract-in-katowice>.

⁸² Bartosz Kowalski, „Has Russia's War Against Ukraine Damaged Poland's Relations with China? Not as Much as You Think“, Choice (blog), 12. říjen 2023, <https://chinaobservers.eu/has-russias-war-against-ukraine-damaged-polands-relations-with-china-not-as-much-as-you-think/>.

⁸³ „Taiwan, Poland Sign Agreement on Avoidance of Double Taxation“, Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan), 18. březen 2022, https://en.mofa.gov.tw/https%3a%2f%2fen.mofa.gov.tw%2fNews_Content.aspx%3fn%3d1329%26s%3d32760%26Create%3d1.

⁸⁴ Global Taiwan Institute, „Poland: An Emerging Partner for Taiwan in Central and Eastern Europe“, Global Taiwan Institute, 6. říjen 2021, <https://globaltaiwan.org/2021/10/poland-an-emerging-partner-for-taiwan-in-central-and-eastern-europe/>.

Grzegorz Piechowiak. Po konci pandemie COVID-19 navštívily Polsko dvě parlamentární delegace.⁸⁵

Přestože Polsko neučinilo žádná výrazná politická gesta vůči Tchaj-wanu, postupně se jeho vzájemná spolupráce rozšiřuje. Velmi často tchajwanské podnikatelské delegace, které směřují do ČR, putují také do Polska. Fond Taiwan Capital v Polsku také působí, stejně tak se na Polsko vztahuje úvěrový nástroj tchajwanské EXIM Bank. V roce 2022 vznikla polsko-tchajwanská pracovní skupina pro polovodičové součástky. Polsko tento segment vzájemné spolupráce aktivně podporuje, ať už návštěvou předsedy Polské agentury pro investice a obchod v květnu 2024 na Tchaj-wanu s delegací, která cílila na představení polského chemického průmyslu tchajwanským semicon firmám. Tchajwanská letecká společnost China Airlines by měla otevřít přímou linku Taipei – Varšava v roce 2025.⁸⁶

Litva

Čínsko-litevské vztahy byly do roku 2021 téměř neviditelné. V roce 2021 však Litva umožnila otevření tchajwanského zastoupení ve Vilniusu pod názvem „Tchajwanské zastoupení“, což Peking vnímal jako přímé zpochybnění politiky jedné Číny. Tento krok vedl k diplomatické krizi: Čína snížila úroveň diplomatických styků s Litvou a zavedla proti ní ekonomické sankce, které zahrnovaly omezení litevského exportu na čínský trh a tlak na nadnárodní společnosti, aby ukončily obchod s litevskými subdodavateli. Jedním z výrazných symbolů tohoto sporu se stal litevský rum. Čína začala odmítat dovoz litevských produktů, včetně tohoto rumu, ve snaze demonstrovat nesouhlas s litevským postojem vůči Tchaj-wanu. Když ale čínské úřady odmítly litevský rum přijmout, Tchaj-wan se rozhodl zasáhnout a celý neodebraný náklad odkoupil. Ukázalo se, že čínské pokusy o nátlak na Litvu mohou mít opačný efekt a vést k ještě bližšímu sblížení Litvy s Tchaj-wanem.

Navzdory počátečnímu napětí však situace pro Litvu dopadla lépe, než se očekávalo. Ačkoli Čína omezila diplomatické styky a zavedla sankce proti litevským produktům, její ekonomický vliv na Litvu byl ve skutečnosti minimální. Objem litevského exportu do Číny byl poměrně nízký, takže ekonomický dopad sankcí nebyl pro litevskou ekonomiku zásadní. Evropská unie navíc reagovala rozhodně a postavila se za Litvu, čímž jasně deklarovala, že bude v případě obchodního nátlaku ze strany Číny členské státy podporovat.⁸⁷ Přestože Čína tlačila na obchodní partnery Litvy v jiných členských zemích EU, nadnárodní společnosti ve spolupráci i přes komplikace pokračovaly, čímž čínský tlak výrazně zmírnily. Litevské vývozy do Číny se začaly poměrně rychle obnovovat. V roce 2022 Litva vyvezla do Číny zboží v hodnotě 113 milionů USD, přičemž hlavními vývozními položkami byly měděný odpad a šrot, ostatní nábytek a rafinovaná měď. Naopak dovoz z Číny dosáhl hodnoty 2,09 miliardy USD, což ukazuje výraznou obchodní nerovnováhu. Mezi hlavní dovozní položky patřila zařízení pro přenos signálu, polovodičová zařízení a elektrické baterie.

Laserový průmysl v Litvě byl jedním z nejvíce zasažených čínskými sankcemi, protože Čína představovala významný exportní trh pro litevské laserové technologie. Litevské firmy specializované na lasery a optiku jsou globálně uznávané pro svou špičkovou technologii a preciznost, přičemž Čína byla jedním z jejich klíčových odběratelů, zejména v oblastech vědeckého výzkumu, medicíny a průmyslu. Čínské snahy podkopat legitimitu Tchaj-wanu prostřednictvím nátlaku na Litvu vytvořily

⁸⁵ Ministry of Foreign Affairs China (Taiwan) Republic of, „Polish Parliamentary Delegation Arrives in Taiwan“, website, Taiwan Today (Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan), 6. prosinec 2022), <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=2&post=229107>.

⁸⁶ Justyna Szczudlik, „What is the Present and Future of Poland's Cooperation with Taiwan?“, The Polish Institute of International Relations, 8. března 2023, <https://www.pism.pl/publications/what-is-the-present-and-future-of-polands-cooperation-with-taiwan>.

⁸⁷ „EU Refers China to WTO Following Its Trade Restrictions“, European Commission - European Commission, 27. leden 2022, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_627.

pro Tchaj-wan strategickou aktivně rozvíjet společné projekty mezi svými polovodičovými firmami a litevskými laserovými společnostmi, jejichž produkty jsou klíčové pro fotonické čipy.⁸⁸ Tyto čipy mohou být menší a rychlejší než současné elektronické čipy a navíc nevyžadují použití extrémní ultrafialové (EUV) litografie – složité technologie, která je nezbytná pro výrobu nejpokročilejších čipů. Americká exportní omezení úspěšně zablokovala čínský přístup k EUV technologii, čímž Číně znemožnila významněji pokročit ve vlastním vývoji polovodičů. Fotonické čipy však představují alternativní cestu, kterou by čínský polovodičový průmysl mohl dosáhnout technologického pokroku bez EUV a potenciálně předejít některé světové lídry. Kvůli vlastní nátlakové politice tak Čína přišla o přístup k litevskému laserovému průmyslu.

V lednu 2023 podepsala litevská společnost Teltonika IoT Group dohodu s Tchajwanským institutem pro výzkum technologií (ITRI) o spolupráci v oblasti polovodičových technologií. Součástí této dohody bylo poskytnutí 8palcových křemíkových waferů zdarma pro Teltoniku, což vyvolalo kritiku i některých tchajwanských zákonodárců. Například poslankyně Wang Hong-wei z Kuomintangu vyjádřila obavy, že finanční a technologická podpora poskytovaná Litvě nepřináší Tchaj-wanu dostatečné výhody.⁸⁹ Stejně jako v ČR působí v Litvě tchajwanský investiční fond Taiwania Capital a tchajwanská EXIM Bank. Taiwania Capital již v Litvě zainvestovala, například do fintech společnosti TransferGo, kde vložila 10 milionů dolarů.

S novou vládou by se mohl mírně změnit litevský postoj k Tchaj-wanu. Po prvním kole parlamentních voleb v říjnu 2024 se poprvé po 12 letech dostala do vedení středolevá opozice LSDP, což naznačuje možný odklon od konzervativního přístupu strany TS-LKD. Platforma LSDP a výroky její předsedkyně Viliji Blinkevičiūtė ukazují, že strana má v úmyslu normalizovat diplomatické vztahy s Čínou, včetně obnovení dialogu na úrovni ambasadorů. Podle Blinkevičiūtė by však tento proces měl být opatrný, zaměřený spíše na diplomatický kontakt než na rozsáhlou ekonomickou spolupráci.⁹⁰ Výrazné změny v litevských vztazích s Tchaj-wanem se však neočekávají. Přestože lídři LSDP a jejího potenciálního koaličního partnera DSVL kritizovali název tchajwanského zastoupení ve Vilniusu, Blinkevičiūtė uvedla, že jeho přejmenování by bylo nevhodné, protože by mohlo omezit možnosti ekonomické spolupráce s širším indo-pacifickým regionem, včetně Tchaj-wanu.⁹¹

Z pohledu ekonomické diplomacie je zajímavá také litevská iniciativa Team Lithuania, kterou implementují i jiné země EU (například Švédsko). Team Lithuania je společná platforma, která sdružuje klíčové instituce zaměřené na efektivní prosazování litevských ekonomických zájmů na mezinárodní scéně. Mezi hlavní členy patří Ministerstvo zahraničních věcí Litvy, ministerstvo hospodářství, agentura Enterprise Lithuania, zaměřená na rozvoj malých a středních podniků a podporu exportu, a Invest Lithuania, která se specializuje na přilákání zahraničních investic. Součástí je také Litevská obchodní, průmyslová a řemeslná komora a Litevská agentura pro cestovní ruch. Do Team Lithuania se zapojuje také litevská diaspora, která přispívá k propagaci Litvy a jejích ekonomických zájmů po celém světě.

⁸⁸ „Taiwan Vows Strategic Proposals for Lithuania’s Semiconductor Industry”, lrt.lt, 22. březen 2022, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1651305/taiwan-vows-strategic-proposals-for-lithuania-s-semiconductor-industry>.

⁸⁹ „Technology Cooperation Fosters Development of Semiconductors in Lithuania”, ITRI Today, Spring Issue 2023, https://itritoday.itri.org/112/content/en/unit_04-1.html.

⁹⁰ Elzé Pinelytė, „Lithuania’s Parliamentary Elections: Foreign Policy Outlook on China and Taiwan”, Choice (blog), 22. říjen 2024, <https://chinaobservers.eu/lithuanias-parliamentary-elections-foreign-policy-outlook-on-china-and-taiwan/>.

⁹¹ „Lithuanian Parties and Foreign Policy – Taiwan No Longer a Focus”, lrt.lt, 29. září 2024, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2371473/lithuanian-parties-and-foreign-policy-taiwan-no-longer-a-focus>.

Případová studie – TSMC

Na příkladu TSMC lze dobře ukázat odlišné přístupy Německa, Polska a České republiky v regionálním soupeření o high-tech investice v polovodičovém průmyslu. Na ose Drážďany–Praha–Wroclaw se postupně formuje potenciální polovodičový hub, přičemž každá země hraje v tomto ekosystému specifickou roli a volí odlišné strategie, jak tuto příležitost využít.

Polsko se zdá být v předstihu ve spolupráci s tchajwanskými a americkými společnostmi. Důkazem je nedávná investice společnosti Intel ve Wroclawi ve výši 4,6 miliardy dolarů do provozu na balení čipů, která Polsko umísťuje jako důležité centrum pro high-tech průmysl v regionu. Tento typ továrny se zaměřuje na závěrečné fáze výroby polovodičů, kde jsou čipy zapouzdřeny (obaleny) do ochranných krytů a připraveny pro integraci do elektronických zařízení. Do obdobného provozu v Polsku již v roce 2018 investovala tchajwanská společnost Universal Scientific Industrial (USI), což je dceřiná společnost skupiny ASE Technology Holding – jednoho z největších světových hráčů v oblasti polovodičových a elektronických montážních služeb.⁹² USI zahájila svou druhou investici v Polsku v roce 2023, kdy začala stavět novou továrnu v Kobierzycích poblíž Wroclawi.⁹³ V roce 2023 společnost MediaTek založila R&D centrum ve Varšavě a posiluje tak svou pozici na evropském trhu, zejména v oblasti 5G technologií, umělé inteligence a automobilových řešení.⁹⁴ Intel a TSMC jsou zároveň partneři i konkurenti, a jejich přítomnost v regionu vytváří základ pro vznik strategického propojení mezi Drážďany a Wroclawí. Významným faktorem je skutečnost, že tchajwanské aktivity v Polsku jsou primárně vedeny zájmem samotných firem, nikoli politickým tlakem. To těmto projektům dává pevnější základ a větší šanci na dlouhodobý úspěch.

Polsko nalákalo Intel na subvence, infrastrukturu, talent a podporu amerického stylu života a zaujalo byznysmeny z Intelu rychlostí s jakou jeho úředníci odpovídali na otázky a přistupovali k problémům, které by bylo třeba v kontextu investice řešit. "Jakmile jsme začali s výběrem místa, původně jsme Polsko nezvažovali," uvedl CEO společnosti Intel Pat Gelsinger pro Reuters. "Představte si to jako rande – máte pocit, že druhá strana opravdu chce, aby to fungovalo. Odcházeli jsme s přesvědčením, že místní vláda má skutečný zájem tento projekt uskutečnit."⁹⁵ Přestože nyní Intel posunul spuštění zahájení projektu o dva roky, zdá se, že Polsko vychází jako nejlépe postavený hráč v oblasti back-end výroby polovodičových součástí, což označuje fázi výroby polovodičů, která následuje po výrobě samotných čipů (front-end výroba). V back-end fázi jsou čipy baleny a testovány, což zahrnuje procesy, jako je zapouzdření čipu do ochranného obalu, připojení čipu k nosičům a testování jejich funkčnosti. Výsledky Indexu atraktivita výroby finálních fází polovodičů (Back-end semiconductor manufacturing attractiveness index), který sestavuje ATKearney, potvrzují dominantní postavení Polska v rámci regionu, následované Maďarskem, zatímco ČR dosahuje výrazně nižších výsledků.⁹⁶

⁹² Taipei, „ASE Subsidiary USI Sees Poland as First Step of EMEA Strategy”, DIGITIMES, 7. září 2023, <https://www.digitimes.com/news/a20230907VL201/ase-eu-investment-poland-semicon-2023-semicon-taiwan-2023-subsidiary-usi.html>.

⁹³ „USI Expands Manufacturing Capabilities with Groundbreaking Ceremony for the Second Factory in Poland | ASE Holdings”, 21. červenec 2023, <https://www.aseglobal.com/press-room/usi-poland-groundbreaking-ceremony/>.

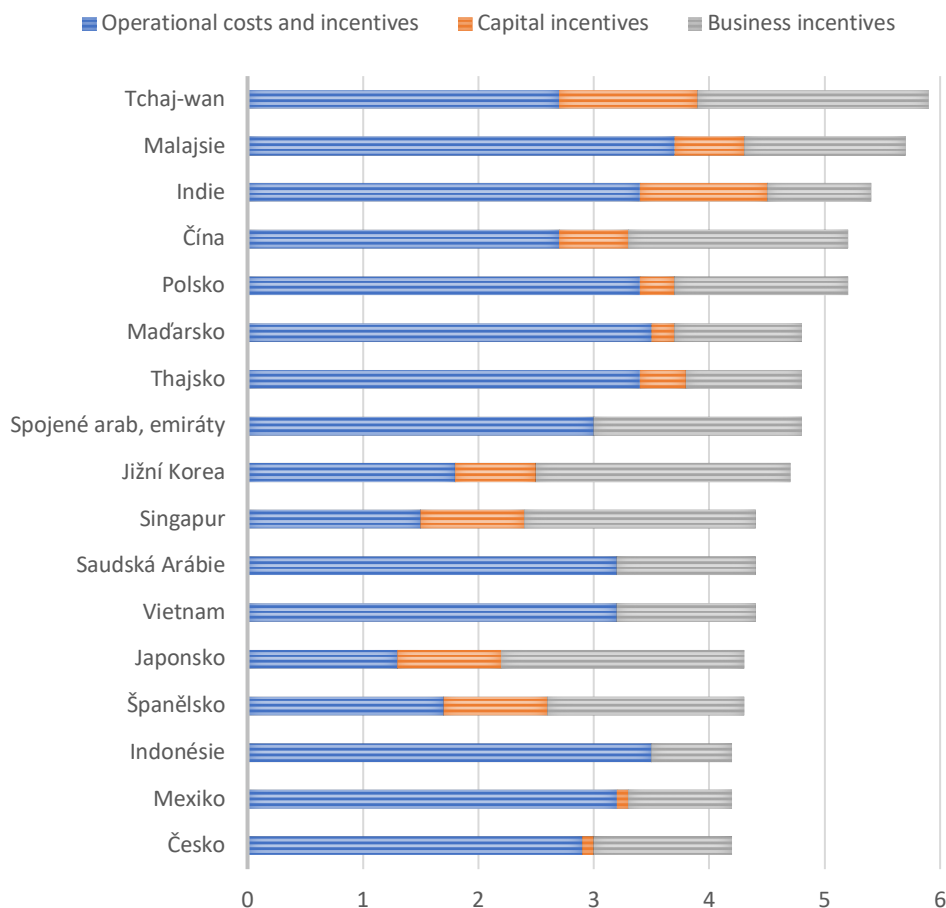
⁹⁴ Misha Lu, „Poland Seeks Increased Taiwanese Chip Investment as Significant Subsidies Potentially Await”, DIGITIMES, 6. prosinec 2023, <https://www.digitimes.com/news/a20231204VL206/ic-manufacturing-poland-tsmc-green-energy.html>.

⁹⁵ Karol Badohal a Supantha Mukherjee, „Focus: How Poland snagged Intel's multi-billion dollar investment | Reuters”, Reuters, 22. červen 2023, <https://www.reuters.com/technology/how-poland-snagged-intels-multi-billion-dollar-investment-2023-06-22/>.

⁹⁶ „Back-End Semiconductor Manufacturing Attractiveness Index”, ATKearney, 19. září 2024, <https://www.kearney.com/industry/technology/article/back-end-semiconductor-manufacturing-attractiveness-index>.

Graf 11: ATKearny Index atraktivity pro výroby polovodičů ve fázi back-end

Zdroj: ATKearney

Přestože pozice Německa jako hlavního potenciálního partnera pro TSMC byla poměrně jasná od samého začátku, protože v Sasku má polovodičový průmysl dobré zázemí (Silicon Saxony) a je také blízko klíčovým trhům, německá vláda se aktivně o tuto investici ucházela. První kontakty probíhaly již v roce 2021, kdy se Německo obrátilo na Tchaj-wan ve věci nedostatku čipů v automobilovém průmyslu. Německý ministr hospodářství Peter Altmaier adresoval dopis tchajwanské ministryni hospodářství Wang Mei-hua a požádal ji o projednání problému s TSMC. Nedostatek komponentů ovlivnil většinu velkých výrobců automobilů, včetně společností Volkswagen, Ford, Toyota, Nissan a Fiat-Chrysler, přičemž dopad byl obzvláště významný pro německou ekonomiku. Na konci roku 2021 již byla v médiích prezentována informace, že TSMC zvažuje postavit továrnu na čipy v Německu.⁹⁷

V dubnu 2023 vedl saský ministr vědy Sebastian Gemkow delegaci na Tchaj-wan s cílem posílit partnerství v oblasti výzkumu a vzdělávání. Během této návštěvy byla podepsána dohoda s Národními aplikovanými výzkumnými laboratořemi (NARLabs) o podpoře vědecké spolupráce. V září 2023 bylo v Tchaj-peji slavnostně otevřeno Saské vědecké styčné zastoupení pro Tchaj-wan, jehož cílem je usnadnit vědeckou výměnu mezi Saskem a Tchaj-wanem. Slavnostního zahájení se zúčastnili ministr Gemkow a rektorka Technické univerzity v Drážďanech, profesorka Ursula Staudinger. Ve stejném roce navštívila Tchaj-wan také německá ministryně pro vzdělávání Bettina Stark-Watzinger. V roce 2024 Olaf

⁹⁷ Debby Wu, „TSMC in Early-Stage Contact With Germany About Potential Plant - Bloomberg“, Bloomberg, 11. prosinec 2021, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-12-11/tsmc-in-early-stage-contact-with-germany-about-potential-plant>.

Scholz a Ursula von der Leyen se společně zúčastnili slavnostního zahájení stavby provozu TSMC v Drážďanech.

Z německého příkladu je vidět jasný zájem na spolupráci s Tchaj-wanem a zejména na německé straně také výraznou snahou podpořit potenciální příležitosti vhodnou politickou podporou. Pokud je třeba, německý ministr neváhá zaslat svému tchajwanskému protějšku dopis. Zároveň je z této případové studie zřejmé, že vládní iniciativu poté velmi rychle převezmou úředníci na lokální úrovni. Kontakty mezi Tchaj-wanem a Saskem jsou na velmi vysoké úrovni a celý region se účastní zajištění tchajwanské investice. Pokud na lokální úrovni chybí pochopení a podpora cílů ekonomické diplomacie, těžko se dosahuje úspěšných výsledků.

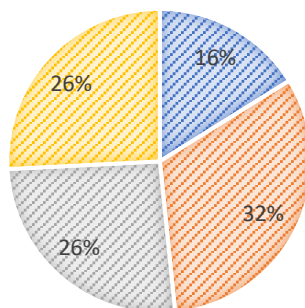

11. Jak vidí českou ekonomickou diplomacii vůči Číně a Tchaj-wanu české exportní firmy?

Dotazníkové šetření⁹⁸ zaměřené na české exportní firmy se uskutečnilo v několika etapách od června do října 2024. Nabídka účasti na šetření byla distribuována emailem na kontaktní seznam firem prostřednictvím Svazu průmyslu a dopravy, Česko-čínské komory CzechCham a Česko-taiwanské obchodní komory. Respondenti se nemuseli v dotazníku identifikovat, ale možnost odpovědět byla dána jen relevantním adresátům. Do dotazníkového šetření se aktivně zapojilo 31 firem. Podle počtu zaměstnanců tvořily téměř polovinu respondentů malé firmy do 50 zaměstnanců (48 %). Druhá polovina respondentů se rekrutovala ze středně velkých firem (do 250 zaměstnanců) a velkých firem (nad 250 zaměstnanců), obě skupiny shodně po 26 %.

Graf 12: Zastoupení respondentů podle počtu zaměstnanců

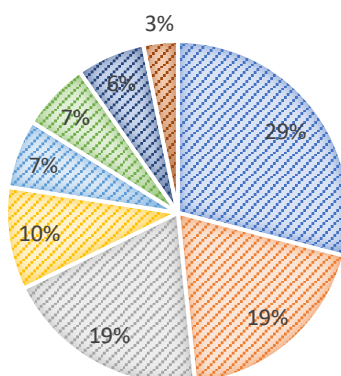
■ 1-10 ■ 11-50 ■ 51-250 ■ více než 250

Firmy zapojené do šetření zastupují poměrně širokou paletu různých odvětví. Téměř polovina respondentů podniká ve strojírenství (29 % respondentů) a leteckém průmyslu (19 %). Druhou polovinu pak tvoří firmy z různých odvětví, včetně energetiky, zdravotnictví, potravinářství, výroby nábytku, ICT a dalších oblastí.

Graf 13: Zastoupení respondentů podle oblastí podnikání

■ Strojírenství ■ Letecký průmysl ■ Ostatní
■ Energetika ■ Zdravotnický průmysl ■ Výroba nábytku
■ Potravinářský průmysl ■ ICT

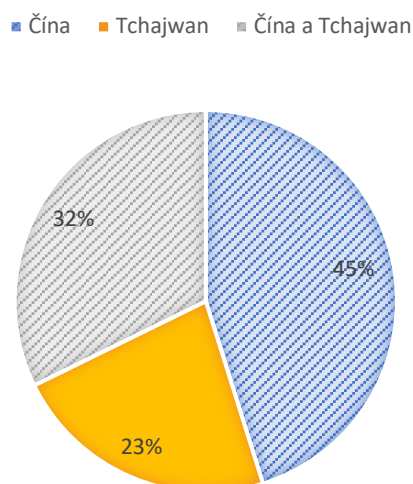

⁹⁸ Zdrojem grafů v kapitolách 11 a 12 je dotazníkové šetření provedené autory studie.

Šetření bylo určeno firmám působícím na trzích v Číně a/nebo na Tchaj-wanu. Více než tři čtvrtiny respondentů (77 %) uvedly, že jsou aktivní v Číně, a více jak polovina (55 %) na Tchaj-wanu. Nejvíce zastoupené jsou firmy zaměřené výhradně na Čínu (45 %), zatímco pouze 23 % firem se soustředí pouze na Tchaj-wan. Poměrně velký podíl firem (32 %) rozvíjí podnikání na obou trzích. Jde o 10 firem, z nichž 4 jsou velké podniky v kategorii nad 250 zaměstnanců, 3 středně velké podniky v kategorii 50 až 250 zaměstnanců, 2 malé podniky s 10 až 50 zaměstnanci a jeden mikropodnik do 10 zaměstnanců. Na oba trhy se tak zaměřují převážně větší podniky. Respondenti aktivní výlučně na Tchaj-wanu jsou podle počtu zaměstnanců malé a středně velké podniky. Naopak firmy zaměřené výhradně na Čínu jsou rovnoměrně rozvrstveny v kategoriích od nejmenších po největší podniky. Z celkového počtu 8 velkých podniků nad 250 zaměstnanců je polovina aktivní na obou trzích a druhá polovina se zaměřuje pouze na Čínu.

Graf 14: Zastoupení respondentů podle trhů, na kterých jsou aktivní

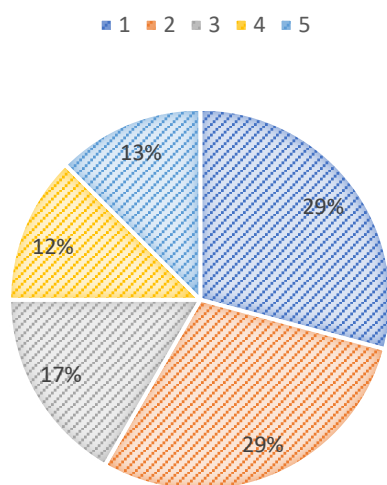
Respondenti působící na trzích v Číně hodnotí celkovou podporu jejich aktivit poskytovanou českým státem na daném teritoriu převážně negativně. Jako velmi nedostatečnou ji označilo 33 % respondentů a nedostatečnou 21 % respondentů. Tedy více jak polovina respondentů je vnímá nedostatečně. Zbývající respondenti pak volili většinou neutrální hodnocení (33 %). Dostatečnou celkovou podporu indikovalo jen 8 % respondentů a pouze 4 % volilo odpověď „velmi dostatečná“. Převážně negativně vyznívá celkové hodnocení podpory ze strany českého státu také od respondentů aktivních na trhu na Tchaj-wanu. Jako velmi nedostatečnou ji označilo 27 % respondentů a nedostatečnou 33 % respondentů. Oproti celkovému hodnocení podpory aktivit v Číně jsou však mezi respondenty zaměřenými na Tchaj-wan výrazně častější pozitivní hodnocení podpory; 28 % respondentů ji hodnotí coby dostatečnou a 6 % coby velmi dostatečnou. Zároveň oproti Číně téměř absentuje neutrální hodnocení (jen 6 %).

Obchodní mise organizované státem jsou výrazně lépe hodnocené respondenty aktivními na Tchaj-wanu, než respondenty, kteří jsou aktivními v Číně. Pouze čtvrtina respondentů aktivních v Číně hodnotí obchodní mise coby efektivní (12 %) nebo velmi efektivní (13 %). Převažuje negativní hodnocení, spíše neefektivní 29 % a neefektivní 29 %. Oproti tomu obchodní mise na Tchaj-wan jsou hodnocené výrazně pozitivně, když 29 % respondentů je hodnotí coby efektivní a 35 % dokonce coby velmi efektivní. Negativní hodnocení je v případě obchodních misí na Tchaj-wan omezené. Hodnocení spíše neefektivní volilo 8 % respondentů a neefektivní 12 %.

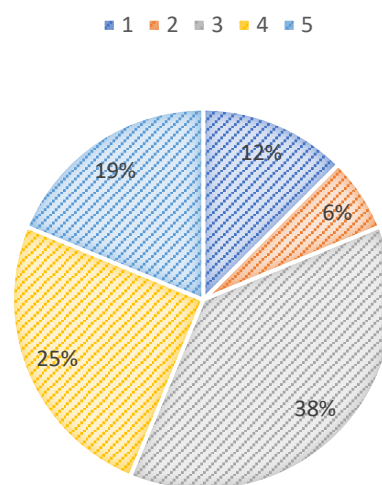

OTÁZKA: JAK EFEKTIVNÍ JSOU OBCHODNÍ MISE ORGANIZOVANÉ STÁTEM VE PROSPĚCH VAŠEHO PODNIKÁNÍ? (NA STUPNICI 1 - NEEFEKTIVNÍ AŽ 5 - VELMI EFEKTIVNÍ)

Graf 15: Efektivita obchodních misí do Číny

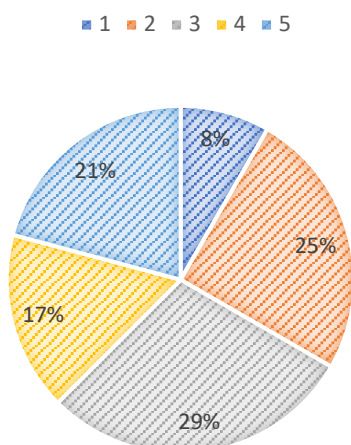
Graf 16: Efektivita obchodních misí na Tchaj-wanu

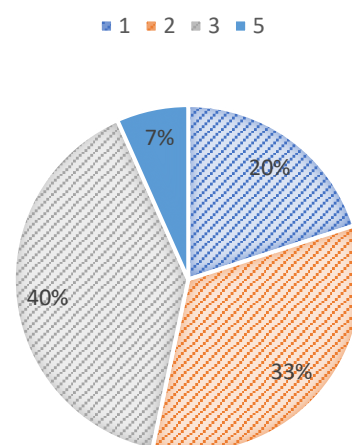
Respondenti byli dále dotazováni na hodnocení aktivit CzechTrade. Mezi firmami aktivními v Číně převládá mírně pozitivní hodnocení, přičemž CzechTrade získává nejlepší hodnocení ze všech státních nástrojů na podporu exportu. CzechTrade přímo na Tchaj-wanu zastoupení nemá a tamní pobočka CzechInvestu byla otevřena až v květnu 2024.⁹⁹ Firmy působící na Tchaj-wanu měly možnost hodnotit přínos CzechTrade obecně, avšak jejich odpovědi mohou být zkreslené absencí kanceláře přímo v daném teritoriu.

OTÁZKA: JAK HODNOTÍTE PŘÍNOS KANCELÁŘÍ CZECHTRADE PRO VAŠE PODNIKATELSKÉ AKTIVITY? (NA STUPNICI 1 - NEEFEKTIVNÍ AŽ 5 - VELMI EFEKTIVNÍ)

Graf 17: Efektivita CzechTrade v Číně

Graf 18: Efektivita CzechTrade na Tchaj-wanu

Hodnocení aktivity ekonomických úseků velvyslanectví vyznívá ve vztahu k oběma sledovaným trhům převážně negativně. V souvislosti s odpověďmi

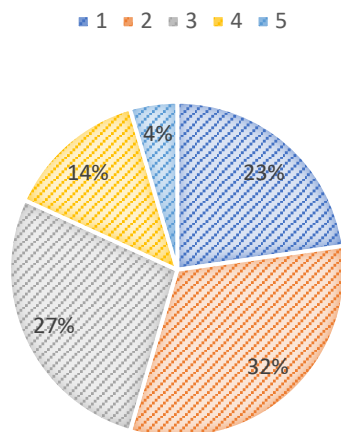
⁹⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu, „Agentura CzechInvest rozšiřuje svou zahraniční síť o kancelář na Tchaj-wanu“, mpo.gov, 15. května 2024, <https://www.mpo.gov.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/agentura-czechinvest-rozsiruje-svou-zahranicni-sit-o-kancelar-na-tchaj-wanu-281145/>.

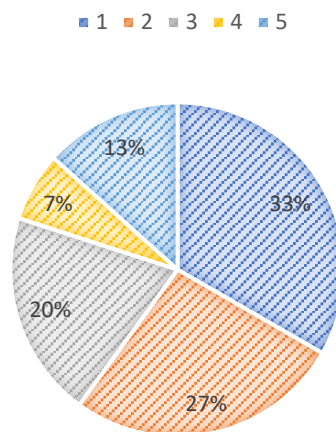
respondentů aktivních v Číně lze poukázat na výrazně horší hodnocení přínosů aktivit ekonomických úseků velvyslanectví oproti aktivitám CzechTrade na tamním trhu. Hodnocení respondentů aktivních na Tchaj-wanu vyznívá vůči aktivitám ekonomických úseků velvyslanectví a aktivitám CzechTrade obdobně, tedy převážně negativně.

OTÁZKA: JAK PROSPĚŠNÉ BYLY AKTIVITY EKONOMICKÝCH ÚSEKŮ VELVYSLANECTVÍ PRO VAŠE PODNIKÁNÍ? (NA STUPNICI 1 - NEPROSPĚŠNÉ AŽ 5 - VELMI PROSPĚŠNÉ)

Graf 19: Prospěšnost ekonomické úseky, Čína

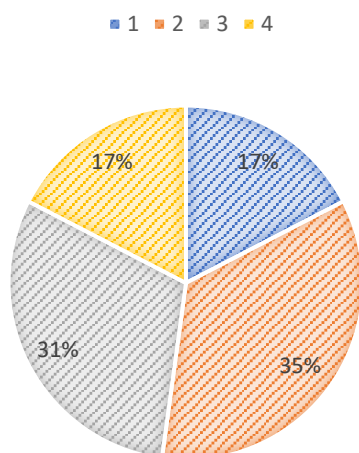
Graf 20: Prospěšnost ekonomické úseky, Tchaj-wan

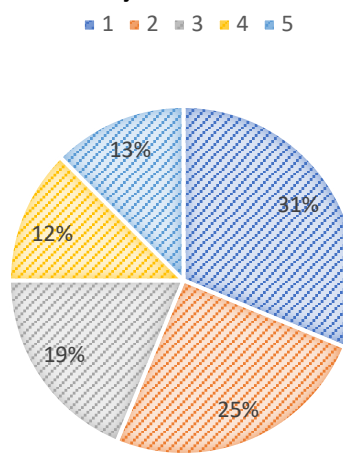
Respondenti dále hodnotili stav bilaterálního právního rámce a související administrativní praxi v oblastech ochrany investic, zamezení dvojímu zdanění či právní pomoci vůči danému trhu.¹⁰⁰ U obou trhů převažuje negativní hodnocení respondentů. V případě Číny žádný z respondentů nepovažuje současný právní rámec bilaterálních vztahů a související administrativní praxi za velmi efektivní.

OTÁZKA: JAK VNÍMÁTE AKTUÁLNÍ STAV BILATERÁLNÍHO PRÁVNÍHO RÁMCE A SOUVISEJÍCÍ ADMINISTRATIVNÍ PRAXI V OBLASTECH OCHRANY INVESTIC, ZAMEZENÍ DVOJÍMU ZDANĚNÍ ČI PRÁVNÍ POMOCI? (NA STUPNICI 1 - VELMI NEDOSTATEČNÝ AŽ 5 - VELMI EFEKTIVNÍ)

Graf 21: Bilaterální právní rámec, Čína

Graf 22: Bilaterální právní rámec, Tchaj-wan

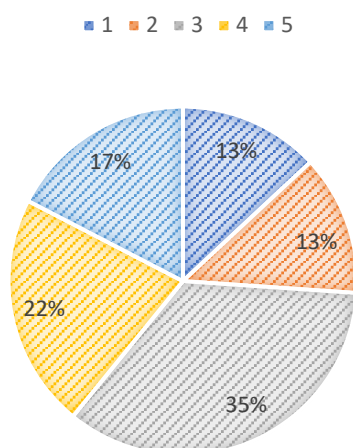
¹⁰⁰ Ve vztahu k Tchaj-wanu nemůže ČR postupovat cestou mezinárodních smluv, jako v případě Číny. Například ve vztahu k problematice zamezení dvojímu zdanění proto ČR zvolila cestu zakotvení podmínek odpovídajících vzorovým modelům OECD a OSN pro zamezení dvojímu zdanění do zvláštního zákona, zákon č. 45/2020 Sb., o zamezení dvojímu zdanění ve vztahu k Tchaj-wanu, a od Tchaj-wanské strany je očekáváno zachování recipročního přístupu.

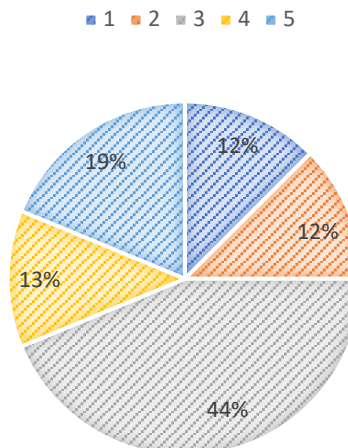
Mírně pozitivní hodnocení převládá u obou sledovaných trhů ve vztahu k podpoře ze strany podnikatelských a oborových asociací. Negativní hodnocení se omezují na přibližně jednu čtvrtinu respondentů. Pozitivní hodnocení jsou nad negativními v převaze. Nejčastější je neutrální hodnocení podpory.

OTÁZKA: JAK HODNOTÍTE PODPORU PODNIKATELSKÝCH ASOCIACÍ PRO VAŠE PŮSOBNÍ NA CÍLOVÉM TRHU? (NA STUPNICI 1 - VELMI NEDOSTATEČNÁ AŽ 5 - VELMI EFEKTIVNÍ)

Graf 23: Podpora od asociací, Čína

Graf 24: Podpora od asociací, Tchaj-wan

Hodnocení jednotlivých nástrojů podpory firem na obou trzích lze shrnout následovně. Podnikatelské svazy jsou respondenty vnímány převážně pozitivně na obou trzích, podobně jako obchodní mise na Tchaj-wan a aktivity CzechTrade v Číně.. Ostatní nástroje podpory získaly spíše negativní hodnocení, stejně jako celkový právní bilaterální rámec a administrativní praxe. U podpory ze strany TA ČR a EGAP bylo mezi respondenty málo firem, které uvedly, že služby těchto agentur využívají, a proto bylo hodnocení těchto agentur z výsledků šetření vypuštěno.

Rozšiřující komentáře respondentů - Čína

Respondenti měli v dotazníkovém šetření také možnost rozvést své postoje v doplňujícím komentáři a doplnit své konkrétní podněty. Zároveň mohli reagovat také na otevřenou otázku: jakou další podporu od českého státu považujete za nutnou pro zlepšení podnikání na daném trhu (Čína a/nebo Tchaj-wan)?

Až na výjimky vyznívají doplňující komentáře českých firem aktivních v Číně velmi kriticky k současné vládní politice vůči Číně, politické reprezentaci Česka a aktivitám MZV ČR. Bylo poukázáno na to, že na rozdíl od českých firem mají konkurenční firmy v Číně výraznější podporu svých mateřských zemí. Konkrétně jedna firma uvedla, že „Ve srovnání s například německou aktivitou jsme hluboce v závěsu. Chybí jasný manuál jak korporátně a finančně při transakcích postupovat a jak agentury mohou v jednotlivých krocích pomoci.“ Komentáře dále volají po pečlivém zvažování kroků české zahraniční politiky s ohledem na podnikatelské zájmy českých subjektů na obou sledovaných trzích, nejen na tom, který je zrovna v daném období politickou reprezentací preferovaný. Jedna z firem, aktivní na obou trzích, toto shrnuje následujícím komentářem: „Pokud nás nechtějí politici na nejvyšší úrovni podpořit, tak ať nám alespoň neškodí. Tyto země jsou velmi citlivé na jakákoli prohlášení, která se jich týkají.“ Další z firem pak volá po „profesionální ekonomické diplomacii“.

Jeden z komentářů shrnuje přístup jednotlivých institucí takto: „Politika MZV ČR vůči Číně prospěšná není a snižuje konkurenceschopnost českých firem na čínském trhu. Podpora ze strany MPO ČR je pro mé podnikání zásadní. Aktuální

kanceláře CzechTrade fungují velice dobře, ale uzavření kanceláře CzechTrade a konzulátu v Chengdu vnímám jako velice negativní.” Tento komentář podporuje také celkové vyznění odpovědí v dotazníkovém šetření a výrazně pozitivnější hodnocení aktivit CzechTrade oproti aktivitám ze strany MZV ČR.

Zároveň firmy v komentářích přiznávají, že vývoj politických vztahů mezi Západem a Čínou představuje velké riziko do budoucna. Jedna z firem aktivních na trhu v Číně upozornila na skutečnost, že musí zároveň čelit také drtivému tlaku konkurence z Číny na trhu v EU, slovy „Absolutně nedostatečná ochrana trhu v rámci EU vůči agresivní čínské konkurenci, která nabízí své výrobky s dotovanými cenami od vlády a narušuje tak férové prostředí v rámci EU, tzv. level playing field.” Jiný komentář pak v obdobném duchu poukazuje na potřebu chránit trh ČR a EU před dumpingovou konkurencí z Číny, která nemusí nést v takovém rozsahu nákladovou zátěž v souvislosti s politikou Green Dealu EU.

Další z komentářů pak zmínil potřebu posílit ochranu investic, zejm. duševního vlastnictví, na trhu v Číně. Jeden z komentářů poukazuje na to, že „Situace v Číně se v posledních letech zhoršila, zejména kvůli požadavkům společného podniku, zvyšujícím se požadavkům domácího podílu a diskriminaci v postupech zadávání veřejných zakázek.” České exportní firmy tak mají nejen povědomí, ale i praktickou zkušenost s riziky přítomnými na trhu v Číně a volají po krocích, které by pomohly těmto aktuálním rizikům lépe čelit.

Z praktických opatření lze zmínit volání po přezkumu rozsahu omezení na vývoz do Číny. Dále potřebu institucionálně posílit ochranu investic a duševního vlastnictví českých firem v Číně. Zmiňována byla také potřeba zachovat stávající podporu účastí českých firem na výstavách v Číně z programu PROPED a podpora konzultačních služeb z programu PROPEA. Dále také potřeba dosažení bezvízového styku ČR s Čínou a jasná pravidla v oblasti zamezení dvojímu zdanění.

Rozšiřující komentáře - Tchaj-wan

Komentáře a podněty firem aktivních na Tchaj-wanu byly výrazně méně kritické, ale také v nich se objevila kritika neschopnosti přeměnit současné pozitivní diplomatické vztahy ve vylepšení prostředí pro působení hospodářských subjektů.

Jeden z komentářů se snažil objasnit, v čem spočívají hlavní překážky ekonomických aktivit českých firem na Tchaj-wanu tak, že „Taiwanu je blokováno vstup do mezinárodních organizací a tím je omezená možnost použití těchto standardů v obchodním styku.” Firmy dále poukázaly na to, že existence specifického prostředí na Tchaj-wanu, než by odpovídalo standardům mezinárodních organizací, není dostatečně překonána ani v rámci bilaterální roviny mezi ČR a Tchaj-wanem či na základě uznávání standardů a administrativních postupů na základě vzájemnosti. V komentářích to zaznívá jako absence „vzájemného uznávání administrativních pravidel podnikání” s popisem, že „doklady, které nejsou v evropském formátu, má naše administrativa neomezenou míru vyžadovat jejich vysvětlování, ověřování, ohýbání do evropské formy... to zase odporuje standardům na druhé straně a nikdo neustoupí”. Konkrétně jsou zmiňovány například problémy s uznáváním řídičských oprávnění a pravidla pro bankovní transakce. Zmíněny byly také nejasné dopady zahraniční politiky ČR vůči Tchaj-wanu na obchod s materiálem dvojího užití. Jiný komentář zase poukazoval na potřebu vyjasnění licenční politiky vůči Tchaj-wanu v rámci podpory spolupráce ČR a Tchaj-wanu ve strategických sektorech jako je letecký průmysl a obrana. Zazněly konečně také zcela praktické podněty na uživatelsky přívětivé administrativní prostředí pro podnikatelské aktivity mezi ČR a Tchaj-wanem.

Požadavky na vytvoření efektivních nástrojů pro ochranu duševního vlastnictví pak od jedné firmy zazněly jak ve vztahu k trhu v Číně, tak na Tchaj-wanu. Rovněž tak ve vztahu k oběma trhům zazněla kritika přetrvávajících dovozních cel EU/ČR na import obráběcích strojů a příslušenství k těmto strojům.

Diskuse ve vztahu k výsledkům dotazníku

Kritiku rozdílného přístupu MZV ČR a MPO ČR lze dát do souvislosti s institucionálně vícekolejným fungováním české diplomacie. MPO ČR je v bližším kontaktu s firemním sektorem a zaměřuje se primárně na podporu hospodářských aktivit. MZV ČR vedle těchto zájmů sleduje i řadu dalších aspektů zahraničních vztahů, od bezpečnosti a agendy lidských práv až po jednání o globálních otázkách životního prostředí. Aktivity MPO ČR a CzechTrade se však často mohou opírat o spolupráci s příslušným zastoupením ČR či s MZV ČR, aniž by klienti využívající služeb CzechTrade o této spolupráci věděli a mohli ji při hodnocení práce MZV ČR zohlednit. Zastoupení ČR a zejména jeho ekonomická sekce se podílí na organizaci většiny aktivit, které podporují firmy v daném teritoriu. Například na obchodních misích se podílí celý tým všech aktérů přítomných na daném trhu. Zejména na Tchaj-wanu zastoupení ČR do roku 2024 vykonávalo funkci CzechTrade, CzechInvest a ekonomického zastoupení ČR v jednom. Zároveň však ve všech klíčových otázkách rozhoduje MZV ČR a ekonomické sekce zastoupení ČR podléhají strategiím, které se stanovují v ČR. Chronickým problémem české zahraniční politiky ovšem zůstává nedostatečné systémové překonávání uvedené institucionální vícekolejnosti aktivity parlamentní diplomacie, případně také vystupování prezidenta republiky. Role MZV ČR v tomto kontextu pak funguje jako stabilizační prvek, který usiluje o prosazení neutrálnějšího kurzu ve snaze o kontinuitu zahraniční politiky, aby se v budoucnu předešlo nutnosti dramatických změn při další politické obměně, která může být pro zahraniční partnery těžko čitelná. Z pohledu podnikatelského sektoru může být tato snaha o neutralitu vykládána negativně. Zároveň někdy může skutečně vést k méně pružným reakcím na nové, politicky dojednané iniciativy a návrhy spolupráce.

Na uvedený stav se ale zároveň lze dívat i tak, že kritizovaná institucionální pluralita ve výkonu zahraniční politiky ČR umožňuje přistupovat vůči problematictějším trhům, jako je například Čína, se samostatným nastavením priorit v rámci každé instituce. MPO a CzechTrade si tak díky ní mohou zachovat pragmatičtější přístup zaměřený na hospodářské aspekty, aniž by tento jejich postup byl omezován odlišnými prioritami jiných institucí. Samostatnou otázkou pak zůstává, jak by měla vypadat forma institucionální koordinace a zda, v jakém rozsahu a jakou formou, by měly instituce postupovat v případě konfliktních priorit. Minimem by měla být koordinace v oblasti vzájemného informování a spolupráce v dobré víře. K případnému konfliktu priorit by nemělo docházet nahodile, kdy jedna instituce nevědomky podkopává snahu instituce jiné, ale mělo by jít o vědomý proces používaný v odůvodněných případech a s plným vědomím zúčastněných institucí.

Z dotazníkového šetření pak rovněž vyplývá potřeba zlepšení právního rámce pro fungování importu a exportu ve vztahu k oběma sledovaným trhům. Předmětem kritiky je stav, kdy vysocí představitelé parlamentní diplomacie či prezident sice dokázali v posledním období cca 10 let navázat nejdříve nadstandardní vztahy s Čínou a následně pak za jiné politické konstelace s Tchaj-wanem, ani v jednom případě však souběžně s tím, podle pozic komunikovaných v dotazníkovém šetření, nedošlo k úplné optimalizaci podpory hospodářských aktivit směřujících na tyto trhy. Významné limitace lze dle dotazníkového šetření u obou trhů stále spatřovat v nedostatečnosti nastavení právního rámce (ochrana investic, právní pomoc, zamezení dvojího zdanění) ve standardu, který by šel nad rámec běžný v jiných státech EU, a zejména byl doprovázen kvalitním a uživatelsky přívětivým výkonem administrativní praxe. Kus práce odvedený politickou reprezentací v oblasti posilování vzájemných vztahů pak nemůže mít takový hospodářský efekt, jaký by mít mohl. Soukromé subjekty sice mohou mít na druhé straně otevřenější dveře, nemohou toho ale využít kvůli řadě různých administrativních překážek. Pokud se zaměříme například na aktuálně nadstandardní diplomatické vztahy mezi ČR a Tchaj-wanem, bylo by vhodné usilovat o to kapitalizovat tuto situaci ve vytvoření nadstandardního prostředí pro aktivity soukromých subjektů z hlediska právního i z hlediska administrativní praxe, na kterém by se podílely obě strany (legislativa

a veřejná správa v ČR i na Tchaj-wanu). Základním krokem by mohlo být například vytvoření styčných pozic v rámci veřejné správy pro překonávání byrokratických problémů vznikajících při přeshraničních hospodářských aktivitách. Popisem práce takové pozice by mělo být přijímat zpětnou vazbu od hospodářských subjektů a snažit se o zjednodušování postupů uvnitř veřejné správy či alespoň o jejich vyjasňování. ČR a Tchaj-wan by pak mohly přijmout jasné guidelines pro přeshraniční aktivity, které vyjasní takové otázky jako jak postupovat při uznávání řídičských oprávnění, vypořádání se s bankovní byrokracií, uznávání certifikací a profesních kvalifikací, získání vývozní licence, kategorizace exportu z hlediska zboží dvojího užití či vyjasňování postupu při zařazování v rámci celního sazebníku. Pokud ČR dokáže přetavit dobré politické vztahy do zprůchodnění vzájemných transakcí soukromé sféry, mohla by se stát vstupní bránou z EU na Tchaj-wan a naopak. Role státu by měla být zejména v prouživatelském přístupu administrativy a rozvíjení jejích schopností individuálně upozorňovat, vysvětlovat a vést k plnění povinností, namísto často alibistického vydávání zákazů a sankcí. Příkladem může být přístup při zamezení dvojímu zdanění, kdy ze strany firemního sektoru v dotazníkových šetřeních opakovaně zaznívá, že nezáleží jen na nastavení přípustných procentních sazeb zdanění „u zdroje“ a „v místě sídla skutečného vlastníka“, ale neméně důležitá je pro firemní sektor i jednoznačnost právních pojmů, stabilita a předvídatelnost související rozhodovací praxe finančních úřadů a soudů. Obdobné pak platí i pro další agendu, zmiňovanou firmami v dotazníkovém šetření. Je přitom vhodné zapojit i podnikatelské asociace, aby zajistily adresnost aktivit a pomohly se zprostředkováním zpětné vazby ze strany hospodářských subjektů.

Firmy zapojené do dotazníkového šetření upozorňují na nedostatek profesionality české ekonomické diplomacie vůči Číně a Tchaj-wanu. Z jejich pohledu se česká zahraniční politika v posledních 10 letech přesunula od intenzivního rozvoje vztahů s Čínou k podobně intenzivnímu zaměření na Tchaj-wan. V obou případech však chybělo plné využití hospodářského potenciálu, který tyto iniciativy mohly přinést. Jednotlivé kroky zahraniční politiky přitom nelze hodnotit izolovaně – silné zaměření na Čínu může oslabit vztahy s jinými klíčovými partnery, jako jsou USA, zatímco přílišné zaměření na Tchaj-wan může negativně ovlivnit vztahy s Čínou. Různé hospodářské subjekty přitom budou z jedné nebo druhé iniciativy vždy těžit či naopak kritizovat její dopady. Cílem české zahraniční politiky by proto mělo být dosažení dlouhodobě vyváženého a profesionálního přístupu, který zohledňuje širší geopolitický kontext a vyhýbá se kompenzování předchozích vnímaných nedostatků či chyb.

U několika odpovědí exportních firem se objevil také poukaz na situaci na trhu v EU, kde firmy čelí dumpingovým cenám konkurence z Číny. Tyto komentáře ukazují, že i mezi českými exportními firmami je přítomné volání po defenzivních krocích v mezinárodním obchodě. Uvedené postoje by pak šlo interpretovat jako podporu těchto firem pro cíle sledované nově přijatými nástroji na úrovni EU, např. nařízení FSR a CBAM, když z uvedeného by mohlo vyplývat zároveň i volání po důslednějším využití těchto nástrojů vůči konkurenci z Číny. Této problematice se podrobněji věnuje část věnovaná nástrojům na úrovni EU. Firmám čelícím takové situaci lze zároveň doporučit, aby samy aktivně využívaly možností v rámci těchto nástrojů, dávaly podněty a aktivně komunikovaly svá zjištění vůči Evropské komisi, která má dle nařízení FSR tyto podněty přijímat a přihlížet k nim v rámci svých šetření a rozhodování.

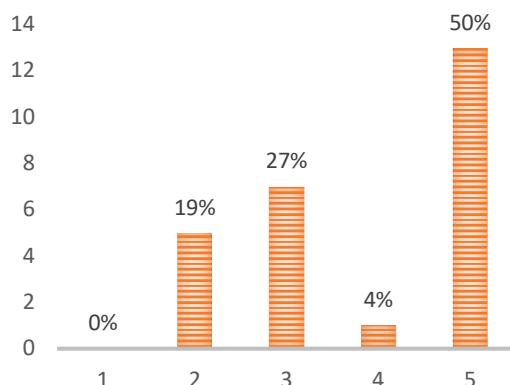

12. Potřebují podnikatelé politickou podporu?

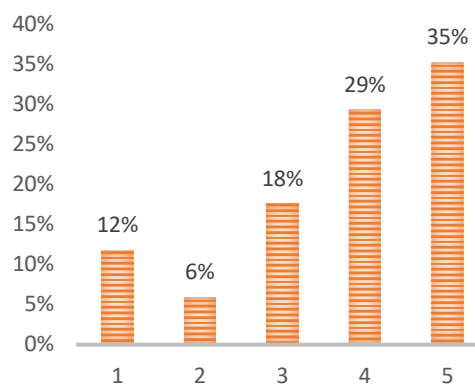
U obou sledovaných trhů respondenti indikují vysokou poptávku po podpoře ze strany nástrojů ekonomické diplomacie. Převažuje postoj, že tyto nástroje jsou důležité pro úspěch firmy na daném trhu. V případě Číny polovina respondentů uvádí, že pro jejich úspěch je tato podpora velmi důležitá. Pouze necelá pětina respondentů (19 %) považuje tyto nástroje za spíše nepodstatné a žádný z respondentů nevolil odpověď „nepodstatná“. Ve vztahu k Tchaj-wanu je sice hodnocení „velmi důležitá“ uvedeno menší skupinou respondentů (35 %), zároveň však velmi početná skupina volí hodnocení „důležitá“ (29 %). V součtu tedy firmy aktivní na Tchaj-wanu považující nástroje ekonomické diplomacie za přinejmenším důležité pro jejich úspěch v 64 %, zatímco v případě Číny toto hodnocení zastává 54 %. Celková důležitost nástrojů ekonomické diplomacie je tak ve vztahu k Tchaj-wanu u více firem mírně vyšší, než v případě Číny. Zároveň však ve vztahu k Tchaj-wanu, oproti Číně, existují i firmy, pro které jsou tyto nástroje nepodstatné. To lze interpretovat tak, že existují firmy, které by dokázaly působit na tchajwanském trhu zcela bez pomoci ekonomické diplomacie; pro převážnou část odvětví je přesto tato pomoc důležitým příspěvkem k úspěchu.

OTÁZKA: JAK DŮLEŽITÁ JE PODPORA V RÁMCI NÁSTROJŮ EKONOMICKÉ DIPLOMACIE PRO ÚSPĚCH VAŠÍ SPOLEČNOSTI NA DANÉM TRHU? (NA STUPNICI 1 - NEPODSTATNÁ AŽ 5 - VELMI DŮLEŽITÁ)

Graf 25: Důležitost nástrojů, Čína

Graf 26: Důležitost nástrojů, Tchaj-wan

Navzdory politickým vztahům, které často ovlivňují mezinárodní obchodní prostředí, se ukazuje, že podnikatelé jsou schopni najít cestu k úspěšným obchodním transakcím i ve složitějších politických podmínkách. Statistiky z posledních let naznačují, že exporty do Číny a na Tchaj-wan mají vzestupnou tendenci, a to i v případech, kdy okolnosti nejsou z různých důvodů zcela příznivé.

V případě zemí, které mají s Čínou a Tchaj-wanem omezenější exportní vazby, nejsou dopady politického napětí na obchod zdaleka tak dramatické, jak by se mohlo očekávat. Menší země, jako je Česká republika, Maďarsko nebo Litva, mají sice do Číny relativně menší exporty, ale tyto exporty i nadále rostou bez ohledu na momentální politické napětí. Tento trend naznačuje, že ekonomické zájmy často převládají nad politickými překážkami, zejména pokud jde o specifické sektory, ve kterých jsou nastavené dlouhodobé a funkční vazby. Politické napětí samozřejmě nepřeje nastartování nových projektů a iniciativ, případně usnadnění těch existujících. Tento politický vliv lze vnímat zejména v případě strategických sektorů s výrazným vlivem státu v Číně a na Tchaj-wanu.

Vzhledem k tomu, že vztahy Číny s ostatními zeměmi jsou výrazně transakční, omezené nebo napjaté politické vztahy často brání odbourávání administrativních bariér. Pokud se například neuskuteční návštěva vysoce postavených představitelů nebo jiné politické gesto, které Čína očekává, může to znamenat, že daná země nedosáhne žádoucích výhod. Konkrétní příklad představuje například otázka bezvízového styku. K říjnu 2024 čínské úřady umožnily v rámci pilotního programu platného do konce roku 2025 bezvízový vstup na 15 dní pro 18 evropských zemí: Rakousko, Belgie, Kypr, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Slovinsko, Španělsko a Švýcarsko.¹⁰¹ Je patrné, že ČR ani Litva, se do programu bezvízového styku nezařadily.

Pro podnikatele je ve východní Asii klíčové pochopit kulturní zvyklosti, které se výrazně liší od těch v Evropě nebo USA. Přestože globalizace postupně řadu rozdílů stírá - už není tak důležité, zda někdo podává vizitku oběma rukama nebo umí jíst hůlkami - komunikační vzorce a způsoby navazování vztahů se mění jen velmi pomalu. Dobrým příkladem těchto odlišností je vytváření prvních kontaktů a získávání přístupu k obchodním partnerům v Číně a na Tchaj-wanu. To si vyžaduje nejen určitou strategii, ale také podporu v podobě doporučení nebo prostředníků, kteří mohou takzvaně "otevřít dveře". Obchodní kultura je založena na dlouhodobých vztazích, a proto bez předchozích kontaktů nebo doporučení je velmi obtížné na tyto trhy proniknout.

Pro podnikatele, kteří chtějí vstoupit na čínský nebo tchajwanský trh, je pro navazování prvních kontaktů zásadní podpora ve formě obchodních misí spojených s účastí na oborových veletrzích a doporučení od relevantních institucí, jako jsou zastupitelské úřady a zastoupení agentury CzechTrade. Organizace, jako je Svaz průmyslu a dopravy, oborové asociace a obchodní komory, sehrávají důležitou roli při překlenování případných obtížnějších období, kdy není možné organizovat podnikatelské delegace s politickým zastoupením. Jejich aktivity pomáhají podnikatelům zorientovat se na těchto složitých trzích a usnadňují navazování klíčových obchodních vztahů. Aktivity těchto organizací by měly být podpořeny prostřednictvím nástrojů PROPED a PROPEA, které usnadňují podnikatelům první kroky na těchto trzích. Program PROPEA v současné době na Tchaj-wanu chybí.

Návštěvy českých firem na veletrzích v Číně a na Tchaj-wanu představují zcela zásadní krok pro navazování obchodní spolupráce v těchto zemích. Tyto veletrhy patří k největším a nejvýznamnějším ve svých oborech v celém regionu a poskytují výjimečnou příležitost sledovat aktuální trendy a vývoj v daných odvětvích. Vzhledem k tomu, že se na těchto akcích prezentuje většina klíčových hráčů v daném sektoru, nabízejí také šanci navázat kontakty s potenciálními partnery i na nižších úrovních, což často usnadňuje první krok, aniž by bylo nutné tzv. „otevírat dveře“ prostřednictvím doporučení.

Účast českých firem na těchto veletrzích, včetně prezentace českých produktů a řešení na společném stánku, umožňuje zvýšit jejich viditelnost a přilákat pozornost. Přesto je však klíčové, aby byla tato prezentace doprovázena aktivním zajištěním obchodních schůzek. Pasivní přístup, kdy firmy pouze čekají na příležitosti u svého stánku, často nevede k úspěchu. Místo toho je třeba aktivně navazovat kontakty a osobně oslovit potenciální partnery. Specifikem tchajwanských a čínských firem je široké portfolio produktů a služeb, které nemusí být na první pohled zcela zřejmé, a proto je osobní komunikace nezbytná pro lepší pochopení nabídky/poptávky a nalezení vhodných příležitostí pro spolupráci. Nelze také očekávat, že v tomto smyslu uskuteční veškerou práci v navazování kontaktů ekonomické oddělení místního zastoupení nebo CzechTrade.

Obchodní mise s politickou podporou jsou obecně efektivnější, protože přítomnost politického představitele nebo vysoce postaveného úředníka mobilizuje

¹⁰¹ Angela Symons „Italy, France, Germany: 38 European countries can now visit China visa-free“, euronews, 22. listopadu 2024, <https://www.euronews.com/travel/2024/10/02/china-aims-to-boost-tourism-by-giving-visa-free-entry-to-these-five-european-countries>.

čínské i tchajwanské partnery k dosažení úspěchu celé mise. Východoasijská kultura klade velký důraz na pohostinnost a snahu zajistit, aby se návštěvníci cítili co nejlépe. To se promítá i do podnikatelských misí, kdy hostitelské země vynakládají velké úsilí, aby návštěva zanechala pozitivní dojem. Součástí toho je snaha maximálně vyhovět potřebám podnikatelů, například tím, že místní partnerské organizace při zajištění B2B schůzek propojí české firmy s vhodnými partnery. Podnikatelská fóra a B2B setkání je třeba koncipovat tak, aby nešlo pouze o setkání exportérů, kde firmy navzájem nabízejí své produkty, aniž by reálně vznikaly možnosti spolupráce. Tato podnikatelská fóra je třeba organizovat s důrazem na to, aby lépe odpovídala skutečné poptávce a nabídce na trhu, což zvyšuje šanci na navázání relevantních obchodních kontaktů.

Politické mise hrají zásadní roli především při zajištění B2B schůzek na nejvyšší úrovni, zejména s velkými čínskými podniky ve státním vlastnictví. Tyto firmy jsou klíčovými hráči na čínském trhu a bez politické podpory by bylo složité navázat s nimi spolupráci. I když tchajwanská ekonomika má jinou strukturu, i zde platí, že otevírání dveří do nejvyšších firemních pater je bez politického zastoupení velmi obtížné. Význam těchto schůzek nespočívá pouze v možnosti navázání okamžité spolupráce. Firmy tím získávají přístup k zástupcům s rozhodovacími pravomocemi, což jim umožňuje lépe porozumět místnímu trhu a jeho prioritám. I když někdy konkrétní obchodní spolupráce nevznikne, firmy získají cenné zkušenosti, což jim umožňuje lépe se připravit na další jednání a efektivněji hledat nové partnery.

Politická podpora může sehrát určitou roli při rozvoji turismu. Zavedení přímých leteckých spojení mezi Českem a Čínou či Tchaj-wanem bývá často výsledkem politické spolupráce. Je však třeba dodat, že Praha byla pro čínské i tchajwanské turisty vždy populární destinací bez ohledu na intenzitu politického dialogu. Přestože v posledních letech vzniklo v souvislosti se zintenzivněním politických a kulturních vztahů ČR a Číny několik čínských filmů, které prezentovaly Prahu jako romantickou návštěvní destinaci, je otázkou, zda filmu nepředcházela již etablovaná tradice předsvatebního focení, kdy páry často volí Prahu jako romantické pozadí pro své svatební fotografie. Uvedená filmová produkce ovšem jistě mohla pozitivně takovou tradici dále podpořit, což by potažmo bylo možné přičíst jako pozitivum politické iniciace takového kulturního počínu. Rovněž klasická hudba nachází u čínských i tchajwanských návštěvníků velkou odezvu a je jedním z kulturních aspektů, které je do Prahy přitahují i bez politického rámce.

13. Přehled právních nástrojů EU pro regulaci obchodu s třetími zeměmi a s analýzou dopadů na vztahy s Čínou/Tchaj-wanem

Na úrovni EU byly v nedávné době přijaté (či jsou zvažované) nástroje s potenciálem ovlivnit export, import či investiční aktivity s Čínou a Tchaj-wanem, a to jak prostřednictvím snahy o nastavení férovějších podmínek pro konkurenci na trhu EU, tak také nárůstem administrativních povinností či platbami, které zatíží importéry. S ohledem na situaci ochrany lidských práv, životního prostředí a státních intervencí do ekonomiky v Číně, které iniciují použití většiny uvedených nástrojů, lze předpokládat, že tyto nástroje budou vůči této destinaci působit podnikatelům výrazně větší problémy než vůči jiným oblastem. Naopak Tchaj-wan lze z těchto hledisek řadit na obdobnou úroveň, jaká je v členských státech EU. Uvedené nástroje tak na podnikatelské vztahy s Tchaj-wanem sice budou mít zatěžující efekt z hlediska dodatečné administrativní zátěže, ale neměly by vést k přímým omezením v takovém rozsahu, jako tomu potenciálně může být v případě Číny. Výrazná rizika pak tyto nové nástroje přinesou zejména malým a středním podnikům, které mají mnohem menší kapacitu, finanční i personální, na to se s novou byrokratickou zátěží vyrovnat.

Vztahy EU - Čína

EU ve svých dokumentech označuje svůj vztah k Číně jako vícevrstvý, zahrnující současně vztah partnerů, konkurentů a systémových rivalů.¹⁰² Aktuálním cílem EU ve vztahu s Čínou je snižovat rizika (de-risking), ne vzájemné odlučování (decoupling).

Evropská komise v této souvislosti zdůrazňuje, že vztah EU a Číny je kriticky nevyrovnaný, a to s ohledem na výměnu zboží a investic, když EU má zejména dlouhodobě výraznou negativní obchodní bilanci s Čínou. Dle Evropské komise je to zapříčiněno asymetrií vzájemné otevřenosti trhů. Trh EU je otevřenější čínskému zboží a investicím, než je tomu naopak. Významná část hospodářských sektorů v Číně zůstává pro zahraniční hospodářské subjekty převážně uzavřena. Podle Evropské komise odvolávající se na zpětnou vazbu firem z EU se podnikatelské prostředí v Číně postupně více politizuje. Evropská komise poukazuje u čínské protistrany například na netransparentní rámec pro kybernetickou bezpečnost, omezování přeshraničního toku dat široce aplikovanými bezpečnostními souhlasy, nedostatečné vymáhání práv duševního vlastnictví a požadavky na přenos technologií, které spolu s široce aplikovaným konceptem národní bezpečnosti ztěžují podnikatelské prostředí v Číně. Zásahy státu v čínském ekonomickém modelu, zejména průmyslová politika ve vybraných prioritních sektorech, dle Evropské komise přináší systémová pokřivení tržních vztahů, a to se negativně přelévá i do hospodářských vztahů Číny se zbytkem světa, včetně EU. Evropská komise tak deklaruje, že cílem EU je zajištění rovných pravidel hry (level-playing field) pro všechny hospodářské subjekty. Tyto cíle má EU dle Evropské komise dosáhnout jak prostřednictvím dialogu s Čínou (summitu EU-Čína či platforma pro vzájemný hospodářský a obchodní dialog HLED), tak prostřednictvím mezinárodních hospodářských organizací, zejména WTO.

EU zároveň v nedávné době přijala či zvažuje přijetí řady nástrojů, kterými reaguje mj. na uvedené negativní působení čínského hospodářského modelu na trh EU. Tyto nástroje ovšem mohou být ze strany Číny považovány za protekcionismus na straně EU, a Čína se proto také vůči nim vymezuje u mezinárodních organizací, zejména WTO. Tyto nástroje EU také často podstatným způsobem zvyšují

¹⁰² „EU Trade Relationships by Country/Region: China“, Evropská komise, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en.

administrativní zátěž hospodářských subjektů a z tohoto hlediska mohou být dalším faktorem ovlivňujícím podnikatelské prostředí v hospodářských vztazích mezi EU a Čínou, potažmo šířeji EU a třetími státy.

Do nejbližších desetiletí pak významným zdrojem nerovných pravidel hry (level-playing field) pro hospodářské subjekty ve vztazích mezi EU a Čínou bude situace nastolená za účasti EU a jejích členských států v oblasti mezinárodního klimatického práva, ze kterého pro Čínu vyplývá výrazně pozvolnější postup dekarbonizace než pro EU, což v sobě obsahuje i značné hospodářské výhody z hlediska globální konkurenceschopnosti. EU sice může opatřeními typu uhlíkového vyrovnání na hranici (CBAM), pokud je obhájí na příslušných mezinárodních fórech, částečně chránit svůj vlastní trh před environmentálním dumpingem ze strany Číny, těmito nástroji již ale neovlivní schopnost svého exportu konkurovat výrobkům z Číny na trzích třetích států, pokud také tyto třetí státy nezavedou obdobné nástroje jako EU. Stejně přitom platí i pro další nástroje, jako jsou například vyrovnávací cla na elektromobily, které zase mohou ovlivnit pouze konkurenceschopnost výrobců elektromobilů na trhu EU, nikoliv již na dalších trzích. Vhodné je proto také brát zřetel na riziko, že déletrvající uplatňování takových defenzivních hospodářských opatření povede k poklesu tlaku na zvyšování produktivity výrobců z EU, a tudíž ztrátě jejich schopnosti konkurovat na globálních trzích. K těmto nástrojům je tak vhodnější přistupovat jako k prostředkům tlaku na druhou stranu (Čínu), aby celkově upravila svůj postup, než jako k definitivnímu řešení. Hrozbu defenzivními nástroji je nadto vhodné efektivně kombinovat s nástroji ofenzivními, zejména pokročilými obchodními dohodami typu FTA, které pomohou exportérům z EU s přístupy na trhy třetích států. V těchto dohodách by EU zároveň měla usilovat o zakotvení nástrojů, které by pomohly alespoň částečně rozšířit standardy uplatňované v EU, např. včetně CBAM, i na trh partnerského státu. Jinak hrozí postupem času zásadní ztráta konkurenceschopnosti exportu EU.

Většina ze shora vymezené problematiky měla být alespoň částečně řešena pomocí Všeobecné dohody o investicích mezi EU a Čínou (Comprehensive Agreement on Investment - CAI), jejíž základy byly po mnohaletém jednání dohodnuty v roce 2020.¹⁰³ Již v roce 2021 však Evropský parlament pozastavil na neurčito její ratifikaci s ohledem na eskalaci mezinárodních sankcí mezi EU a Čínou.¹⁰⁴ Dohoda CAI v oblasti zaručení rozšiřování přístupu firem z EU na trh v Číně a garance pro ochranu investic, včetně celounijního mechanismu pro řešení investičních sporů, mohla být přínosem pro hospodářské vztahy založené na vzájemně odsouhlasených pravidlech. Z tohoto hlediska by ratifikace takové dohody byla potenciálním přínosem jak pro exportéry, tak zejména pro investory z EU do Číny. Instituty zakotvené v dohodě mohly předejít situacím, které se nyní EU snaží řešit přijetím jednostranných nástrojů s potenciálním rizikem další eskalace vzájemných vztahů mezi EU a Čínou (např. vyrovnávací cla). Tento efekt by ovšem vyžadoval svědomité uplatňování donucovacích mechanismů z dohody, např. včetně mechanismu pro řešení sporů na úrovni EU a Čína (State to State Dispute Settlement Mechanism). Přínosy dohody CAI by tak nadále byly podmíněné motivací obou stran, zejména Číny, takovou dohodu dodržovat a korigovat svůj vlastní postup v zájmu jejího zachování. Nelze zároveň ani pominout riziko, že dohoda CIA by v případě řádného dodržování ze strany Číny mohla postupně vést k posílení investičních aktivit firem z EU v Číně, a v důsledku toho i k dalšímu přenášení výroby z EU do Číny, což by mohlo mít i negativní dopady na zaměstnanost v EU. Tento efekt je ovšem výrazně podmíněný tím, v jakém rozsahu by dohoda CIA skutečně dokázala a) otevřít čínský trh a b) posílit důvěru investorů, což by vyžadovalo kalkulace pro

¹⁰³ „EU-China Agreement Explained“, Evropská komise, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china/eu-china-agreement/agreement-explained_en.

¹⁰⁴ „MEPs refuse any agreement with China whilst sanctions are in place“, Evropský parlament, 20. května 2021, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210517IPRO4123/meps-refuse-any-agreement-with-china-while-sanctions-are-in-place>.

řadu hypotetických scénářů závislých na různých globálních faktorech a skutečná povypovídací hodnota tokových kalkulací by byla velmi limitovaná.

Analýza nástrojů na straně EU je obsažena v oddílech níže spolu s dalšími vybranými nástroji na úrovni EU, které mají potenciál ovlivnit obchod mezi EU a Čínou, potažmo EU a Tchaj-wanem.

Problematika vyrovnávacích cel EU na výrobky z Číny

V reakci na narůstající podíl prodejů elektromobilů vyráběných v Číně na trhu EU zahájila Evropská komise v říjnu 2023 vyšetřování,¹⁰⁵ zda čínští výrobci používají subvence v rozporu s pravidly WTO a zda to vede k újmě výrobcům z EU.¹⁰⁶ Koncem října 2024 pak Evropská komise v návaznosti na předchozí šetření a jednání s čínskou vládou uvalila na dovoz elektromobilů z Číny vyrovnávací cla uplatňovaná nad rámec cel ve výši 10 % dle celního sazebníku EU.¹⁰⁷ Výše cel se liší dle jednotlivých výrobců vyrábějících v Číně v závislosti na výši subvencí ze strany čínské vlády, které byly objasněny při předchozím vyšetřování a v závislosti na součinnosti, kterou jednotlivý výrobci Komisi v průběhu vyšetřování poskytli. Dovozy mají možnost požádat o vrácení cla postupem dle čl. 21 nařízení EU č. 2016/1037, pokud dokážou prokázat, že příslušné subvence byly odstraněny nebo sníženy natolik, že jsou nižší než zaplacené clo.

Přijetí cel předcházela snaha některých členských států EU vytvořit kvalifikovanou většinu pro zablokování jejich přijetí.¹⁰⁸ Proti přijetí vyrovnávacích cel nakonec bylo v říjnu 2024 jen 5 členských států EU, včetně Německa a Maďarska. Postoj Německa je dán zejména obavou z rozpoutání obchodní války s Čínou, která by mohla významně postihnout exporty v poslední době chřadnoucího německého automobilového průmyslu do Číny. Dvanáct zemí se hlasování zdrželo, včetně Česka, což ovšem vzhledem ke způsobu hlasování fakticky znamenalo podporu přijetí vyrovnávacích cel. Pro cla hlasovalo 10 členských států EU, v čele s Francií, Itálií a Polskem. Již v době oznámení uvalení cel Čína reagovala oznámením o uvalení antidumpingových cel na dovoz brandy z EU, které zasáhnou dominantně francouzské exportéry. Po zavedení cel, začátkem listopadu 2024, pak agentura Reuters přišla s informací, že čínské automobilky dostaly pokyn od čínské vlády, aby pozastavily své investiční projekty v zemích EU, které nehlasovaly proti uvalení vyrovnávacích cel na elektromobily.¹⁰⁹ V důsledku toho by se mohlo na blacklist pro čínské investice dostat i Česko. Agentura Bloomberg však přišla s tvrzením, že se Čína obrátila na Česko s žádostí o pomoc při vyřešení situace ohledně

¹⁰⁵ EU může v rámci své společné obchodní politiky a v mezích pravidel Světové obchodní organizace (WTO) stanovit, k ochraně výrobců z EU před újmou, vyrovnávací cla na dovoz zboží z třetího státu za ceny, které důvodně považuje za důvodů veřejných subvencí za dumpingové. Postup EU se opírá o Dohodu o subvencích a vyrovnávacích opatřeních při WTO a článek XVI. Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT 1994). Procesně je pak postup upraven v nařízení EU č. 2016/1037 o ochraně před dovozem subvencovaných výrobků ze zemí, které nejsou členy Evropské unie (kodifikované znění).

¹⁰⁶ „European Commission launches anti-subsidy investigation into imports of battery electric vehicles from China“, Evropská komise, 2023,

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_4752.

¹⁰⁷ „COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) .../... imposing a definitive countervailing duty on imports of new battery electric vehicles designed for the transport of persons originating in the People's Republic of China“, Evropská komise, 29. října 2024,

[https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C\(2024\)7490&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=C(2024)7490&lang=en).

¹⁰⁸ Hlavní role při šetření, jednání a přijímání konečných opatření má Evropská komise. Ta může být ve svém postupu korigována členskými státy EU prostřednictvím výboru procedurou přezkumného postupu ve smyslu nařízení EU č. 182/2011, s tím, že u zásadních otázek platí, že postup Evropské komise se ukončí bez výsledku, jestliže o to požádá kvalifikovaná většina členů výboru.

¹⁰⁹ „China tells carmakers to pause investment in EU countries backing EV tariffs“, Reuters, 30. října 2024, www.reuters.com/business/autos-transportation/china-tells-carmakers-pause-investment-eu-countries-backing-ev-tariffs-sources-2024-10-30/.

elektromobilů.¹¹⁰ Dle reakce MPO ČR má ČR v této věci plnou důvěru v postup Evropské komise.¹¹¹ Evropská komise v jednáních s Čínou vystupuje za EU a bude ji v této věci reprezentovat i ve sporu před panelem WTO. Role Česka by tak případně mohla spočívat v přehodnocení postoje ke clům a změně hlasování v Radě EU a příslušném výboru při hlasování dle nařízení EU č. 2016/1037. Rozhodování Evropské komise se při přijímání vyrovnávacích cel primárně věnuje újmě, kterou bez vyrovnávacích cel utrpí výrobci z EU v důsledku ztráty trhu ve prospěch Čínou subvencovaných konkurentů. Postoj členského státu EU při hlasování v Radě EU a příslušném výboru však může zohledňovat i další aspekty, jako je riziko pro vývozy do Číny v důsledku eskalace obchodních sporů mezi EU a Čínou či dalšími v této věci podpůrnými aspekty, jako je zájem spotřebitelů (s ohledem na dopad cel na ceny elektromobilů v EU) nebo dopad na veřejné rozpočty, ze kterých se případně financují subvence na nákup elektromobilů v EU, ale na druhé straně i fiskální příjem pro EU v podobě vybraných vyrovnávacích cel. Uvalení vyrovnávacích cel přitom může být nezbytné v zájmu zachování schopnosti výroby elektromobilů v rámci EU, protože po případném zániku domácích výrobců nelze zaručit, že dovážené zboží bude nadále stejně výhodné jako v době, kdy cenovou politiku udávala snaha o likvidaci konkurence. Zároveň však déle trvající vyšší celní ochrana zakládá riziko ztráty tlaků na zvyšování produktivity a v důsledku toho schopnosti konkurovat na globálních trzích. Vyrovnávací cla proto také, v souladu s čl. 18 nařízení EU č. 2016/1037, podléhají přezkumu nejpозději v horizontu 5 let.

Nařízení EU o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh (the Foreign Subsidies Regulation, FSR)

Nařízení EU o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh (nařízení FSR)¹¹² poskytuje široký rámec pro zásah vůči podnikům, které působí na vnitřním trhu EU a jsou ovládnuty z třetích zemí.¹¹³ Rozsáhlá definice zahraniční subvence umožňuje Evropské komisi aktivaci nařízení FSR vůči širokému okruhu podniků, zejména těch, které pochází či jsou ovládnuty ze zemí, kde není problematika veřejných podpor regulována na obdobné úrovni jako v EU, či dokonce ze zemí s výraznou rolí státu v ekonomice, jako je tomu v případě Číny či dalších zemí.¹¹⁴

¹¹⁰ „China urges Czech government to help resolve EV spat with EU“, Bloomberg, 3. listopadu 2024, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-11-03/china-urges-czech-government-to-help-resolve-ev-spat-with-eu?sref=dPy1M3MZ&embedded-checkout=true>.

¹¹¹ „Čína vyzývá českou vládu, aby pomohla vyřešit spor s EU ohledně elektromobilů“, ČTK, 3. listopadu 2024, https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cina-vyzyva-ceskou-vladu-aby-pomohla-vyresit-spor-s-eu-ohledne-elektromobilu/2590659?utm_campaign=&utm_medium=z-boxiku&utm_source=www.seznam.cz.

¹¹² EU má a využívá v rámci pravidel WTO nástroje na postižení dovozu dumpingového zboží, které se díky subvencím třetích států na trhu EU uvádí za nižší ceny než ve státě výroby, či než by měly být jeho výrobní náklady. EU se zároveň snaží v zájmu zachování soutěže na vnitřním trhu regulovat poskytování veřejné podpory podnikům ze strany členských států EU. Před přijetím nařízení FSR však z okruhu pozornosti regulátora v EU vypadávaly podniky působící na vnitřním trhu EU, například coby přímé zahraniční investice ze zemí mimo EU, které získávaly subvence ze své mateřské země (nečlenského státu EU). Nařízení FSR proto vymezuje procesní rámec, v rámci kterého může EU tyto situace v zájmu zachování konkurence na vnitřním trhu postihnout.

¹¹³ Postup dle nařízení FSR náleží Evropské komisi obdobně, jako v případě hospodářské soutěže a problematiky veřejných podpor. Komise může jednat z vlastního podnětu, nebo na základě podnětu třetí osoby. Při posuzování negativního dopadu zahraniční subvence na vnitřní trh EU se má vyváženě přihlížet i k případným legitimním cílům a pozitivům subvence, např. pokud subvence souvisí se zájmy na ochraně životního prostředí, zajištění sociálního smíru či podporou výzkumu a vývoje. Na pozitivní účinky subvence mohou Komisi upozornit jak členské státy EU, tak jakékoli fyzické nebo právnické osoby. Zde je také široký prostor pro modifikace konečného vyznění postupu dle nařízení FSR. Náležitě zdůvodnění a vyvážené posouzení všech aspektů může být zásadní jak při přezkumu rozhodnutí Komise soudy EU, tak při případném sporu o souladu postupu s pravidly WTO.

¹¹⁴ Komise provádí šetření v podobě předběžného přezkumu, případně v podobě hloubkového šetření a může také přijímat předběžná opatření. Komise může vyšetřovanému podniku stanovit povinnost předběžné notifikace jeho fúzí a akvizic či účasti na veřejných zakázkách v EU, a to aniž by byly splněny obecně platné podmínky pro kvalifikaci k takovýmto povinnostem. Vyšetřovaný podnik může

Samotné přijetí nařízení FSR zároveň vedlo k odborným diskusím, zda případný postup na jehož základě nebude ze strany třetích států považován za protekcionismus ze strany EU.¹¹⁵ Čínská obchodní komora při EU (the China Chamber of Commerce to the EU) například v dubnu 2024 vydala prohlášení, ve kterém postup dle nařízení FSR vůči čínskému dodavateli větrných turbín pro trhy v Bulharsku, Francii, Řecku, Rumunsku a Španělsku považuje za hospodářský nátlak.¹¹⁶ Čínská strana pak také poukazuje na vysoký počet řízení zahájených dle FSR vůči čínským podnikům a volá po nastavení jasných pravidel pro podnikání čínských podniků v EU, které by bylo v souladu s pravidly WTO.¹¹⁷ Vedle vyšetřování čínských subvencí elektromobilů (viz výše) se tak postup dle FSR stal dalším aspektem vzájemných třecích ploch mezi EU a Čínou a vstupuje do vzájemných jednání.¹¹⁸ Nařízení FSR přitom ukládá Komisi, aby zahájila dialog s třetími státy, ze kterých opakovaně identifikovala subvence s negativním dopadem na vnitřní trh EU. Cílem tohoto dialogu by mělo být nalezení způsobu, jak rušivé účinky subvencí na vnitřní trh EU omezit. Lze předpokládat, že tato problematika se do budoucna stane výraznou složkou vzájemných vztahů EU a Číny.

Nařízení FSR se může týkat také českých podniků, které vstupují do transakcí s veřejnými subjekty z třetích států.¹¹⁹ Také na ně může v souvislosti se zahraničním angažmá potenciálně dopadnout definice subvencí třetího státu a ovlivnit jejich povinnosti, které mají v EU. V případě firem investujících v Číně, například prostřednictvím společného podniku s čínským subjektem, tak bude nezbytné evidovat transakce, které by potenciálně mohly být dle nařízení FSR považovány za finanční příspěvky z veřejných prostředků třetího státu (včetně např. úlev z daňových povinností v Číně, výhodného financování ze strany státních finančních institucí apod.). Taková evidence je zapotřebí, aby bylo možné vůbec vyhodnotit, zda nedošlo k překročení prahů, při kterých se dle nařízení FSR spouští povinná notifikace účasti na spojování soutěžitelů a v tendrech na velké veřejné zakázky

v návaznosti na šetření sám nabídnout závazky za účelem nápravy zjištěného stavu. Komise může zakončit hloubkové šetření rozhodnutím, ve kterém může podniku uložit nápravná opatření, včetně např. povinného zveřejnění výsledků výzkumu a vývoje, upuštění od určitých investic či vrácení zahraniční subvence společně s přiměřeným úrokem. Případné porušení povinností dle nařízení FSR může Komise postihnout ukládáním pokut, jejichž maximální výše může být při splnění principů proporcionality odvozena coby procentní část globálního obrátu podniku.

115 Miranda Cole a Julia Kampouridi „EU Anti-Coercion Instrument: Key Takeaways for Businesses“, Norton Rose Fulbright, květen 2024,

<https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/oc873dd6/eu-anti-coercion-instrument-key-takeaways-for-businesses>.

116 „The chamber accused the EU of creating an unfavorable business environment for Chinese businesses“, Global Times, duben 2024,

<https://www.globaltimes.cn/page/202404/1310329.shtml#:~:text=The%20chamber%20accused%20the%20EU,business%20environment%20for%20Chinese%20businesses.#:~:text=The%20chamber%20accused%20the%20EU,business%20environment%20for%20Chinese%20businesses>.

117 Tamtéž.

118 Z nařízení FSR mohou dále v kvalifikovaných případech vyplývat podnikům povinnosti předběžného informování Komise o účasti na spojování podniků nebo na veřejných zakázkách v EU. Procedura povolování fúzí a akvizic dle nařízení FSR se uplatní v kvalifikovaných případech a zpravidla souběžně s povolováním spojování soutěžitelů v rámci soutěžního práva EU. Postup dle nařízení FSR ale sleduje jiné cíle než notifikace v rámci soutěžního práva (tj. zohlednění vlivu zahraničních subvencí na vnitřní trh EU) a vyžaduje předložení samostatné série dokumentů a důkazů, kterými se v rámci daného cíle Komise zabývá. Obě procedury pak mohou být samostatným důvodem pro nepřipustnost transakce. Obdobně pak v závislosti na překročení prahu finanční podpory poskytnuté podniku ze strany třetího státu v předchozím období se podniky mohou kvalifikovat pro povinnost předběžného oznámení účasti ve výběrových řízeních na velké veřejné zakázky v EU. Komise pak může v rámci své ex ante kompetence podnik, coby účastníka tendru, ve stanovené lhůtě diskvalifikovat z důvodu zahraniční subvence narušující fungování vnitřního trhu EU, pokud s podnikem nenalezne shodu na závazcích k nápravě negativního dopadu subvencí na vnitřní trh.

119 Ostatně, první řízení o povolení akvizice dle nařízení FSR bylo dokončeno v září 2024 a týkalo se prodeje české telekomunikační společnosti kupci z Blízkého Východu. Evropská komise v něm roli banka vlastněná třetími státy, která poskytovala financování transakce, včetně vystavení neomezené záruky.

v EU.¹²⁰ S ohledem na širokou působnost nařízení FSR budou obdobně muset postupovat i firmy angažované na Tchaj-wanu a v dalších státech světa mimo EU. Pro podstatnou část globálně působících firem to bude vyžadovat úpravu reportování na úrovni celé skupiny. Rovněž velké tchajwanské společnosti, jako například Foxconn nebo TSMC, působí většinou globálně, a přijímají tak finanční podporu různého charakteru od třetích států, včetně Číny,¹²¹ což je z hlediska nařízení FSR může zařadit do kategorie firem, které musí přijaté subvence od třetích států při svých aktivitách v EU reportovat.

Nařízení EU o nástroji pro mezinárodní zadávání veřejných zakázek

Od roku 2022 může EU používat tzv. nástroj pro mezinárodní zadávání veřejných zakázek, jehož prostřednictvím lze na základě šetření Evropské komise dospět k závěru, že některý třetí stát ztěžuje přístup hospodářských subjektů, zboží či služeb z EU ke svým veřejným zakázkám nebo koncesím. Evropská komise postupuje z vlastního podnětu nebo na základě stížnosti dotčeného subjektu, například dodavatele výrobků z EU, jehož zboží je v třetím státě ztěžován přístup do zadávacích řízení. Na základě šetření Evropská komise vstoupí v jednání s dotčenou třetí zemí a snaží se dohodnout na zjednání nápravy. Pokud je to v zájmu EU, může také přijmout nátlakové protiopatření, na jehož základě lze pro příslušníky dotčené třetí země za stanovených podmínek omezit přístup k veřejným zakázkám či koncesím v EU. Protiopatření se může zaměřit na zadávací řízení, která EU otevírá zahraničním subjektům dobrovolně, nad rámec mezinárodních dohod o veřejných zakázkách. EU má formálně velmi liberalizovaný přístup do zadávacích řízení a to jí tak dává poměrně široký manévrovací prostor pro uplatnění protiopatření. Volba protiopatření by měla brát v potaz to, že na jeho základě dochází k omezování nejen uchazečů, ale také zadavatelů, a protiopatření tak může být v některých případech na újmu výhodnosti nabídek či samotnou možnost sestavit nabídku, např. s ohledem na technologickou kontrolu dané třetí země v nějaké oblasti. I zde tak platí, že by využití tohoto nástroje mělo být spíše kalkulovaným postupem v rámci nátlaku na třetí stát, aby upravil svůj diskriminační přístup, než jako konečné řešení, které by danou situaci vyřešilo.

První šetření na základě této právní úpravy zahájila Evropská komise v dubnu 2024 a to vůči Číně v souvislosti s indikovaným neférovým diskriminačním postupem vůči subjektům a výrobkům z EU na čínském trhu zdravotnických zařízení.¹²²

Směrnice o náležitě péči v oblasti udržitelnosti

Směrnice o náležitě péči v oblasti udržitelnosti (směrnice 2024/1760) vstoupila v platnost v červenci 2024 a její účinky, v návaznosti na transpoziční předpisy členských států, se budou v následujících letech postupně spouštět v závislosti na velikosti společností, jimž jsou povinnosti stanovené.¹²³ Nová pravidla by měla

¹²⁰ Rogers Alexandra „The EU Foreign Subsidies Regulation: What Business Needs to Know“, Norton Rose Fulbright, říjen 2024, <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/bcb8011d/the-eu-foreign-subsidies-regulation-what-business-needs-to-know>.

¹²¹ „TSMC received NT\$62.5bn state aid from Japan, China“, Taipei Times, 26. srpna 2024, <https://www.taipeitimes.com/News/biz/archives/2024/08/26/2003822758>.

¹²² „European Commission launches anti-subsidy investigation into imports of battery electric vehicles from China“, Evropská komise, 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2044.

¹²³ Směrnice požaduje po členských státech EU, aby zajistily plnění povinností udržitelného a odpovědného chování společností, které se, na základě své velikosti či velikosti svojí konsolidované skupiny, k plnění těchto povinností kvalifikují. Předmětné povinnosti se vztahují jak k činnostem společností a jejich konsolidovaných skupin, tak do značné míry i k celému jejich globálnímu

zajistit, že společnosti, na které se vztahuje tato směrnice, identifikují a řeší nepříznivé dopady svých činností na lidská práva a životní prostředí uvnitř i mimo EU. To může být významné zejména pro firmy, které mají svůj podnikatelský řetězec napojený na Čínu, ale přinejmenším v důsledku výrazného nárůstu administrativy i pro ty, které jsou takto napojené na Tchaj-wan. Obecně platí, že na přijetí těchto pravidel je vhodné se s předstihem připravit, komunikovat je dopředu se zahraničními obchodními partnery, a pokud je to zapotřebí, upravit příslušné reportovací a další povinnosti ve vzájemných smluvních vztazích v rámci řetězce. Společnosti podléhající uvedeným povinnostem musí rovněž kalkulovat s rizikem, že v krajním případě, kdy tzv. nepříznivé dopady nebude u některého obchodního partnera možné zastavit či minimalizovat a po provedení velkého množství vyžadovaných administrativních a argumentačních úkonů může nastat krajní situace, kdy budou mít povinnost obchodní vztah s daným obchodním partnerem pozastavit či ukončit.

Do budoucna se ukáže, jak účinný v podnikatelské praxi bude mechanismus požadovaný směrnicí, včetně doprovodných ustanovení umožňujících podávání stížností na povinné společnosti ze strany dotčených osob, odborů a organizací občanské společnosti. Na jednu stranu může směrnice přispět k tomu, že firmy z EU budou mít menší motivaci vyhledávat dodávky ze zemí mimo EU a přesouvat výrobu mimo EU a mimo její regulace a standardy ochrany životního prostředí a lidských práv. Problematiku je však nutné vnímat i z druhé strany, tedy že nárůst administrativy a případně i přenos povinností k aktivnímu odstraňování nepříznivých dopadů na lidská práva a životní prostředí může vést k efektu, kdy obchodní partneři ze zemí mimo EU budou mít nižší motivaci navazovat obchodní vztahy s partnery z EU. Celkovým efektem tak může být pokles mezinárodní dělby práce, zejména pokud byla dosud motivovaná sociálním či ekologickým dumpingem. To samo o sobě může být spojeno s vytvořením většího množství pracovních míst v EU v rámci tzv. reshoringu, ale zároveň vést i ke snižování globální konkurenceschopnosti EU na světových trzích, zejména pokud jiní vyspělí globální hráči jako USA či Japonsko, v některých sektorech i Čína, nebudou uplatňovat obdobnou regulaci. Firmy a domácnosti z EU mohou být v důsledku toho vystavené nákladům regulací platných v EU se stále omezenější možností tyto náklady, a tedy i koncovou cenu výrobků a služeb, snížit přesunem výroby do zemí s nižší regulační ochranou. Pak by celkovým výsledným efektem mohla být ztráta zahraničních trhů a v důsledku toho i ztráta pracovních míst, která by mohla převýšit ty, které se v rámci případného reshoringu nově vytvoří.

Přestože situace konkrétního obchodního partnera může být odlišná od situace v jeho domovské ekonomice, pro základní posouzení, v jaké míře mohou povinnosti ze směrnice potenciálně zasáhnout české podnikatele při navazování obchodních vztahů s Čínou a Tchaj-wanem, je možné poukázat na několik základních parametrů vypovídajících o stavu ochrany lidských práv a životního prostředí v těchto dvou ekonomikách.

V indexu lidských práv (Human rights index 2023) získali na stupnici o až 1, Tchaj-wan hodnocení 0,94 a Čína 0,17. Pro srovnání, Česká republika měla v roce 2023 hodnotu indexu 0,95, tedy téměř totožnou s Tchaj-wanem. Z hlediska administrativní zátěže tak lze předpokládat, že požadavky směrnice budou zatěžující pro obchodní partnery z obou teritorií. Z hlediska napravování případných nepříznivých dopadů u obchodních partnerů z hlediska ochrany lidských práv však lze předpokládat, že navazování obchodních partnerství se společnostmi působícími na Tchaj-wanu bude pro české podnikatele z hlediska požadavků směrnice obdobné jako při navazování spolupráce v rámci ČR nebo EU. V případě Číny je potenciálně daleko větší riziko, že český podnikatel bude při jednání s tamními obchodními

hodnotovému řetězci, včetně přímých a do jisté míry i nepřímých obchodních partnerů mimo konsolidovanou skupinu, bez ohledu na jejich velikost.

partnery muset vynaložit daleko větší úsilí při zasloužení povinností, jak ve vztahu k monitoringu a reportingu, tak ve vztahu k případným nápravným opatřením.

Obdobné pak lze předpokládat i ve vztahu k povinnostem plynoucím ze směrnice ve vztahu k ochraně životního prostředí a ochraně klimatu.¹²⁴ Z hlediska klimatických závazků obě ekonomiky, Čína i Tchaj-wan, představují potenciální problém. Závazky mezinárodního klimatického práva pro EU stanoví výrazně ambicióznější cíle v rámci přechodu na bezuhlíkovou ekonomiku, než platí pro Čínu. S ohledem na to lze předpokládat, že Čína bude v této oblasti postupovat s ohledem na své ekonomické a sociální zájmy pozvolněji než EU. Pro Tchaj-wan pak neplynou žádné závazky přímo z mezinárodního klimatického práva, protože Tchaj-wan není smluvní stranou příslušných úmluv. Tchaj-wan přesto na základě dobrovolnosti přijal a mezinárodním organizacím ohlásil vlastní klimatickou strategii, čímž se vedle příspěvku k plnění klimatických cílů snaží zachovat kompatibilitu se svými obchodními partnery, včetně zemí EU.

Připravované nařízení o zákazu prodeje, dovozu a vývozu zboží vyrobeného pomocí nucené práce

Na úrovni EU se dále zvažuje zavedení nového nařízení, které by na jednotném trhu EU zcela zakázalo prodej, dovoz a vývoz zboží vyrobeného pomocí nucené práce a stanovilo k tomu příslušné kontrolní a sankční pravomoci. Mezi argumenty pro zavedení takové regulace je zmiňována také problematika mezinárodními organizacemi reportované nucené práce Ujgurů v ujgurské autonomní oblasti Xinjiang v Číně. Orgány členských států a Evropská komise by na základě nařízení měly vyšetřovat podezřelé výrobky a dodavatelské řetězce a případně znemožnit jejich uvedení na vnitřní trh EU. Mezi zvažované nástroje patří také např. zavedení možnosti Evropské komise požadovat dodatečné reportovací povinnosti o výrobním řetězci při importu specifických výrobků do EU. Evropský parlament (před volbami v roce 2024) pak požadoval, aby do nařízení bylo zahrnuto také právo Evropské komise sestavit seznam sektorů a geografických oblastí s existencí nucené práce nařizované ze strany států a při projednávání byly zvažovány také návrhy, že by pro importy z takových oblastí platila presumpce existence nucené práce, přičemž důkazní břemeno její neexistence by pak zatěžovalo importéry. Mezi nástroje pomoci malým a středním podnikům vyrovnat se s novou administrativou pak návrh nařízení zmiňuje možnost členských států pořádat školení pro hospodářské subjekty o ukazatelích rizika nucené práce a o tom, jak vést dialog s orgány během šetření. Přestože některá česká média o návrhu nařízení informovala již jako o přijatém předpisu, na stránkách institucí EU lze dohledat pouze výsledek hlasování Evropského parlamentu z dubna 2024 a předchozí předběžnou pozici Rady EU. V případě přijetí tohoto nařízení by import z Číny potenciálně podléhal dodatečné vrstvě administrativních povinností, zejména s ohledem na identifikování dodavatelského řetězce, a potenciálně i výraznějšími omezeními, pokud by dodavatelský řetězec zasahoval do ujgurské autonomní oblasti. Zároveň by bylo úkolem orgánů státu (MZV, MPO), aby ve spolupráci s podnikatelskými svazy připravil vhodné nástroje, které by v souladu s novým nařízením pomohly snížit negativní efekt nové administrativy, zejména ve vztahu k malým a středním podnikům.

Také BusinessEurope upozorňuje na výrazně narůstající regulatorní zátěž pro podnikatelské prostředí v EU, včetně shora uvedených nových reportovacích povinností, a na praktické problémy s jejich naplňováním v důsledku např. nedostupnosti potřebných dat od obchodních partnerů z třetích států. BusinessEurope proto v této souvislosti ve svém aktuálním pozičním dokumentu pro

¹²⁴ To plyne např. již s toho, z jakých zdrojů získává ta která ekonomika elektrickou energii a v jakém rozsahu je závislá na produkci elektřiny z uhlí. V případě Tchaj-wanu se 43 % elektrické energie získávalo z uhlí (údaje pro rok 2022). U Číny bylo uhlí zdrojem elektrické energie z 60 % (údaje pro rok 2022). Pro srovnání, v případě Česka různé zdroje uvádí čísla v rozmezí 32 % až 40 %.

vztah EU a Číny doporučuje,¹²⁵ aby EU v dialogu s třetími zeměmi aktivně prosazovala podporu pro tamní firemní sféru ze strany státu, která by jim umožnila dodat data pro reportovací povinnosti firem z EU. BusinessEurope zároveň navrhuje, aby EU k tomu využila dialog v rámci mezinárodních organizací jako WTO a OECD. Uvedená doporučení jsou zcela validní a s ohledem na široce kritizovaný nárůst administrativní zátěže v EU by mohla být i více ambiciózní. Požadavky na reportování by měly být zcela srozumitelné a dostatečně konkrétně formulované. Měla by být přijata právní úprava na úrovni EU, dle které, pokud je k dovození administrativní povinnosti a jejího rozsahu možné dospět až na základě složitějšího výkladu práva, by neměly být, zejména menší podniky, za nesplnění takové povinnosti penalizovány sekundární sankcí vůbec, popř. by takové sankce měly být právem EU v takové situaci výrazně omezené.

Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM)

Hlavní složka dovozů z Číny do EU, kterých se nařízení CBAM¹²⁶ nejdříve dotknou, je ocel a výrobky z ní. Představitelé čínské asociace železa a oceli (CISA, China Iron and Steel Association) v roce 2023 odhadovali, že zavedení CBAM zvýší náklady exportu výrobků z oceli z Číny do EU o 4 % až 6 %.¹²⁷ Čína v roce 2021 spustila svůj vlastní systém (ETS - emission trading system) zohledňující emise uhlíku, který však zatím zahrnuje pouze produkci elektrické energie a na rozdíl od ETS systému v EU neobsahuje strop povolenek v oběhu, a ty jsou přidělovány podnikům zdarma v závislosti na množství produkované elektrické energie.¹²⁸ Rozšiřování čínského ETS systému přitom brání také nedostatek potřebných dat.¹²⁹ Vedle případného rozšíření systému ETS, ke kterému může být Čína motivována z toho důvodu, aby její exportéři namísto financování rozpočtu EU skrze CBAM odváděli platby v rámci čínského systému, se však spekuluje o dalších možnostech, jak bude možné se v podstatné míře vyhnout zatížení dovozů ocele a výrobků z Číny do EU. Mezi tyto postupy se uvádí například možnost produkovat výrobky z oceli či hliníku určené na vývoz do EU s využitím obnovitelných zdrojů energie a převážně s užitím recyklovaného materiálu, zatímco čínská produkce s využitím uhelných zdrojů energie a z nově vytěženého materiálu bude určena pro trh v Číně nebo do jiných zemí, které nástroje typu CBAM neuplatňují. Při využití takových postupů by opatření CBAM mohlo mít na dovozy z Číny, vedle nárůstu administrativní zátěže, jen velmi malé finanční účinky.¹³⁰ Výsledný efekt tak bude záležet na adaptaci čínských producentů na novou situaci a zda takový postup případně vyvolá úpravu podmínek CBAM ze strany EU. Souběžně s tím je možná ingerence WTO s ohledem

¹²⁵ BusinessEurope, „EU-China relations: Shaping the way forward - a BusinessEurope position paper“, business europe.eu, listopad 2024, <https://www.business europe.eu/publications/eu-china-relations-shaping-way-forward-business europe-position-paper>.

¹²⁶ Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích (CBAM - Carbon Border Adjustment Mechanism) je nástroj EU, který má za cíl narovnat soutěž mezi výrobci z EU, kteří podléhají systému EU pro obchodování s emisemi (EU ETS), a zahraničními dovozy tím, že je zatěžuje vyrovnáním při vstupu na trh EU v takovém rozsahu, aby v součtu s případně aplikovaným systémem uhlíkového vyrovnání v zemi původu uvalená zátěž odpovídala zátěži výrobců v rámci EU. Systém CBAM v aktuálně probíhající přechodné fázi zatěžuje dovozy nejdříve plošnými oznamovacími povinnostmi. Následně se má od roku 2026 vyrovnání uplatnit na uhlíkově náročné dovozy, zejména cement, elektřinu, hnojiva, železo a ocel, hliník a chemikálie a stanovené výrobky, které tyto složky zahrnují. Dovozy zboží, na které se nařízení o CBAM vztahuje, budou muset požádat o postavení tzv. CBAM deklarantů a následně pravidelně sestavovat prohlášení o své činnosti.

¹²⁷ „China steel association says EU carbon tax a new trade barrier, calls for more talks“, Reuters, 3. listopadu 2023, <https://www.reuters.com/markets/commodities/china-steel-association-says-eu-carbon-tax-new-trade-barrier-calls-more-talks-2023-11-03/>.

¹²⁸ Jan Svoboda, „China's Emission Trading System Leaves a Lot to Desire“, AMO, 30. ledna 2024, <https://www.amo.cz/en/climate-team/chinas-emission-trading-system-leaves-a-lot-to-desire/>.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ „EU carbon border tax will have 'very small impact' on China, new report finds“, euobserver, 28. listopadu 2024, <https://euobserver.com/eu-and-the-world/ara63foo88>.

na možné spory, které vůči EU mohou státy jako Čína či Indie v souvislosti s CBAM vyvolat.¹³¹ Ze strany rozvojových států přichází také kritika založená na principech stávajícího klimatického práva a poukazuje, že CBAM obchází princip společné, ale rozdílné odpovědnosti (common but differentiated responsibilities - CBDR), který se rozvojovým zemím podařilo prosadit do klimatického mezinárodního práva.¹³² Rozsah dovozů do EU, které bude CBAM pokrývat, se má do budoucna dále rozrůstat v závislosti na vyhodnocení předchozích účinků tohoto nástroje. Proměnlivá by také měla být platba související s dovozy, a to s ohledem na odvození jejího maxima z hodnoty emisních povolenek v rámci EU. Studie kalkulující dopady CBAM na exporty z Číny do EU tak musí pracovat s různými scénáři. Největší dopady na objem čínského exportu do EU jsou přitom v čínských studiích indikovány pro produkty chemického průmyslu.¹³³

Nařízení EU o ochraně před hospodářským nátlakem třetích zemí (Anti-coercion Act)

Na konci roku 2023 bylo přijato nařízení EU o ochraně Unie a jejích členských států před hospodářským nátlakem třetích zemí. Toto nařízení má odrazovat třetí země od hospodářského nátlaku, tj. od vměšování do legitimních svrchovaných rozhodnutí EU nebo jejích členských států pomocí opatření nebo hrozby zasahující obchod nebo investice. Nařízení vymezuje podmínky a postupy pro aktivaci celounijní odezvy na takový postup. Evropská komise provádí šetření a identifikuje, zda se opatření některého třetího státu kvalifikuje pro použití nařízení. Rozhodnutí o tom pak na základě návrhu Komise přijímá Rada EU kvalifikovanou většinou.¹³⁴ Rada EU přijímá prováděcí akt, na jehož základě pak Komise jedná vůči třetí zemi a na mezinárodních fórech, a pokud jednání nevedou k ukončení hospodářského nátlaku, může v zájmu EU přijmout přiměřená reakční opatření. Paletu reakčních opatření vymezuje příloha č. I nařízení a zahrnuty jsou v podstatě všechny myslitelné postupy pro hospodářskou a případně i politickou reakci na hospodářský nátlak třetího státu, včetně omezení vstupu na trh EU pro zboží, služby či investice. Komise přitom má za povinnost vedle kritérií přiměřenosti zohledňovat také vyváženost zájmu na ochraně před hospodářským nátlakem s ostatními zájmy EU a jejích členských států, jakož i zájmy domácností a firem z EU na fungování dodavatelských vztahů a navazujících odvětví, kterých by se případné přijetí reakčního opatření dotklo. Komise může být v této fázi korigována prostřednictvím výboru procedurou přezkumného postupu ve smyslu nařízení EU č. 182/2011, kdy se rozhoduje kvalifikovanou většinou. Výjimkou je, že bez stanoviska výboru nemůže Komise přijmout navrhovaný prováděcí akt. Možnost blokovat postup Komise je tak v tomto

¹³¹ Blíže k této problematice viz např. Matthew Porterfield, „Peacemaking and Constitution-Drafting: A Dysfunctional Marriage“, University of Pennsylvania Carey Law School, 2019, <https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1994&context=jil>.

¹³² Zhu Jingzhi, Yuhuan Zhao a Lu Zheng, „The Impact of the EU Carbon Border Adjustment Mechanism on China's Exports to the EU“, *Energies*, vol. 17, no. 2, 2024, p. 509. <https://doi.org/10.3390/en17020509>.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Hlasování kvalifikovanou většinou v Radě EU a vymezení postupu pro následné přijímání reakčních opatření Evropskou komisí lze považovat za nejvýznamnější aspekty nařízení. V rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU se dle primárního práva EU rozhoduje jednomyslně a agendu Komise reprezentuje zejména Vysoký představitel EU. Nařízení se vztahuje na specifickou oblast reakce EU na hospodářský nátlak třetí země, tedy agendy, která se podstatě dotýká i otázek společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Zároveň však jde o oblast, která zahrnuje výrazné aspekty přístupu na vnitřní trh EU, společného celního sazebníku EU či společné obchodní politiky EU, tedy agend, které již dříve primární právo EU vyčlenilo z oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, a o kterých se rozhoduje kvalifikovanou většinou a v Komisi je reprezentuje komisař odlišný od Vysokého představitele EU. Při uplatňování nařízení v praxi bude přesto nutné brát na specifičnost agendy společné zahraniční a bezpečnostní politiky zřetel, aby případně nedošlo ke sporům o konformitě postupu dle nařízení s primárním právem EU.

případě podstatně širší, než je tomu např. v případě přijetí vyrovnávacích cel (viz shora).

Spouštěcí událostí pro přijetí nařízení byl hospodářský tlak Číny na Litvu v souvislosti s litevskými diplomatickými styky s Tchaj-wanem, včetně přejmenování zastoupení v Litvě z Taipei na Tchaj-wan. V reakci na to se Čína snažila zasáhnout přímé i nepřímé exporty z Litvy do Číny, a to včetně exportů firem z Německa, které měly litevské firmy v dodavatelském řetězci. Existence nařízení může do budoucna mít odrazující efekt na třetí stát postupovat takovým způsobem vůči EU nebo jejímu členskému státu. To může v optimálním případě vést k alespoň částečnému oslabení provázanosti diplomatických a ekonomických zájmů jednotlivých členských států EU ve vztazích s třetími zeměmi, potenciálně včetně velkých globálních hráčů, jako je Čína. Členský stát EU spoléhající se na nařízení může do budoucna jednat asertivněji při přijímání politik v oblasti vnitrostátní (např. při rozhodování o přijetí opatření jako digitální daň), popřípadě v oblasti diplomatické (např. pojmenování zastoupení Taipei/Tchaj-wan). Limitem odstrašovacího efektu nařízení je však to, zda lze pro daný případ spoléhat jak na iniciativu Komise, tak zda je reálné nalezení kvalifikované většiny v Radě. Některé členské státy EU mohou mít zájmy neslučitelné s iniciováním postupu dle nařízení vůči konkrétnímu významnému globálnímu hráči, například s ohledem na silnou vzájemnou obchodní, investiční či technologickou vazbu. Na diplomatické úrovni je sice představitelné, že proběhnou jednání dávající záruky, že například reakční opatření EU nezasáhnou důležitou oblast zájmů některých členských států EU. Takovéto záruky však nemusí být v delším časovém horizontu dostatečné a nelze také zajistit, že iniciování postupu dle nařízení nevyvolá reakci na protiopatření EU ze strany třetího státu, která již může být mimo kontrolu původních diplomatických jednání. Zajištění kvalifikované většiny v Radě EU tak může být v některých případech poměrně zásadní výzvou. Realita takové situace pak může vést k tomu, že samotný odstrašující efekt existence nařízení může v některých situacích výrazně klesat.

Pro podnikatelskou sféru pak existence nařízení představuje v první řadě nástroj, který má alespoň částečně potenciál odradit třetí státy od toho, aby si vzaly jejich podnikatelské aktivity (např. exporty nebo investice do daného třetího státu) coby rukojmí svého hospodářského nátlaku na vládu jejich domovského státu. Firmy z EU, které jsou dotčeny hospodářským nátlakem třetího státu, se mohou obracet na jednotné kontaktní místo. Zároveň však jde i o procedurální nástroj, který v případě selhání samotného efektu odstrašení může naopak přinést, při splnění doporučeního testu a testu zájmů EU, zásahy do jiných podnikatelských aktivit a vést např. k omezení importů či příchozích přímých zahraničních investic z třetí země či možností technologické spolupráce s třetí zemí. V zásadě ovšem nejde o kroky, které by nebylo bez nařízení tak jako tak možné přijmout např. v rámci střetu v mezinárodním obchodě či při uvalení mezinárodních sankcí. Podnikatelská sféra tak při kalkulaci geopolitických rizik svých obchodních či investičních aktivit musí k nařízení přistoupit jako k nové proceduře, jejíž existence může potenciálně tlumit přelítí geopolitického napětí do podmínek pro jejich podnikání v třetím státě. V případě, že bude postup dle nařízení vůči některému třetímu státu skutečně aktivován, půjde zároveň o proceduru, v rámci které dojde k výběru protiopatření, která mohou zásadním způsobem podnikatelské aktivity se vztahem k danému třetímu státu omezit.

Z hlediska pravidel WTO pak nařízení, coby vnitřní předpis EU, která je jedním z členů organizace, nemůže představovat nový právní základ pro postup proti jinému členu, který by byl nad rámec pravidel WTO či mezinárodního práva. V oblasti mezinárodního práva, včetně mezinárodního obyčejového práva, lze dovozovat zákaz využití hospodářského nátlaku k zásahu do svrchovaných rozhodnutí jiného státu.¹³⁵

¹³⁵ Olsen Kim a Claudia Schmucker „The EU's New Anti-Coercion Instrument Will Be a Success If It Isn't Used“, IP Quarterly, 10. ledna 2024, <https://ip-quarterly.com/en/eus-new-anti-coercion-instrument-will-be-success-if-it-isnt-used> a Miranda Cole a Julia Kampouridi „EU Anti-Coercion Instrument: Key Takeaways for Businesses“, Norton Rose Fulbright, květen 2024,

Procedury nastavené v nařízení by proto měly zajistit, aby k přijetí reakčních opatření docházelo jen v odůvodněných případech v souladu s mezinárodním právem. Nastavené procedury tak mají přispět k tomu, aby EU stanovené postupy dodržela, zohlednila všechny relevantní aspekty, a tím také posílila své postavení v případě sporu s třetím státem před WTO.

14. Doporučení

Stát

- Česká ekonomická diplomacie vůči Číně a Tchaj-wanu by měla využít institucionální pluralitu k efektivnímu prosazování cílů, přičemž klíčová je koordinace mezi MZV, MPO, MVVI, CzechTrade, CzechInvest a dalšími aktéry. Je nutné zajistit vzájemné informování a spolupráci, aby se předešlo nechtěným konfliktům priorit. Tyto konflikty by měly být vědomé a odůvodněné. MPO a CzechTrade by si měly udržet pragmatický hospodářský přístup, který doplní politické priority dalších institucí bez narušení důvěryhodnosti navenek.
- Cílem ekonomické diplomacie ČR by mělo být usilování o dlouhodobě vyrovnaný a profesionální přístup jak k Číně, tak k Tchaj-wanu, bez snahy kompenzovat nějaký faktický, či politickou reprezentací pocitovaný, nedostatek v předchozích postojích zahraniční politiky.
- ČR by měla lépe využít politických iniciativ a diplomatických úspěchů při posilování vztahů s Čínou a Tchaj-wanem k optimalizaci podpory hospodářských aktivit na těchto trzích. Klíčovým krokem je vytvoření právního rámce ve vztahu k těmto trhům (ochrana investic, právní pomoc, zamezení dvojího zdanění) na úrovni nadstandardní v rámci EU.
- Tyto politické iniciativy však musí být doplněny koordinací na lokální úrovni, která zahrne univerzity, profesní asociace, relevantní ministerstva a další klíčové aktéry. Spolupráce těchto subjektů je nezbytná k poskytování praktické podpory firmám a vytváření podmínek pro efektivní využití politických vztahů k dosažení maximálního hospodářského přínosu.
- Česká exportní strategie vůči Číně by měla klást důraz na podporu exportu finálních produktů s vysokou přidanou hodnotou v sektorech, kde má ČR komparativní výhodu, jako jsou strojírenství, elektrotechnika, zdravotnická technika a zelené technologie. Zároveň je zapotřebí posílit propagaci českých produktů prostřednictvím účasti na čínských veletrzích a dalších marketingových aktivit.
- Stejně tak česká exportní strategie vůči Tchaj-wanu by měla klást důraz na identifikaci a podporu odvětví, ve kterých mohou české firmy na Tchaj-wanu uspět. Dosavadní vývoj naznačuje, že největší potenciál mají sektory leteckého, kosmického a obranného průmyslu, které vyžadují cílenou podporu pro vstup na tchajwanský trh. V souladu s globálními trendy je na Tchaj-wanu poptávka také po zelených technologiích a aplikacích umělé inteligence.
- ČR by měla posílit kapacitní podporu institucí, jako je CzechTrade, aby mohly efektivně poskytovat konzultační služby na míru a pomáhat firmám s adaptací na místní podmínky. Klíčové je však zdůraznit, že politická a konzultační podpora sama o sobě nenahradí potřebu konkurenceschopných produktů a služeb, které jsou zásadní pro úspěch na trhu.

- ČR by měla více podporovat činnost podnikatelských asociací, které mohou neformálně posílit aktivity českého státu v Číně a na Tchaj-wanu. Tyto asociace hrají klíčovou roli při zprostředkování kontaktů, předávání zpětné vazby od firem a prosazování konkrétních obchodních zájmů na místní úrovni. Podpora by měla zahrnovat lepší koordinaci mezi státními institucemi a asociacemi, společné iniciativy a sdílení zdrojů, aby jejich aktivity efektivně doplňovaly oficiální státní ekonomickou diplomacii.
- Vstup na čínský a tchajwanský trh je pro české podniky stále náročný, zejména kvůli potřebě navázání prvotních kontaktů v prostředí, kde hraje zprostředkování a doporučení klíčovou roli. ČR by proto měla nadále podporovat obchodní mise, které mohou fungovat jako prostředník a usnadnit českým firmám navazování klíčových vztahů. Tyto mise mají zásadní význam při otevírání dveří do strategicky významných odvětví.
- Obchodní mise mohou být pro některé projekty klíčovým nástrojem podpory, avšak zkušenosti z jiných zemí, jako je Maďarsko, ukazují, že intenzivní dialog s Čínou nemusí automaticky vést k růstu exportů na čínský trh. Česká ekonomická diplomacie by měla tyto skutečnosti zohlednit a soustředit se na aktivity s reálným ekonomickým potenciálem.
- Dlouhodobá strategie by se měla zaměřit na vzdělávání podniků o specifikách čínského/tchajwanského trhu a umožnit podnikům otestovat jejich produkty nebo služby na čínském/tchajwanském trhu prostřednictvím programů, které pokryjí část nákladů na prvotní seznámení se s trhem.
- ČR by měla vytvářet atraktivní podmínky pro investice čínských a tchajwanských společností, které se řídí především ekonomickými faktory, jako je stabilní podnikatelské prostředí, kvalitní infrastruktura, konkurenceschopné ceny energií a dostupnost kvalifikované pracovní síly. Klíčová je komplexní podpora formou „one-stop-shop“ služeb, které usnadní vstup investorů na trh a zajistí dlouhodobou spolupráci.
- Kromě vytvoření atraktivních podmínek pro investice, je nezbytné posílit koordinaci na lokální úrovni, zejména prostřednictvím spolupráce krajů, měst, univerzit, profesních asociací a dalších klíčových aktérů. Kraje a města mohou sehrát zásadní roli při podpoře investorů tím, že nabídnou praktickou asistenci, pomohou s budováním partnerství a zajistí dostupnost kvalifikované pracovní síly.
- Zavést daňové úlevy pro firmy, které investují do modernizace svých výrobních kapacit. Podporovat financování projektů zaměřených na digitalizaci a automatizaci výroby, které zvýší efektivitu podniků a sníží výrobní náklady. Tyto investice mohou alespoň částečně posílit konkurenceschopnost domácího průmyslu, usnadní adaptaci na moderní technologické požadavky a pomohou udržet výrobní kapacity i pracovní místa v Evropě.

→ ČR by měla podpořit příliv kvalifikovaných pracovníků prostřednictvím mezinárodních kampaní propagujících pracovní příležitosti, kvalitu života, vzdělání a zdravotní péči. Kampaně by měly cílit na zahraniční talenty v klíčových sektorech a být doplněny vytvořením centralizované online platformy s přehledem pracovních příležitostí a informacemi o životě v ČR.

→ Státní správa by měla důsledně dodržovat principy „dobré správy“ při jednání s exportéry a importéry. To zahrnuje proaktivní informování o jejich povinnostech, vstřícnost a srozumitelnost při poskytování informační podpory. Na žádost by měly státní orgány poskytovat jasná a konstruktivní předběžná právní posouzení, například v případech spojených s kategorizací zboží dvojího užití nebo zařazením zboží do celního sazebníku, aby se předešlo nejasnostem a sporům.

→ ČR a Tchaj-wan (případně obdobně, pokud to v budoucnu geopolitické prostředí a úroveň vzájemných diplomatických vztahů umožní, i ČR a Čína) by měly společně vytvořit jasné pokyny pro přeshraniční aktivity, které vyřeší klíčové otázky, jako je uznávání řídičských oprávnění, zjednodušení bankovních procesů, uznávání certifikací a profesních kvalifikací, získávání vývozních licencí, kategorizace zboží dvojího užití a zařazování do celního sazebníku. Do tvorby těchto pokynů je vhodné zapojit podnikatelské asociace, které mohou zajistit, že budou pokyny odpovídat potřebám hospodářských subjektů, a zároveň zajistit zpětnou vazbu pro jejich efektivní implementaci.

→ ČR by měla usilovat o to, aby EU při používání jednotlivých defenzivních nástrojů vůči Číně náležitě zohledňovala defenzivní i ofenzivní potřeby českých firem, postupovala v souladu s mezinárodním právem (zejména pravidly WTO) a nedocházelo k neřízené eskalaci obchodních sporů mezi EU a Čínou. Zároveň usilovat o to, aby EU vytvořila soubornou strategii vůči Číně. Použití jednotlivých defenzivních nástrojů EU vůči Číně a na ně navazující jednání Evropské komise s Čínou by neměla být izolovaná, ale měla by odpovídat této celkové strategii. ČR by měla zajistit, aby strategie EU vůči Číně náležitě zohledňovala defenzivní i ofenzivní potřeby podnikatelské sféry a požadavku na zajištění dostatečného množství pracovních míst v ČR. Za tím účelem je vhodné, aby ČR aktivně sbírala vstupy od podnikatelských svazů, jednotlivých firem i od odborových organizací.

→ ČR by měla podporovat, aby defenzivní nástroje EU v mezinárodním obchodě byly efektivně kombinované s nástroji ofenzivními, zejména pokročilými obchodními dohodami typu FTA, které pomohou exportérům z EU s přístupem na trhy třetích států. V těchto dohodách by EU zároveň měla usilovat o zakotvení nástrojů, které by pomohly alespoň částečně rozšířit standardy uplatňované v EU, např. včetně CBAM, standardů ochrany životního prostředí a pracovního práva, i na trh partnerského státu. Jinak hrozí postupem času i na trzích partnerských států zásadní ztráta konkurenceschopnosti exportu EU a ČR oproti globální konkurenci.

Podnikatelé

- Firmy by si měly být vědomy rizik spojených s čínským trhem, včetně specifických obchodních pravidel a často se měnících regulací. Vstup na čínský trh představuje časové a finanční investice, které nemusí přinést návratnost, zvláště pokud pro produkty není dostatečná poptávka nebo pokud čelí silné čínské konkurenci s lepší znalostí místního prostředí.
- Přestože závislost české ekonomiky na čínském trhu není tak výrazná jako u některých jiných zemí, exportně orientované sektory, jako strojírenství a elektrotechnika, jsou citlivé na vývoj čínské poptávky. Podniky by proto měly zvážit diverzifikaci svých exportních trhů, aby minimalizovaly rizika spojená s případnými změnami v čínské ekonomické či politické situaci, včetně narůstajícího protekcionismu.
- České společnosti by měly využívat podporu institucí, jako je CzechTrade a podnikatelských asociací, které mohou nabídnout asistenci při vstupu na čínský a tchajwanský trh. Klíčem k úspěchu je pečlivá příprava, zahrnující důkladné pochopení specifik čínského trhu, včetně kulturních rozdílů, obchodních praktik a regulačního prostředí.
- Firmy by měly aktivně spolupracovat s podnikatelskými asociacemi na přípravě svých priorit pro obchodní mise. Tímto způsobem lze zajistit, že jejich zájmy budou během těchto misí, zvláště těch s politickým přesahem, účinně podpořeny. Podnikatelské asociace mohou hrát klíčovou roli při zprostředkování dialogu s politickými představiteli a při zaměření misí na sektory a projekty, které přinášejí největší ekonomický potenciál.
- Firmy a výzkumné instituce spolupracující s čínskými partnery, zejména ve strategických sektorech, by měly pečlivě vyhodnotit rizika spojená s bezpečností dodavatelského řetězce a geopolitickými faktory. S ohledem na rostoucí omezení používání čínských technologií a komponent v západních zemích je důležité zohlednit možný dopad na přístup na klíčové trhy, jako je USA, a na budoucí obchodní příležitosti. Rovněž je vhodné zvážit, zda přínosy spolupráce s čínskými subjekty převáží nad dlouhodobými riziky spojenými s potenciálními restrikcemi na strategických trzích.
- Pokud má firma zájem, který se týká využití defenzivních nástrojů EU ve vztahu k Číně (viz předchozí analýza), měla by zvážit dvě možnosti: buď spolupracovat s podnikatelskou organizací na společném postupu, nebo se zapojit samostatně. To zahrnuje proaktivní komunikaci s Evropskou komisí, například předávání informací a podnětů, nebo požádání o předběžné informace k rozhodování o možných odvetných opatřeních EU a jejich dopadech. Zároveň je vhodné zvážit i rizika spojená s případnou odvetou čínské strany. Pokud firma má aktivity v Číně, měla by se při komunikaci s Evropskou komisí spolupodílet na zajištění své anonymity a případně zvážit využití podnikatelského svazu coby prostředníka.

Firmy z EU by se měly připravit na povinnosti ze směrnice EU č. 2024/1760 o udržitelnosti a včas je komunikovat se zahraničními partnery z Číny i Tchaj-wanu. Je vhodné upravit smluvní podmínky, zejména v oblasti reportingu. Pokud nepříznivé dopady na lidská práva nebo životní prostředí nebude možné řešit, může být v krajním případě nezbytné obchodní vztah pozastavit nebo ukončit.

Podnikatelské asociace

- Podnikatelské asociace by měly zvažovat organizaci společné pozice svých členů k nástrojům EU ve vztazích s Čínou. Asociace mohou své členy informovat o možnostech využití těchto nástrojů, například o předkládání podnětů Evropské komisi, žádostech o předběžné informace k plánovaným opatřením nebo upozorňování na možné negativní dopady odvetných opatření na podnikatelské prostředí.
- Podnikatelské asociace by měly vyvíjet tlak na instituce EU a členské státy, aby zajistily, že administrativní povinnosti exportérů a importérů ve vztahu s Čínou i Tchaj-wanem budou jednoznačné, srozumitelné a snadno dostupné. Tyto procesy by měly být centralizovány a administrovány v uživatelsky přívětivém digitálním prostředí, které usnadní podnikům plnění jejich povinností a sníží administrativní zátěž.
- Podpořit návrh BusinessEurope, aby EU prosazovala v dialogu s třetími státy a v rámci organizací jako WTO a OECD opatření, která usnadní firmám mimo EU poskytování dat potřebných pro plnění reportovacích povinností evropských partnerů, například podle směrnice o náležitě péči v oblasti udržitelnosti (2024/1760). Tento krok by snížil administrativní zátěž a podpořil (příp. vůbec umožnil) efektivní implementaci ESG reportování pro globálně působící firmy.
- Na základě kritiky byrokratické zátěže zaznamenané v dotazníkovém šetření zvážit požadavek na ambicióznější změny právních předpisů na úrovni EU, které by významně zjednodušily administrativní povinnosti, zejména pro malé a střední podniky. Navrhnout úpravu, která by zrušila nebo výrazně omezila sekundární sankce za nesplnění povinností v případech, kdy způsob splnění povinnosti bylo možné dovést až na základě složitého výkladu práva, či při nejasné formulaci povinností nebo nedostatečné informovanosti povinných subjektů.
- Zvážit rozšíření návrhu na zjednodušení administrativní zátěže i na velké podniky, které sice disponují odbornými kapacitami pro právní analýzu svých povinností, ale kvůli obavám z vysokých sankcí často volí extenzivní výklad práva. To vede k přenášení nadměrné administrativní a reportovací zátěže na klienty z firemního nebo spotřebitelského sektoru. Tento postup může nepřímo způsobovat problémy, například ve finančních transakcích mezi EU a Čínou, jak naznačila dotazníková šetření.
- Podnikatelské asociace by měly posílit svou roli v edukaci exportérů, zejména prostřednictvím workshopů, seminářů a konzultačních služeb zaměřených na specifika zahraničních trhů. Důraz by měl být kladen na praktické informace o kulturních rozdílech, obchodních praktikách, právních požadavcích a strategiích pro úspěšný vstup na nové trhy.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOcz

Alice Rezková

Alice Rezková je analytičkou AMO se specializací na ekonomické politiky zemí jižní, jihovýchodní a východní Asie. Vystudovala mezinárodní evropská studia a diplomacii na Vysoké škole ekonomické v Praze s hlavní specializací na evropskou ekonomickou integraci. Dále na VŠE úspěšně zakončila Honors Academia, navazující program magisterského studia s ekonomickým zaměřením pro vynikající studenty a profesionály. Uskutečnila stipendijní studijní pobyt na Hong Kong University of Science and Technology se zaměřením na mezinárodní obchod a politicko-ekonomické strategie jihovýchodních asijských států. V letech 2007–2010 pracovala jako ředitelka AMO. Byla řešitelkou a koordinátorkou řady výzkumných projektů věnujících se primárně problematice ekonomických a politických vztahů asijských zemí s EU. Věnuje se poradenství v oblasti vstupu na asijské trhy.

alice.rezkova@amo.cz

[@AliceRezkova](https://twitter.com/AliceRezkova)

Kryštof Kruliš

Kryštof Kruliš je analytikem AMO se zaměřením na vnitřní trh a právo EU a vztah EU a anglofonních zemí. V roce 2017 získal titul Ph.D. v oboru evropské právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde předtím také absolvoval summa cum laude magisterské studium v oboru právo a právní věda. V rámci programu Socrates-Erasmus absolvoval studium ve Švédsku na Jönköping International Business School. Své druhé magisterské studium absolvoval s vyznamenáním v oboru anglofonní studia na Metropolitní univerzitě Praha, kde následně začal přednášet. Po ukončení právnické fakulty pracoval čtyři roky v pražské pobočce přední mezinárodní advokátní kanceláře, kde poskytoval poradenství v oboru českého práva a práva EU významným českým i zahraničním klientům ze soukromého a veřejného sektoru. Ve své právní praxi se věnuje zejména otázkám práva EU a mezinárodního práva veřejného. S AMO spolupracuje od roku 2014. V roce 2016 založil zapsaný ústav Spotřebitelské fórum a stal se předsedou jeho správní rady.

krystof.krulis@amo.cz

[@krystof.krulis](https://twitter.com/krystof.krulis)